

הישיבה השלישית של הכנסת התשיעית

יום שני, ד' תמוז תשל"ז (20 יוני 1977)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

א. הצהרת אמונים של חברי הכנסת מ. וילנר

חברי הכנסת וילנר, אקרא לפניך את הנוסח של הצהרת האמונים, ואתה חשיב: מתחייב אני, וזו לשון ההצהרה: הנני מתחייב לשמור אמונים למדינת ישראל ולמלא באמונה את תפקידי בכנסת.

מאיר וילנר:

מתחייב אני.

היו"ר י. שמיר:

תודה רבה. הנני מאחל לך עבודה פורייה בכנסת.

הנני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת.

מוזכר הכנסת נ. לורך:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת מקדמים בקימה את פני הנשיא)

היו"ר י. שמיר:

הנני מזמין את חברי הכנסת מאיר וילנר לעלות על הבמה ולהצהיר הצהרת אמונים.

ב. התייצבות הממשלה להפני הכנסת

הודעת ראש הממשלה

בממשל, מפלגה אשר זמן רב היתה מרכיבה את ההנהגה בהסתדרות הציונית ואת הממשלות במדינת ישראל היתה למפלגה השנייה בכנסת, ואילו גוף מדיני אשר שירת את האומה בסבלנות ומתוך נאמנות לכללי הדמוקרטיה כאופוזיציה פארלאמנטאריה, היה למפלגה הראשונה ונקרא להרכיב ממשלה חדשה.

ביום ג', כ"א סיון תשל"ז, 7 ביוני 1977, הואיל נשיא המדינה, מכוח סמכותו ועל-פי המלצתו של סיעות בכנסת המייצגות רוב מכריע של חבריה, להטיל עלי את התפקיד להרכיב את הממשלה. היום באתי להציג את הממשלה על הרכבה וחלוקת התפקידים בתוכה לפני הכנסת ולבקש בשבילה את אמונו של בית הנבחרים.

ציבור הבוחרים נתן בנו את אמונו, אך לא יירום לבנו. הננו יודעים כי המבחנים העיקריים הם לפנינו, ומאחר שהממשלה היא חדשה וכמוה מדיניותה הנני מבקש את הבית ואת האומה להעניק לה אשראי מוסרי לפחות לשנה הראשונה של כהונתה. לא ביום אחד נתקן עיוותים ונקדם את המדינה בשטח החברתי, הכלכלי והמדיני. עז רצוננו לעשות כן, ונעשה מאמץ עליון בעבור דה קשה כדי להגשים את התכנית החיוביות אשר למען ביצוען קיבלנו את אמונו העם. אבל לכך דרוש זמן. מקווה אני כי האשראי המוסרי יינתן לנו ונוכל בתנאי הסכמה לאומית לפעול ולהיטיב עם העם על כל שכבור תיו.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, בהיכנסו לתפקידו היום הביא נשיא ארצות-הברית מר קארטר מדבריו של הנביא מיכה לאמור: "הגיד לך אדם מה טוב ומה השם דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלוהיך". דברים אלה שימשו בעבר ותמיד יהיו נר לרגלינו. אולם מיכה המורשתי גם חזה על אחרית הימים. חזונו זה דומה להפלא, בהבדלים מסויים, לחזונו של ישעיהו בן-אמוץ. כל אדם שוחר חירות, שלום וצדק, עד היום יפעם לבו בקראו את דברי הנצח ההם: "וכיתתו חרבותיהם לאתים וחניתותיהם למזמורת לא ישאו גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". גם לאור החזון הזה נלך מתוך אמונה וידיעה כי זו אחת התרומות הכבירות של מחשבת ישראל לתרבות אנוש

היו"ר י. שמיר:

חברי הכנסת, על סדר-היום: הודעה על הרכבת הממשלה.

הבורק קיבלתי מחברי הכנסת מנחם בגין הודעה, וזו לשונה: "ד' תמוז תשל"ז, 20 ביוני 1977. לכבוד כבוד יו"ר הכנסת מר יצחק שמיר, ירושלים. אדוני היושב-ראש, ביום כ"א בסיון תשל"ז, 7 ביוני 1977, הואיל כבוד נשיא המדינה להטיל עלי את התפקיד להרכיב ממשלה. הנני מתכבד להודיע לאדוני, על-פי סעיף 13(ב) לחוק יסוד: הממשלה, כי מילאתי את התפקיד הזה ואציג את הממשלה, כחוק, על הרכבה וחלוקת התפקידים בתוכה, לפני הכנסת, ביום ד' תמוז תשל"ז, 20 ביוני 1977.

וזה הרכב הממשלה:

מנחם בגין	— ראש הממשלה
שמחה ארליך	— שר האוצר
אהרן אבוטצירא	— שר הדתות
ד"ר יוסף בורג	— שר הפנים
משה דיין	— שר החוץ
יגאל הורביץ	— שר המסחר, התעשייה והתיירות
נבולון המר	— שר החינוך והתרבות
עזר ויצמן	— שר הבטחון
דוד לוי	— שר הקליטה
יצחק מורעי	— שר האנרגיה והתשתית
גדעון פת	— שר הבינוי
אליעזר שושטק	— שר הבריאות
אריאל שרון	— שר החקלאות

בתקופת מעבר קצרה יהיה ראש הממשלה אחראי למשרדי הרווחה, המשפטים, התחבורה והתקשורת. בכבוד רב, מ. בגין."

בהתאם לסעיף 15 לחוק-יסוד: הממשלה, הנני מזמין את חברי הכנסת מנחם בגין לעלות על הבמה ולהציג את הממשלה שהורכבה על-ידו.

מנחם בגין (הליכוד):

אישיו נשיא המדינה, אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי, חברי הכנסת. בהכרעה דמוקרטית שעליה גאוותנו החליט העם בישראל ביום 17 במאי על חילופי משמרות

אשר על חופיו עולים גלים סוערים ומים זידוניים של טוטאליטאריות עכורה. סיסמה מפורסמת מן המאה ה-19, יש להמירה בימינו בקריאה: בני החורין בכל הארצות, התאחדו. על כולנו לעמוד יחד כדי להדוף את הסכנה ולקיים את חירות האדם.

נפעל למען חידוש הידידות בינינו ובין צרפת. היתה קיימת לא רק ידידות אלא אף ברית בין שתי ארצותינו. הגני קורא לנשיא צרפת ולממשלתה לחדש את היחסים ההם עם ישראל, כמובן על יסוד של הדדיות. יש לצרפת ידידים רבים בישראל ויש לישראל ידידים מצוינים בצרפת. משני עברי הים התיכון נושט יד איש לרעהו ונעשה למען תחיית הידידות בין שני העמים.

אנו מעוניינים בנורמאליזציה של היחסים בין ישראל לבין ברית-המועצות. שלוש תקופות היו ביחסים בין הציונות בארץ-ישראל ובין ברית-המועצות. מימי המהפכה הבולשביקית, במשך קרוב לשלושים שנה, היחסים היו של איבה יומה על-ידי מוסקבה, שלא ניתנה לגישור. בשנות ה-40 האחרונות בא המיפנה הגדול. בהשפעת מלחמת הישיחרור נגד השלטון הבריטי החלה מוסקבה לראות בשאיפה לחידוש המדינה היהודית שאיפה של קידמה אנושית, וזכורים לכולנו נאומיהם של גרומיקו וצאראפקין על הצורך הדחוף בהקמת המדינה היהודית.

בשנות ה-50 שוב בא מיפנה לרעה, ומוסקבה הושיטה יד לאויבינו וציידה אותם בנשק קטלני בידיעה היטב כי באחד הימים הוא יופנה נגד שארית פליטה של העם היהודי, אשר את השמדתו ראו שליטיה במו עיניהם על אדמת ארצם ומחוצה לה.

בפרוץ מלחמת ששת-הימים ניתקה ברית-המועצות את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל. חידוש יחסים תקינים אלה תלוי, לפי טבע הדברים, בזימתה של מוסקבה. אם תבוא וימה וז נתבע כי יושם קץ לרדיפות של היהדות והציונות, להסתה נגדן; כי ישוחררו כל אסירי ציון ויניתן לכל יהודי ברחבי ברית-המועצות, שיבקש זאת, לעלות, לשוב לארץ-ישראל, או כפי שאומרים אחינו, דורשי-ציון בברית-המועצות: למולדת ההיסטורית של העם היהודי.

אדוני היושב-ראש, בראש דאגתנו מניעת מלחמה חדשה במזרח התיכון, הגני קורא למלך חוסיין, לנשיא סאדאת ולנשיא אסאד להיוועד עמדי, אם בבירותינו ואם על אדמה נייטראלית, אם בפומבי ואם מחוץ לזרקור-רי הפרסומות, כדי לדון על השכנת שלום-אמת בינינו וביניהם. דם רב, דם רב מדי, יהודי וערבי, נשפך באזור הזה. נשים קץ לשפיכות הדמים השנואה עלינו. בכנות וברצינות נשב ליד שולחן הדיונים. אם קריאה זו תיתקל בסירוב, נרשום לפנינו את הסרבנות הערבית. היא לא תהיה חדשה. חמישה ראשי-ממשלה שקדמוני — דוד בן-גוריון, משה שרת, לוי אשכול, זכרונם-לברכה, ויבדלו לחיים ארוכים הגברת גולדה מאיר ויצחק רבין — שבו וקראו לקיים פגישות כאלה, ולא היה מן הצד השני מענה, או שלילי היה. אך אנו לא גלאה מלהשמיע את הקריאה, לא לשם צורך עצמולתי אלא לשם הצרכים החיוניים של עמינו וארצותינו.

ועתה, רבותי חברי הכנסת, הפנייה אל עצמנו, אל בני עמנו. אני קורא לאזרחי ישראל שעזבו את הארץ — לשוב הביתה. בימים עברו אמרו שונאי ישראל כי היהודי נוהג לפי הכלל: מקום שם טוב לי — שם מולדתי.

וכי יבוא היום שבו תחדלנה מלחמות בין העמים וייעלם הנשק הקטלני ולשלום יהיה לרחוק ולקרוב.

ואף זאת נזכור: לאחר העלות את החזון הכללי-אנושי אומר מיכה המורשתי כי כל העמים ילכו איש בשם אלוהיו, ואנחנו נלך בשם השם אלוהינו לעולם ועד. בזכות מורשת אבות ו של אלפי שנים הגני להודיע כי ממשלת ישראל לא תבקש משום אומה, קרובה או רחוקה, גדולה או קטנה, להכיר בזכותנו להתקיים. הזכות להתקיים, אדוני היושב-ראש? לא יעלה על דעתו של שום בריטי או צרפתי או בלגי או הולנדי, הונגרי או בולגרי, רוסי או אמריקאי לבקש בשביל עמו הכרה בזכותו להתקיים. קיומם הוא זכותם, והוא הדין בישראל. אנו קיבלנו את זכותנו להתקיים מאלוהי אבותינו בעלות שחר תרבות האדם לפני קרוב לארבעת-אלפים שנה, ובעד הזכות הזאת, אשר קודשה בדם יהודים מדור לדור, שילמנו מחיר כמיהו לא נודע בתולדות העמים. עובדה זו בוודאי איננה מקטינה או מחלישה את זכותנו; נאמור הוא. לכן הגני שב ומדגיש כי איננו מצפים שיבקשו בשבילנו כי תוכר זכותנו להתקיים בארץ אבותינו. דרושה הכרה אחרת בינינו ובין שכנינו, הכרה בריבונות ובצורך ההדדי בחיי שלום והבנה. להכרה הדדית זו אנו צופים. למענה נעשה כל מאמץ אפשרי.

ארץ-ישראל, ארץ תמדת אבות, ארצנו היחידה. דבקנו בה בכל הדורות. מעולם לא ניתקנו את הקשר עמה. התפללנו עליה, התגעגענו אליה, אהבנוה בכל לבנו ובכל נפשנו. לא שכחנוה אפילו יום אחד בלכתנו בגולה, ואת שמה הכרנו אבותינו הקדושים על שפתותיהם בהיסחבם על-ידי אויב משמיד אכזר לכל המיתות המשו-נות. גלינו מעל אדמתה ושכנו אליה באמונה ובזכות ובהקרה, בבנייה חלוצית מהוללת ובמלחמת השתחררות עצמית מפוארת. איש לא נתן לנו את חירותנו. כבשנוה בשאירת כוחנו הלאומי בדרך שבו הושמד שליש מעמנו ואיש לא בא לעזרתו.

על ארץ זו כתב לפני יותר משבעים שנה זאב ז'בוטינסקי: "אכן, הגרעין האמיתי של ייחודנו הלאומי הוא פרי טהור של ארץ-ישראל. לפני בואנו לארץ-ישראל לא היה עם ולא היינו קיימים. על אדמת ארץ-ישראל נוצר, משברי עמים שונים, העם העברי. על אדמת ארץ-ישראל גדלנו, עליה היינו לאזרחים; ביצרנו את אמונת האל האחד בשמנו אל קירבנו את רוחות הארץ, ובהיאבקנו לעצמאות ולשלטון אפף אותנו אווירה והיוו את גופנו עצמנו על אדמתה. בארץ-ישראל התפתחו רעיונות נביאנו, ובארץ-ישראל הושמע לראשונה שיר השירים. כל אשר עברי בקירבנו ניתן לנו על-ידי ארץ-ישראל. כל השאר אשר בנו איננו עברי. יש-אל וארץ-ישראל חד הם."

אמנם כן, כפי שכתבנו בקווי היסוד למדינת-הממשלה: "לעם היהודי זכות היסטורית נצחית לארץ-ישראל נחלת אבותינו, זכות שאינה ניתנת לעירעור."

מורי ורבותי, חברי הכנסת, נשתדל להעמיק את הידידות בינינו ובין ארצות-הברית של אמריקה. זה יהיה יסוד מסד למדיניות הממשלה. לא רק רגשות עמוקים ואמונה בערכים של מוסר ודמוקרטיה משותפים לאמריקה ולארץ-ישראל, מאחדת אותן, לפי הכרתנו, גם שותפות אינטרסים אמיתית ועמוקה. ישראל היא חלק בלתי-נפרד של העולם החפשי, אך העולם החפשי, הדמוקרטי, הצטמק מאוד בתקופה האחרונה. אפשר לדמותו לאי-

את האפשרות הזאת במגמה חיובית; נעביר לתחומי פעילות ואחריותו של שר השיכון, שייקרא מעתה "שר הבינוי", שטחי פעולה המצויים כיום בתחומי משרד העבודה והקשורים בבינוי; נאחד את משרד התחבורה עם משרד התקשורת ויהיה לנו משרד אחד לתחבורה ולתקשורת; גקים משרד חדש לאנרגיה ותשתית, שתחומי פעולתו יכללו, בין השאר, נושאים הקשורים באנרגיה והמצויים כיום בתחומי משרד האוצר ומשרד המסחר והתעשייה, ונושאי תשתית המצויים במשרדי הממשלה אחרים, כגון רשות האנרגיה, חברת החשמל, מינהל הדלק, הוועדה לאנרגיה אטומית, המועצה למחקר ופיתוח. הבאתי דוגמאות מספר לשינויים שאנו מתכוונים לערוך במבנה הממשלה ומשרדיה, ובהקדם תביא הממשלה לאישור הכנסת, כגדרש בחוק, את החלטותיה ליישום השינויים במבנה הממשלה ומשרדיה.

ועתה, אדוני היושב-ראש, הריני מתכבד להציג לפני הכנסת את הרכב הממשלה, והוא: מנחם בגין — ראש הממשלה, שמחה ארליך — שר האוצר, אהרן אבוהצירא — שר הדתות, יוסף בורג — שר הפנים ושר המשטרה, משה דיין — שר החוץ, יגאל הורביץ — שר המסחר והתעשייה ושר התיירות, וכולון המר — שר החינוך והתרבות, עוזר ויצמן — שר הבטחון, דוד לוי — שר לקליטת העלייה, יצחק מודעי — שר האנרגיה והתשתית, גדעון פת — שר הבינוי, אליעזר שוסטק — שר הבריאות, אריאל שרון — שר החקלאות.

כפי שהנכם רואים, חברי הכנסת הנכבדים, לא הבאתי ברשימה שרים הממונים על משרד המשפטים, על משרד הסעד ומשרד העבודה, שייכללו במשרד הרווחה החדש משיוקם, ועל משרד התחבורה ומשרד התקשורת, שיאוגדו כאמור למשרד אחד. בתפקידי השרים הללו ישא לעת הזאת ראש הממשלה. עשינו כן כדי להשאיר אפשרות להצטרפותה של התנועה הדמוקרטית לשינוי לממשלה. בגלל חשיבותם של משרדים אלה ולמען יערי לות הממשלה לא נוכל להשאיר את המצב הזה אלא בין ארבעה עד חמישה שבועות. אנו רוצים לקוות כי עד אז יחודש המשאומתן בין דוברי הממשלה לבין נציגי ד"ח והיא תצטרף לממשלה ושליחיה יקבלו לידיהם את המשרדים האלה.

ועתה קוויי-היסוד של מדיניות הממשלה, שהציגתם נדרשת על-פי החוק: (א) הכרת אחדות הגורם רל ושותפות המאבק לקיומו של העם היהודי בארץ-ישראל ובתפוצות הגולה. (ב) לעם היהודי זכות היסטורית נצחית לארץ-ישראל, נחלת אבותינו, שאינה ניתנת לערעור. (ג) הממשלה תתכנן, תקים ותעודד התנחלויות תעמיד את עידוד העלייה בראש תפקידי האומה. (ה) הממשלה תעמיד את שאיפת השלום בראש דאגתה ותחתור באופן פעיל ובהתמדה להשגת שלום קבע באזור. (ו) הממשלה תזמין את שכנותיה של ישראל, כולן, וכל אחת מהן, במישר או באמצעות מדינה ידידותית, לנהל משאומתן ישיר למען חתימת חווי-שלום אתן, ללא תנאים מוקדמים מצד כלשהו וללא נוסחת פתרון שהומצאה מבחוץ. כל צד יהיה חפשי, על-פי שיקולו, להעלות כל הצעה וכל נושא יהיה נתון למשאומתן. (ז) הממשלה מודיעה על נכונותה להשתתף בוועידה זיבנה, משותפת על-ידי ארצות-הברית וברית-המועצות על יסוד החלטות 242 (ר' 338, ח) לקראת ועידת זיבנה ומשאומתן ישיר מודיעה הממשלה על נכונותה של ישראל לנהל את

לא בהם נתחשב, אך נוכיח לעצמנו כי עם חידוש העצמאות והחירות נוהג היהודי לפי כלל הפוך: מקום שם מולדתו, שם טוב לי, אפילו קשה לי. הממשלה תעשה כדי להקל על המשפחות השבות. לא נקרא לאנשים אלה בכינויי גנאי. עלבונות אינם פותרים שום בעיה. נאמר להם בפשטות: עת לשוב הביתה.

אנו קוראים לבני הדור הצעיר, במולדת ובכל תפוצות הגולה, לקום, לעלות ולהתנחל. בואו ממערב וממזרח, מצפון ומדרום כדי לבנות יחד את ארץ-ישראל. יש בארץ-ישראל מקום למיליונים שביציון. איננו רוצים לנשל ולא ננשל שום תושב ערבי מעל אדמתו. יהודים וערבים, דרוזים וצ'רקסים יכולים לחיות יחדיו בארץ הזאת, והם צריכים לחיות יחד בשלום, בכבוד הדדי, בשיווי זכויות, בחירות ובקידמה כלכלית-חברתית.

רבותי חברי הכנסת, תכנית החקיקה של הממשלה למושב הקצר הזה ולמושב החורף של הכנסת תכיל בין השאר: חוק ביטוח בריאות ממלכתי לכול; חוק בוררות ממלכתית שיפוטית בשירותים החיוניים לציבור ולמדינה; חוק שכר מינימום; חוק פנסיה, על-פי התפילה המקודשת ל"ישראל: "אל תשליכנו לעת זיקנה, ככלות כוחנו אל תעזבנו"; חוק וכאות לשיכון.

כמו כן, אם יהיה הכרח בכך, נגיש הצעות חוקים שמטרתן תהיה לעקור פשעים אלימים. על כולנו לעשות מאמץ כדי לשוב למסורת הנשגבה של העם היהודי בתפוצות ובישוב הארץ-ישראל. בני העם היהודי לא ידעו פשעים מסוג מסויים נגד איש או אשה או נגד עצמם. עלינו לבנות ארץ-ישראל יפה, אבל עלינו גם לדאוג שיהיה לנו עם ישראל יפה, ישר, טהור, הנוהג כבוד ביתי אנוש ומקיים חוק וסדר אורחי, המשמש מופת טוב לזולתו.

לא מעטים הם האזרחים שחטאו בעבירות כלכליות, אם משום הדראקוניזם של חוקי הגבלה מסויימים ואם מסיבות אחרות. הממשלה תשקול אפשרות של מתיתת קו מעל העבר, של פתיחת דף חדש גם בשטח זה. עיינינו צופיות לעתיד. המדינה תכבד את האזרח והאזרח יכבד את חוקיה.

נתחנך כולנו את הדור הצעיר על הערכים האנושיים והיהודיים שנפשו של ישראל דבקה בהם מדור לדור: אהבת האדם, אהבת החירות והצדק, אהבת המולדת. יש לנו דור צעיר נפלא, רציני, מסור ונאמן. ראינוהו במבחנים. הוא עמד בכולם בכבוד ובמסירות. כל דאגתנו, כל אהבתנו, נתונות לו, ואנו מקווים כי בבוא היום, בעזרת השם, נמסור לידיו הדור הצעיר ארץ ומדינה שתהיה עליה גאווה של כל בני עמנו וגם של כל בני-החורין.

אדוני היושב-ראש, במבנה הממשלה יש בכונותנו לערוך חידושים למען חסכון ויעילות. נבטל משרדים ונאחד משרדים. לדוגמה: נבטל את משרד המשטרה, שאין כמותו בשום מדינה דמוקרטית, ונעביר את שטחי פעולתו של משרד זה למשרד הפנים; נאחד את משרד התיירות עם משרד המסחר והתעשייה ויהיה לנו משרד אחד לענייני תעשייה, מסחר ותיירות; גקים משרד חדש שייקרא "המשרד לרווחה", אשר בתחומו יהיו שטחי הפעולה של משרד הסעד ושל משרד העבודה, ובכללם המוסד לביטוח לאומי; בעתיד הקרוב נשמור על קיומו של משרד הבריאות, אך אם יחול שינוי בהרכב הממשלה ויירשר איחודו של משרד זה עם משרד הרווחה, נשקול

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (בגין, ביטון, אלון, אלוני); מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (י. שמיר, לורך); התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (י. שמיר, פרס) —

המשאומתן כדי להשיג שלום-אמת חוזי ומעשי, שיביא לגורמאליזציה של החיים באזור. ט) באין חווי-שלום יחייבו את הצדדים ההסכמים שנחתמו ביניהם על-ידי הממשלות הקודמות. י) הכנסת הסמיכה את הממשלה, בחוק, להחיל בצו את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה על כל שטח של ארץ-ישראל שייקבע בצו; סמכות חוקית ופארלאמנטרית זו היא בשיקולה של הממשלה; היא לא תופעל בעוד מתנהל משאומתן על חווי-שלום בין ישראל ובין שכנותיה. הדבר יהיה קשור בבחירת העיתוי המתאים, בשיקול המדיני של הממשלה, בדיון מיוחד בכנסת ובאישורה. יא) שיווי זכויות, לכל האזרחים והתושבים, ללא הבדל דת, גזע, לאום, מין ועדה. יב) הממשלה תבטיח את חופש הפרט וזוירויותיו, את עידוד היוזמה החפשית ושוויון האפשרויות ואת קידומו ורווחתו של הפרט. יג) מערכה מתמדת לשיבת-ציון של כל דורשי-ציון מברית-המועצות ולהצלת יהדות סוריה ושאר מדינות ערב. יד) ריסון האינפלציה, ייצוב המטבע, הבטחת רמת חיים הוגנת לכל תושבי המדינה. טו) פעולה למען ביטול העוני והושטת עזרה למשפחות ברכות ילדים, במיוחד בדירור ובחינוך.

ינאל אלון (המערך):

חה, חה, חה.

(קריאה: לעג לרש!)

שולמית אלוני (תנועה ליכויות האזרח):
אדוני קרא את ההסכם הקואליציוני?

מנחם בגין (הליכוד):

הכל יתברר בדיון.

שולמית אלוני (תנועה ליכויות האזרח):

בעזרת-השם, כמובן.

מנחם בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצגתי את הממשלה והבאתי לידיעת הכנסת ואישורה את קווי-היסוד של מדיניותה, כחוק. ועתה הנני מתכבד לבקש מאת הכנסת להביע אמונה בממשלה.

ג. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

1. הסכם קואליציוני בין הסיעות הליכוד — (גח"ל) — גוש חירות-ליברלים, לע"ם ואחדות), המפלגה הדתית הלאומית ויהדות התורה — אגודת ישראל.
2. קווי-היסוד של מדיניות הממשלה.

כן הונח על שולחן הכנסת דין-וחשבון על פעולותיהן של רשויות מים בשנת 1975/76, מטעם שר החקלאות.

ד. התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת

1. דיון

הממשלה. אנו נפרדים מספלי הממשלה לאחר עשרים-ותשע שנות נשיאה באחריות להקמתה של מדינת יש-ראל, לגידולה, להגנתה, לפיתוחה, חברי הכנסת, ייתכן שלא היו עשרים-ותשע שנים כאלה מאז ימי הבית הראשון.

לשנות המדינה קדמו שנות החלוציות, ההעפלה, המאבק, ולארכה של כל התקופה הזאת ניצבה תנועת העבודה ליד הגה המעשים וההכרעות.

הגענו לשלושה מיליון יהודים — הריכוז הגדול ביותר של העם היהודי במולדתו; הקימונו את צה"ל ועמדנו בארבע מלחמות — מותקפים מול תוקפים, מעטים מול רבים — וידענו ארבעה נצחונות.

המשאומתן כדי להשיג שלום-אמת חוזי ומעשי, שיביא לגורמאליזציה של החיים באזור. ט) באין חווי-שלום יחייבו את הצדדים ההסכמים שנחתמו ביניהם על-ידי הממשלות הקודמות. י) הכנסת הסמיכה את הממשלה, בחוק, להחיל בצו את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה על כל שטח של ארץ-ישראל שייקבע בצו; סמכות חוקית ופארלאמנטרית זו היא בשיקולה של הממשלה; היא לא תופעל בעוד מתנהל משאומתן על חווי-שלום בין ישראל ובין שכנותיה. הדבר יהיה קשור בבחירת העיתוי המתאים, בשיקול המדיני של הממשלה, בדיון מיוחד בכנסת ובאישורה. יא) שיווי זכויות, לכל האזרחים והתושבים, ללא הבדל דת, גזע, לאום, מין ועדה. יב) הממשלה תבטיח את חופש הפרט וזוירויותיו, את עידוד היוזמה החפשית ושוויון האפשרויות ואת קידומו ורווחתו של הפרט. יג) מערכה מתמדת לשיבת-ציון של כל דורשי-ציון מברית-המועצות ולהצלת יהדות סוריה ושאר מדינות ערב. יד) ריסון האינפלציה, ייצוב המטבע, הבטחת רמת חיים הוגנת לכל תושבי המדינה. טו) פעולה למען ביטול העוני והושטת עזרה למשפחות ברכות ילדים, במיוחד בדירור ובחינוך.

צירלי ביטון (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
איך, על-ידי מינויו של חבר-הכנסת דוד לוי?

מנחם בגין (הליכוד):

טו) מאמץ מתמיד לריבוי השקעות הון מחוץ-לארץ לחידוש הצמיחה הכלכלית; ייעשה מאמץ מיוחד למען בנייה להשכרה. יז) הממשלה תשקוד על הבטחת תעסוקה, חדוות היצירה ומוסר העבודה. יח) הממשלה תעודד ותמריץ העלאת הפריון והתפוקה במאמץ משולב לגיי-דול מהיר של התוצר הלאומי הגלמי ולהגדלה מתמדת של היקף היצוא. יט) הממשלה תפעל לשיפור יחסי

היו"ר י. שמיר:

נשמע כעת הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוכר הכנסת נ. לורך:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

היו"ר י. שמיר:

אנו עוברים לדיון על ההודעה בדבר הרכבת הממשלה. ההודעה המסדרת קבעה שהדיון יהיה סיעתי, והקציבה לו זמן של חמש שעות. רשות הדיבור לחברי הכנסת פרס, ואחריו — לחברי-הכנסת פת.

שמעון פרס (המערך):

כבוד הנשיא, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ייצוג האופוזיציה איננו מהדברים שאני רגיל בהם, אך גם זו שלחות אחרות בשם מחנה רב, המעורה בעשייה ובמאבק, מחנה אשר דרכו ועתידו לפניו. אילו הייתי צעת יותר זמן באופוזיציה הייתי מזכיר למר בגין שאיננו מייסדים היום את המדינה מחדש, אלא מחליפים את

רשאי לחפש פתרונות מבלי להירתע מאבטלה. אני מכיר את הגירסאות התאורטיות האלה בכלכלה ואת ההסוואה של אבטלה מבוקרת. קשה לי להעלות על הדעת. אקט אנטי-ציוני יותר מאשר אבטלה. היא תפגע בעולים, היא תרתיע עלייה, שבלאו-הכי כבר מכרסמת בה חולעת הנשירה. היא תפגע בבנים החוזרים מצה"ל, היא תפגע בדלת-העם ותגביר את הדלות בעם.

לא נעלמה מעינינו המגמה לפגוע במשק הציבורי ובחתייבות העובדת, אף-על-פי שהם הוכיחו כושר תחרות גבוה — שלא לדבר על תפיסתם החלוצית ביישוב הארץ ובייצור מקורות פרנסה. וכל זה כדי להגדיל את מספרם של בעלי-הון והונם של בעלי-הון קיימים. אנחנו — מפלגת העבודה — האמנו שישראל, שיש בה מקום ליזמה חפשית —

יגאל הורביץ (הליכוד):

מי עשה את בעלי-הון, אם לא אתם?

שמעון פרס (המערך):

יגאל, בתחום זה לא אתחרה אתך במומחית. בעניין זה המומחיות שלך גדולה.

אנחנו האמנו שישראל תיבנה על-ידי חקלאים, לא רק, ולא בעיקר, על-ידי מיליונרים. החלוצים, התפיסה החלוצית, הקימו בישראל חקלאות הנחשבת למשובחת מסוגה בעולם; מפעלי התעשייה, הציבוריים וההסתדרותיים, וכמוהם המפעלים הממלכתיים, מוכיחים מה ניתן לעשות כאשר המוטיבאציה היא רוחותו של עם, ולא רוחותיהם של אמידים מספר.

למפד"ל העניק מר בגין סמכות לחסום את השינוי בשיטת הבחירות וגם קונצסיות שנובעת מהן סכנה של פילוג העם על תפוצותיו.

הליכוד הבטיח במצע שלו שינוי שיטת הבחירות, אך למפד"ל הוא הבטיח שינוי שלא ישנה את השיטה. אזורים הארץ יישארו גם בעתיד ללא ייצוג, ודוד לוי, בן יקר לי אפרים, יטולטל ממועמדות למועמדות כדי לגסות אשר הובטח ולא קויים.

חברי הכנסת, היינו בשותפות ארוכת-ימים עם המפד"ל, הלכנו אתם, לא הלכנו אחריהם. הט הלכו אתנו, על-פי דרכם ובכבוד. גם במה שהכרענו וגם במה שנמנענו מלהכריע, לא פגענו בהם ושמרנו על אחדות האומה. אני מצטער על שהמפד"ל הועמד במצב קשה בין מר בגין, הנענה, לבין מועצת גדולי התורה, התובעת. מה אפשר לעשות במקרה כזה? אם אגודת ישראל מקב"ל לת מחיר כה גבוה בעד תמיכה, מה צריך לבקש כבר המפד"ל?

כך זכינו לכמה נסיגות לאומיות חמורות. מעתה והלאה לא צה"ל יחליט על-פי החוק מתי לשחרר בנות מגיוס, אלא הבת תחליט על-פי שיקול מעורפל, הקרוי הווי משפחתי, והיא תפרש מהו.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

לא נכון. מר בן-גוריון קבע בשעתו הווי משפחתי.

שמעון פרס (המערך):

ההערצה הרטרואקטיבית שלך לבן-גוריון נוגעת ללב. מר בן-גוריון קבע הווי משפחתי, הוא לא קבע שהבת תקבע מהו הווי משפחתי. זה ההבדל. הוא קבע שצה"ל יקבע, צה"ל יקבע מה הם טעמי מצפון. עכשיו זה ייקבע על-ידי בית-הדין הרבני או הבת.

הקימונו התיישבות עובדת — קיבוצית ומושבת — החפשית, המתקדמת והפוריה ביותר שידעה החברה האנושית. פיתחנו תעשייה משוכללת המסוגלת לבנות מטוס, לפתח מחשב, להתפיל מי ים, להפיק אנרגיה מהשמש. הקימונו מערכת חינוך מהמתקדמות ביותר בעולם; בנינו מערכת משפט מעוררת כבוד ואמון; טיפחנו צורות נעלות של עזרה הדדית, עשינו לשינוי הנופים, חיברנו עבר ועתיד בהיסטוריה של העם והארץ.

בנינו מדינה יהודית ודמוקרטית, מדינתו של עם עובד, לומד, לוחם ונושא שלום לשכנים הערבים; מדינה שאינה נרתעת מפני סכנות ואיננה מקדשת סכנות; מדינה שאינה מרכינה ראש בפני גדולים ותקיפים, אך גם אינה עוצמת עין כלפי המציאות העולמית; מדינה המרתקת ביותר מבחינת התמורה האנושית והחברתית שקמה במאה ה-20.

על-פי הצבעת חלק מאזרחי ישראל אנו מפנים היום מקומנו ליד ההגה, ואנו עושים זאת בראש מורם, בסיפוק על החיל אשר עשינו, על הדרך שבה הלכנו.

אנו מודעים לשגיאות המלוות עשייה גדולה, רצופה, מפרכת. לא נתרחק את השגיאות בק"ן טעמים, אך אנו משוכנעים שאלה הן סטיות בנות-חלוף ותו לא.

אנו גאים מאוד במדינה שלנו. אנו ספוגים באהבה לייחודה ומקוריותה. ובכל אשר נהיה — ליד ההגה או באופוזיציה — נוסיף לשרתה במיטב יכולתנו.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לא ניתן אמונו בממשלה החדשה, מפני שאנו סבורים שדרכה היא דרך שוגה, דרך שאיננה מובילה למחוז חפצנו, שאינה מתיי- שבת עם צרכי העם, והיא נוגדת את ערכינו כתנועת עבודה.

לא נשמח לאידה של הממשלה. ניאבק בכנסת ובצי- בור נגד מדיניותה עד אשר העם ימנע ממנה אמונו. וגם תוך כדי מאבק לא נתפרק מאחריותנו. אני מאחל לממשלה החדשה ללמוד אתוראת ממלכתית לקראת שיבה לאופוזיציה: אני מקווה כי אנו נלמד טעמה ויתרונותיה של אופוזיציה והדבר יהיה לנו לתועלת כאשר נחזור להגה הממשלה.

גאולה כהן (הליכוד):

לא שכחתי כלום, לא למדת כלום.

שמעון פרס (המערך):

אני לא זקוק לסגן שר חינוך שילמד אותי.

עקבתי אחרי המשא-ומתן להרכבת הממשלה וגוכחתי לדעת שראש הממשלה המיועד היה מוכן לשלם — ואף שילם — לשותפים מחיר גבוה בתחומים לאומיים חיוניים ביותר, ובלבד שיניחו לו לבצע את הקו המדיני המסורתי שלו, שהוא יותר מכל אחד אחר — ולעתים הוא לבדו — דוגל בו באדיקות. בכפוף לאדיקות זו הוא דחה שותפות עם ד"ש, אשר התאמצה ללא יסוד להשפיע על הקו המדיני שלו.

הוא מצא שותפים קואליציוניים אחדים שניאותו לח- יות תחת תפיסתו שלו: השותף הליברלי בליכוד — הנושא את עינו בעיקר לתחום הכלכלי; והשותף הדתי- הבנוי על יסוד שאיננו בהכרח כלכלי או מדיני, אלא השקפה רבנית על דרך ניהול המדינה לפי גירסתה שלה. מר בגין נענה בנדיבות מדאיגה לתביעותיהם הר- בות, שהשלכתו על חיי המדינה תהא רבה וחמורה. המיועד לשרות האוצר וראש האגף הליברלי יהיה

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (לורין, פרש, פרוש, אמורי, בן-מאיר, פעיל) —

שלמה לורין (אגודת ישראל):

בזמן בן-גוריון לא היו ועדות פטור.

שמעון פרס (המערך):

לבת יש עכשיו אופציה, או שהיא תקבע או שהרבות תקבע. זו פעם ראשונה שבין לשכת הגיוס ובין האזרח או האזרחית ניצב לא החוק ולא המטכ"ל אלא בית-דין רבני.

שלמה לורין (אגודת ישראל):

אתה לא יודע מה אתה מדבר.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

זה היה גם עד עכשיו. שר הבטחון הוא הפוסק כשר.

עדיאל אמורי (המערך):

הנה עמוד הימין של הממשלה.

שמעון פרס (המערך):

חברי אגודת ישראל, אתם התחייבתם לתמוך, לא התחייבתם להפריע. אל תשלמו יותר מדי.

מעולם לא היה צה"ל זקוק יותר לכוח-אדם בעל השכלה, מסור ומשרת נאמנה, מכפי שהוא זקוק לו היום. הבנות הן מרכיב חשוב בעוצמתו וניהולו של הצבא. הן מהוות מחזור של אחריות במערכות ההתראה, הגיוס, הרמון והחינוך של הצבא.

מר בגין התחייב לפעול לגיוס רוב לתמיכה בשינוי החוק בדבר גיור כהלכה. מדיניות החוץ של הממשלה החדשה עלולה להעמיק הקרע בינינו לבין העולם; אבל חוק זה עלול להעמיק את הקרע בין ישראל ובין חלקים חשובים בעם היהודי. וכל זה לשם מה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גם אתם הבטחתם את זה בהסכם הקואליציוני, רק לא קיימתם.

שמעון פרס (המערך):

אנחנו הבטחנו ועדה לדיון בשינוי. אנחנו הבטחנו ועדה, ואתם הסתפקתם בוועדה. אם הכוונה היא שבגין רק מבטיח כמובן, אולם בעצם חוזר אותו הסכם קואליציוני...

לשם מה? האם ידידינו הדתיים לא יכלו לחיות ולפעול במצב הנוכחי, מצב שקירב לבבות ומנע עימותים? מדוע ביאות ראש הממשלה המיועד לתיקון-חצות זה? התשובה היא פשוטה: הוא מבקש לכרות תהום בין המפלגות הדתיות ובין תנועת העבודה, והוא מחפש יד חפזית לנהל את המדיניות שלו, שאתם — אגודת ישראל — שוללים אותה. במחיר מדיניות דתית שאתם, חברי הליכוד, רבים מכם שוללים אותה. איזה הסכם — כל אחד חותם על הדבר שהוא מתנגד לו כדי לתת לראש הממשלה המיועד לבצע את המדיניות שלו.

מר בגין העדיף ממשלה שבסיסה הפארלאמנטארי צר ובלבד שיהיה פטור מגורמים הרוצים למתן את עמדותיו, ובלבד שלא יפריעו לו מבפנים. הוא דחה את ד"ש, אפשר להגיד כמעט בקש, עכשיו גם נתן לה אולטימאטום, מפני שהוא מחפש תומכים, לא שותפים.

מר בגין האויל להציע לנו להצטרף לממשלתו. והא ראה, הוא אמר לנו, הוא דגל בממשלת ליכוד לאומי כאשר הוא היה במיעוט. מר בגין מעדיף, כנראה, להשכיח כי הוא פרש ממנה — למגינת לבם של חלק ניכר מחבריו — הוא פרש באוגוסט 1970, לא מפני

שנפסק מצב החירום אלא להיפך. לדבריו, המצב הוחמר. אני מצטט את מר בגין: "איננו דנים במשבר לאומי, אלא בשבר לאומי". ואתה פרשת בעת שבר לאומי. מר בגין ניבא אז נבואה חשובה מאוד: "בעוד מספר שבועות הממשלה שנאלצנו לעזובה, לא יהיה מנוס לפניה אלא לצייר מפה ולמסור אותה לידי הד"ר יארינג". הוא תיאר את הסכמתנו לשליחתו של ד"ר יארינג, על בסיס החלטת 242, במלים אלו: "צעד ראשון של נסיגה לעבר הכניעה".

חברי הכנסת, מאז חלפו 7 שנים, מפות לא מסרנו. כניעות לא נכנענו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אבל את הליכוד הבאתם לשלטון.

שמעון פרס (המערך):

זכינו היום, באיחור אינטלקטואלי ניכר, זכינו לכך שהליכוד מודיע שיכבד החלטותיהן של הממשלות הקודמות, אולי גם את ההחלטה 242. איזה מזל יש למר בגין שהיו החלטות קודמות של ממשלות קודמות, שבשעה שהתקבלו הוא שלל אותן, ועכשיו בשעה שהוא מרכיב ממשלה הוא נכון להישען עליהן כדי לצאת לדרכו.

חברי הכנסת, יש וליכוד היסטורי בין דרך חירות לבין דרך העבודה, ויכוח שהוא, לפי דעתנו, בין ה'נעשה ונשמע' של העבודה לבין ה'נשמע ואחר כך נראה מה לעשות' של חירות. ראיתי, חברי-הכנסת בגין, שאחד מחברי הליכוד דווקא העיר שיש משהו בן-גוריוני בממשלה שלך: היא כמעט בלי חירות ובלי מק"י. אבל זה רק מבחינת ההרכב — הבדלים אלה מתבטאים בכל תקופה לגבי הבעיה המרכזית שלה. הבעיה המרכזית בתקופה זו היא הדרך שיש עמה מירב הסיכויים למנוע מלחמה, להתקדם אל השלום, מירב הסיכויים לקיים מערכת יחסי ידידות עם ארצות-הברית, מירב הסיכויים לקדם חברה שהיא ישראלית, חברה מושכת עליה, חברה המעלה את האדם.

תנועת העבודה בנתה את דרך-המלך של מדיניות ישראל, דרך הנסללת והולכת בין חזון יהודי גדול לבין מציאות עולמית ואזורית קודרת, דרך המבחנה בין האפשרי לבלתי-אפשרי, בין מועדים ההופכים את הבלתי-אפשרי לאפשרי.

אדוני היושב-ראש, מדינת ישראל קמה גם משום שהיינו נכונים לפשרה טריטוריאלית מכאיבה. בן-גוריון ראה בהקמת מדינה יהודית לאלתר מטרה אפשרית והכרחית, גם במחיר הפשרה הזאת. הוא הבין שהגיע הרגע ההיסטורי, על אילוצי, שאין להחמיצו. והאמת היא שהפשרה היא לפעמים המאקסימום, ולא המינימום, וההתנגדות לפשרה היא לפעמים פחות מהמינימום. פשרה כשלעצמה איננה אידיאל. והוויכוח איננו על מאקסי-מאליסם או מינימאליסם בהגשמת הציונות, אלא על ההתקדמות הריאלית, במועד, לעבר הגשמת החזון.

התפשרנו גם העונו. שכן גם העוזה היא לפעמים מינימום, לא מאקסימום. העונו במלחמת השחרור, העונו במיבצע-קדש, במלחמת ששת-הימים, בחציית התעלה, במיבצע-יהונן, בהקמת תעשיות מהמשוכללות שבבעולם. המדיניות שאנחנו חותרים אליה היא ברורה, אם כי יש בה סתירות, מפני שבמצב של סתירות. אנחנו שואפים להעניק לישראל גבולות בני-הגנה; אנו אמונים על אחדותה של ירושלים; אנו דוגלים בהתנחלויות שיש

(חברי הכנסת מ. פעיל קורא קריאת ביניים)

חברי הכנסת פעיל, אל תדאג, אני לא מדבר בשמך. אדוני היושב-ראש, אם הערבים יתקפו אותנו פעם נוספת — מובן שכל העם, ממשלה ואופוזיציה, יתייצבו שכם אחד להגנת הארץ, והתוקף הערבי ימצא צבא מוכן ומצוייד יותר מאי פעם בעבר. אבל מאידך גיסא, אפילו לא יאותו הערבים לשלום — האם הכרח הוא לבטל כל אלטרנטיבה? ממשלות ישראל גרסו פתיחת הסואץ לשיט במסגרת של הפסקת אש מקויימת כדון. וכדי להפיג את המתח בחזית חשובה הסכמנו לכך. לעומת זה גרס ראש הממשלה המיועד כי תעלה חסומה תיטיב לשרת את האינטרס האמריקני מפני שהיא תמנע מאניות סובייטיות לעבור שם. המציאות, חברי הכנסת בגין, הפריכה גירסתך זו. ארצות-הברית לא הוקסמה על-ידי הטיוען שלך. לא אות הסברה הגיונית איננה מתיישבת עם הגיונה של מציאות.

בין מלחמה לבין שלום קיים מיגוון לא-מבוטל של אפשרויות בהסדרים, בשטחים, במועדים, ועניינה המפורש של ישראל הוא לרתום מרכבת כל האפשרויות הללו לכיוון של דחיית מלחמה, של מניעת מלחמה, של סיום מצב מלחמה, של שלום-אמת.

מר בגין שלל את הסכמי שביתת-הנשק ב-1949; את פינוי עזה וסניי ב-1957; את הגמישות הסמאנטית של החלטת 242; את הפסקת-האש של אוגוסט 70; את הפסקת-האש באוקטובר 1973; את הסכם ההפרדה עם מצרים בינואר 1974; את הסכם ההפרדה עם סוריה במאי 1974; את הסכם סיני בספטמבר 1975. נכון שהסכמים אלה היו פחות משלום, אך חילצו את האזור ממלחמות נוספות. הם הוסיפו תקופות של רגיעה ובנייה, ואולי גם קרעו אופק של שלום.

איננו מקבלים מדיניות שהכרזתה אינן משרתות מטרה ופוגעות במטרות רצויות לנו; מדיניות של הכול או לא כלום, מדיניות שאין עמה דיפלומאטיה וסטראטגיה שנועדו להסיט, ביוזמתנו שלנו, את האזור ממצב של קפאון ריוי איבה ולהובילו למצב של הפשרה, ולוא גם הססנית, הנושאת בחובה אלטרנטיבה חיובית יותר.

אדוני היושב-ראש, המערך יהווה אופוזיציה לחזמת, הוא לא ישנה שום עמדה בגלל זה ששינינו את מקום היותנו בכנסת. כל מה שנציע נהיה מוכנים לבצע ברגע שהעם יתן מחדש את אמונו בנו. נציג תכניות ודרך שיביאו בעתיד, כפי שהביאו בעבר, עוצמה לישראל, כוח לעם היהודי, בניית הארץ וקיבוץ עם.

(קריאה: בגין אומר את זה יותר טוב.)

נו, את מה אני רואה שאתה חבר כנסת חדש ואתה באמת חושב שכל הוויכוח הוא על אמירה. אתה טועה.

(קריאה: אתה רוקד על שתי חתונות. אתה מנסה לרקוד בשתי חתונות.)

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנו גאים במה שעשינו, אנו בוסחים במה שאנחנו מציעים. אנחנו מאמינים שנזכה גם באמונו המחודש של העם, שכן הדרך שלנו היתה זו הצודקת והיא גם הנכונה למדינה בעתיד.

מוכיר הכנסת נ. לורד:

כבוד הנשיא!

(חברי הכנסת קמים בצאת נשיא המדינה מן האולם)

להן גם ערך בטחוני; ללא נישול הערבים מהקרע שלהם. אנחנו שואפים לשמור על אופיה היהודי של מדינת ישראל. אנו שוללים הקמתה של מדינה פלשתינאית; אנו שוללים חזרה לגבולות 1967. אבל אנו גם שוללים החלת החוק הישראלי על יהודה, שומרון ועזה. ולשם כך אנו מוכנים ללכת — לא רק להיות מוזמנים — למשא-ומתן על שלום מלא בז'נבה. אנחנו מוכנים לנהל משא-ומתן על גמר מצב המלחמה. הבענו נכונות גם לפשרה טריטוריאלית תמורת שלום-אמת.

שלילת הפשרה, מדיניות של "אף שעל", שלילת השלום — הן עדיין האמת של הצד הערבי, לא האמת שלנו. ולא נניח לגורמים עוינים להטיל עלינו אחריות לאמת הערבית הזאת.

מדיניות זו איפשרה לנו לקיים מערכת יחסים הדוקים עם ארצות-הברית. היא איפשרה לנו לקיים מאזן רצוי בדעת-הקהל העולמית. היא איפשרה לנו לקיים מערכת יחסים טובה עם תנועות העבודה בעולם, לרבות תנועת העבודה האמריקנית. היא הצדיקה, בעיני ערבים שרצו בכך, איפנייה למלחמה ודיונים על הסדרים. היא איפשרה לנו להגיע להסדרים עם מצרים וסוריה, להגיע למדיניות של גשרים פתוחים עם ירדן וגדר טובה בלבנון. היא איפשרה לנו לצייד את צה"ל במיטב הנשק, ולהקים ללא הצהרות התיישבות חשובה ברמת-הגולן, בגדה בסיני, בפיתחת-רפיח.

חברי הכנסת, אין אנו מקבלים חלק מהצהרותיו של הנשיא קארטר, כפי שלא קיבלנו בעבר עמדות מדיניות אחרות של ארצות-הברית. אך ניהלנו את הוויכוח מעמדה שאיפשרה להרבה אמריקאים בציבור הרחב ובפסיגת הקאפיטול להתייחס בחיוב לנקודת-המוצא של ישראל, שהתיבה "פשרה" נתנה לה חוקף מכובד. הערכנו שתמיכה אמריקנית רחבה, גם בשעת יוכוח עם ממשלתה, תוסיף להינתן לחיזוק בטחון ישראל כשישראל תשכיל להבליט נכונותה היא לשלום.

אנו, כמו ארצות-הברית, מעוניינים שבמזרח התיכון תקויים דינאמיקה של שלום, שהערבים לא יפנו מחדש לאופציה הצבאית, שהרוסים לא ישובו למצרים, שארצות-הברית תוכל לקיים מעמד שיאפשר לה לטפל ביישוב הסיכוס המזרח-תיכוני בדרכי שלום.

חברי הליכוד, מה הפסדנו ממדיניות זו? ברחנו מן הירדן? נחלש כוחנו? הוכתם שמנו?

אליעזר שוסטק (הליכוד):

את הבחירות.

שמעון פרס (המערך):

אם זה תכסיס לבחירות — הוא חד-פעמי, תאמין לי.

(קריאה: אצלך זה תכסיס.)

כאשר מר בגין אומר לחברי הכנסת דיון שהוא שולל פשרה טריטוריאלית, שהוא שולל פשרה שאין אפילו עימה קרע — השלילה לחברי הכנסת דיון מהדהדת בכל העולם, וכמובן גם בכל רחבי ארצות-הברית. ומה היא מביאה? תוספת קרע — או אבדן אהדה?

ד"ש הציעה לליכוד הצעות שאינן פוגעות במדיניות הליכוד אלא בהכרזות הליכוד. אבל גם אלו נדחו. במשך 29 שנים השכלנו לייצג את ישראל כארץ החותרת לשלום, כארץ המוכנה לשלם בעד השלום גם מחיר, פרט למחיר הפוגע בבטחונה ובעצמאותה.

הד"ר י. שמיר :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת פת, ואחריו — לחבר-הכנסת ידני.

גרעון פת (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה המת-ייצבת היום לפני הכנסת, כבר בראשית צעדיה ובטרם אף החלה בדרכים האופראטיביות להעברת השלטון, מוכנה טוב יותר לשאת בעול גיהול המדינה מן הממ-שלה היוצאת. היא מוכנה, משום שעוד בטרם הבחירות, ולאחר הבחירות ביתר שאת, נעשתה עבודת הכנה יסו-רית ומעמיקה, דבר אשר איפשר למיועד לראשות הממ-שלה להציגה לפני הבית כפי שאכן עשה זאת לפני שעה קלה.

והי הפעם הראשונה בתולדות מדינת ישראל שממ-שלה מוצגת בכנסת כשמספר משרדיה ושריה קטן ממספר המשרדים שפעלו בממשלה היוצאת ובממשלות שקדמו לה. סביר אפוא להניח כי הממשלה החדשה, במבנה המוצע לעבודתה, תהא ממשלה יעילה אשר תשרת את כלל אזרחי ישראל וכל אחד מהם בנאמנות מירבית.

אדוני היושב-ראש, מלים מספר עקב דברי ראש האופוזיציה הראשית. אני מלא תקווה, אדוני היושב-ראש, ותפילה שכשנציגנו יופיעו בבית הזה — ויהיה זה בוודאי דור אחר של מנהיגים — לסכם תקופה ארוכה ומבורכת למדינת ישראל ולהתוות קווי פעולה לפעילות נמשכת, ידברו אז נציגנו על העם כולו אשר עשה במלאכת הבנייה והעשייה ולא על אלה שעשו ועל אלה שכאילו באו מקרוב ולא היתה ידם בכל מה שהוגשם והושג.

אם אכן עשה המערך את כל מה שהציג כאן יושב-ראש האופוזיציה הראשית, ועשה זאת בעצמו ולבדו, כיצד אפוא לא הבחין העם הזה בכל אלה וגרם בהצב-תו החפשי שהמערך יפסיק קצת לעשות ויניח במקצת לעם הזה? מי שסבור שהעם טעה — יבושם לו. העם לא טעה בהערכתו ולא טעה בפסק-דינו.

בראש דאגותינו ומאויינו, אדוני היושב-ראש, שיבה לדרך אשר תובילנו לעצמאות כלכלית. עצמאות כלכלית היא בהחלט יעד שניתן להגיע אליו, ומחובתנו להבטיח את המשק והכלכלה כחלק ממאמץ כולל וזקיפת קומתנו הלאומית. ככל שנקדים בצמצום תלותנו בסיוע-החוץ ונזכיר כי אנו עם המסוגל לעמוד ברשות עצמו — יגברו סיכויינו לשלום המיוחד.

אנו מאמינים כי תחת הנהגה חדשה ואמינה ניתנו לנו האפשרות להתגבר על הקשיים החמורים בתחום הכלכלה והחברה, ולהציב, ומיד, קווי פעולה אשר יאפשרו פעילות נמרצת והחלטית.

הממשלה תחתור לכינונו של משק חפשי המבוסס על יעילות, יומה ותחרות, ותצמצם למינימום האפשרי את מעורבות הממשלה והמנגנונים הציבוריים בפעילות הצי-בורית. אנו נפעל לשינוי מבנה המשק והתאמתו לצרכים וליעדים העומדים לפנינו כיום, וזאת תוך שיפור, ייעול וניצול מירבי של משאבי כוח-האדם והתון העומדים לרשותנו. בראש משימותינו חידוש הצמיחה הכלכלית. עלינו לתת להגדלת התוצר הלאומי הריאלי בכ-40% בחמש השנים הבאות, דבר המחייב שיעור צמיחה שבין 5% ל-8% לשנה. זאת תוכל הממשלה החדשה לעשות על-ידי הפניות מרבית וזיכיל הייצור הנוספים לייצור

לשם יצוא ולהחלפת היבוא, דבר שיביא בעקבותיו לצימצום הגרעון במאזן התשלומים בשיעור אחוזים דומה. הממשלה תפעל לבלית-האינפלציה, וזאת בעיקר על-ידי צימצום ריאלי של הצריכה הציבורית, בקצב של כ-3% בשנה. דבר זה ייתכן אם תיאסר קבלת עובדים נוספים למנגנונים הציבוריים על-ידי ביטול הפעילויות הממשלתיות הבלתי-חיוניות ועל-ידי עידוד ההסבה המק-צועית מעבודה בסקטור הציבורי לעבודה בייצור ובייצור לשם יצוא.

אנו חייבים לשוב ולהפוך את מדינת ישראל לאבן-שואבת להשקעות הון מחוץ-לארץ, משום שכדי להגשים את יעדי הצמיחה הכלכלית אין די בניצול יעיל ומלא יותר של גורמי הייצור הקיימים כיום במשק. וזאת נוכל לעשות אך ורק אם יהיה בנו הכוח לבצע אותם שינויים אשר רבים בבית הזה, משני צדי המיתרס הפוליטי, תבעו במשך שנים רבות.

כדי לאפשר חידוש הצמיחה הכלכלית, תוך הפניות מרבית תוספת התוצר ליצוא ולהחלפת יבוא, חייבים לחול במשק שינויי מבנה. שינויי מבנה אלה יהיו תוצאה משולבת של עידוד סלקטיבי להשקעות יצרניות, אשר יהיה שזור בתהליך מכוון ומתוכנן של הסבה וניי-דוד עובדים. ניידות עובדים תושג אך ורק אם תבו-טלנה המגבלות המעכבות והמנועות כיום החלפת מקום העבודה. וזאת תוך תיכנון מערכת הסבה החשירה מקצו-עית אפקטיבית. למען השגת מטרה זו נפעל לשינוי יסודי במדיניות השיכון ובמערכת הסיוע לדורשי שיכון, אשר תועמד לרשותם הבחירה בין רכישת דירה ובין דיור בהשכרה. לצורך זה נגביר את העידוד לבנייה להשכרה, תוך הוולת הבנייה והעמדת קרקע במחירים סבירים לרשות יזמים בארץ ומחוץ-לארץ. אין כל הצדקה והגיון בכך שכסף יהודי, המושקע בחלקו הגדול בנכס-ידלא-נייד, יישמש לפתרון בעיות דיור במדינות אחרות ולא יישמש למטרה זו במדינת היהודים.

הממשלה החדשה, אדוני היושב-ראש, תקבע מדיניות שכל אשר תהווה מכשיר להעלאת הפריון. מדיניות שכל זו חייבת להיות משותפת על עקרונות קיום הקשר הישרי בין שכל לתפוקה. כדי לעודד מעבר עובדים מהשירותים לייצור יש לשפר את תדמיתם של פועלי הייצור, יש לשפר את התנאים הפיסיים במקומות העבודה, תוך הדגשת הפונקציונליות, היעילות ונוחות העובד. כל אלה, אדוני היושב-ראש, על-מנת לצמצם את הגרעון במאזן התשלומים ולהקטין באופן משמעותי את תלותנו הכלכלית בגורמי-חוץ, תלות שיש בה משום פגיעה בעצמאותנו המדינית.

אנו מקווים כי בתום תקופת כהונתה של ממשלה זו, בבואה לעם לבקש ולקבל אמון מחודש לקאדנציה נוספת, נוכל להצביע על גידול ריאלי של היצוא בשיעור של כ-12% לשנה בממוצע; על צימצום היבוא הבטחוני, אשר את מקומו יתפוס הייצור הבטחוני העצמי שלנו; ועל הקטנה משמעותית בגידול היבוא, שבשנים האחרונות — אולי פרט לשנה אחת — אכל וגנש בחריפות רבה בירתו המטבע והגביר את המאזן השלילי במטבע-החוץ שלנו.

אנו מאמינים כי לממשלה נועד התפקיד החשוב של הכוונת המשק ועידודו. ולכן נפעל ליציאה הדרגתית ומלאה של הממשלה מרוב הפעילות הכלכלית הישירה. לכן אנו מציעים ונציע כי הממשלה תמכור נכסים שבר-שותה, לרבות מקרקעין וחברות ממשלתיות רווחיות,

רבותי חברי הכנסת, מה בעצם קרה ב-17 במאי? — הבוחר ביקש להחליף את הממשלה המסורתית שבשלטון, שהיום ביקש לייחס לעצמו כל ההישגים שהשיגה המדינה; הבוחר ביקש לשייך קץ ביטויי ניכור של השלטון מהעם, ניכור הגובר והולך בשיטת הבחירות הנוכחית, שמפלגת העבודה והמפלגה הליברלית לא עשו למעשה ולא כלום על-מנת לשנותה, למרות מצעיהן; הבוחר ביקש להפנות תשומת-לבו של המערך לכתובת הענק שעל הקיר, שעה שעניניו של המערך טחו מראות כתובת זו. שזעקה: גילויי הסתאבות נהגלו בכמה מרכזי השלטון, הערכים והעקרונות שהלכו פעם כעמוד האש לפני המחנה נשכחו ונגנחו. במלה אחת אמר הבוחר "לא" לקיים; אם כי בלבו רצה יותר מזה — שינוי.

ראש הממשלה המיועד, חברי-הכנסת מנחם בגין, קרא לעניות דעתי אחרת את תוצאות הבחירות. מר בגין טוען כי הבחירות האחרונות כמוהן כמשאל עם בענייני חוץ ובטחון, קרי: שרוב העם דוגל בעמדה של אי-נכונות לפשרה. מעניין לציין שברוב המועצות והשירותים של הליכוד בטלויזיה כמעט ולא הוזכר נושא זה בכלל. חישוביו של מר בגין, כפי שהוא אמר לנו במשאל-ומת, הם שרוב הבוחרים דוגל בכך שלא תהיה פשרה טרי-טוריאלי ביהודה ובשומרון אף בהקשר של שלום מלא. ב-51% הוא כולל את הקולות, כפי שאמר לנו, בעד הלי-כוד, המפד"ל, אגודת ישראל, פועלי אגודת ישראל ואת הקולות בעד הרשימות של מר מרדכי בן-פורת ושל הרב מאיר כהנא. האומנם כורך מר בגין בהסכמה רחבה זו את המפלגה הליברלית יחד עם הרב מאיר כהנא? האם דוגלים במדיניות החוץ והבטחון של תנועת החירות שבליכוד כל מרכיבי הממשלה המוצעת? יכולנו כמעט לחתום על המצע של אגודת ישראל בנושא זה שאינו תואם את טענתו של מר בגין, ואני אצטט: "ההכרזות והדיבורים המרובים על גבולות המדינה — כך כתוב במצע שלהם — ומעמדם של השטחים בעתיד אינם משרתים את טובת המדינה. יש להעדיף את העשייה השקטה על ידי בורים והכרוזות". ואני ממשיך בביטויים: "הקו המדיני המנחה אותנו הוא הבטחת השם לאבותינו על ירושת הארץ, כנאמר בתורתנו הקדושה. יחד עם זאת, עד שנוכח לביאת משיח צדקנו, להגשמת הנבואה 'וכיאתו חרבותם לאתים', נדרוש קידום יזמות מדיניות מצדנו עשיית כל מאמץ לקביעת הסדרי שלום עם שכנינו, ועשוי בא המשפט המכריע: "לשם השגת מטרה חיונית זו צריכים להנחות אותנו שיקולים של הגנה ובטחון, כאשר הדבר המכריע הוא עניין פיקוח נפש אשר על-פי ההלכה עומד מעל לכול". כמעט הייתי חותם על כל הדברים.

נכון שהעם רוצה בממשלה אמينة שתעמוד בתקיפות על האינטרסים הבטחוניים של המדינה. אבל העם, אם אני קורא נכון את תוצאות הבחירות, רצה קודם כול שינוי בפנים, בחברה ובממשל, כדי שנחסן כלפי הס-כנות מבחוץ. תקיפות בשמירה על בטחונה של המדינה אינה מנוגדת לגמישות בניהול מדיניות החוץ שלה; איננה בעמידה מול לחצים של ידידיה אינה מנוגדת למתינות במחשבה, במלה ובמעשה: מתינות בדו-שיח הבין-לאומי שלנו עם ידידינו בעולם.

מר בגין, כחבר הכנסת שהנשיא הטיל עליו להרכיב ממשלה, קרא לדעתנו אחרת את רצון הבוחר. הבוחר רצה בתנועה הדמוקרטית לשינוי, באותה תנועה שמייצגת יותר מכל את אשר קרה ב-17 במאי, תנועה שגוללה זה עתה והגיעה לכנסת כמפלגה השלישית בגדלה.

ותצמצם את פעילותה המשקית הישירה לתחום ביצוע פעולות תשתית.

ממשלה בראשות הליכוד, אדוני היושב-ראש, לא תפעל אך ורק לפתרון הבעיות המיידיות או החזיות לשלוש-ארבע השנים הבאות. היא תפעל להכנת התשתית הכלכלית אשר תבטיח יציבות ועצמאות כלכלית לטווח ארוך ואשר תכלול את הרחבת התעשייה וייעולה וביסוסה של החקלאות הוותיקה והחדשה, תוך מתן השירותים והשיכון לאוכלוסיה יהודית במספרה ילך ויגדל הן מריבוי טבעי והן מעלייה בשנים הבאות עלינו לטובה. ביצוע תכניות אלו יחייב מאמץ עליון של כל הגור-מים המוכנים לתרום לביסוסה, לשיגשוגה ולהתפתחותה של מדינת ישראל.

לא הבטחנו לעם הזה, בבואנו לקבל את אמונו, גן של שושנים. הסברנו, ונמשיך לעשות זאת, את הקשיים המרובים שיעמדו בדרכנו בבואנו היום לפתוח דף חדש בחיי ההווה והעתיד של מדינת ישראל.

אנו קוראים לאותם כוחות בכנסת אשר בבוא העת יסיפו כתף לממשלה החדשה, ולאלה שימשיכו באופ-ר יציאה, לנהוג בממשלת הליכוד באותה גישה של נאמנות ממלכתית ולאומית, שבה נהגנו אנו בדרכנו הארוכה כאופוזיציה נאמנה וליוראלי, תוך דאגה מירבית לעם ישראל ולמדינת ישראל.

אם אכן נעשה זאת, טובה רבה תצמח לכולנו לעדי-עד.

היו"ר י. שמיר:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת ידיו.

יגאל ידיו (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, קודם כל, אני רוצה לברך את היושב-ראש על בחירתו ולאחל לו בכל לב הצלחה בתפקידו.

נפל דבר בישראל. אחרי שנים רבות של הנהגה של מפלגה אחת חלו חילופי שלטון. זוהי נשמת אפה של הדמוקראטיה. ואנו כולנו, אזרחי המדינה, יכולים להת-ברך בתופעה זו המעידה כי ישראל היא חברה דמוקראטית שבה חורף האזרח הבוחר את דינו של הממשל. הפעם פסק הבוחר נגד הקיים. אני מברך את הליכוד שיצא בבחירות כמפלגה הגדולה ביותר, ובהתאם לכך הוזמן חברי-הכנסת בגין על-ידי נשיא המדינה להרכיב את הממשלה. הייתי מברך אותו — אילו היה כאן — על נאמו היום, נאום מוכוב ומתון.

מובן שבשיטת הבחירות הנוכחית, שאנו מתנגדים לה, אי-אפשר לקבוע בצורה חדה וחלקה במי רצה העם כנציגיו בכנסת. ואני מלא תקווה כי את הכנסת הבאה נבחר לפי שיטת הבחירות האזוריות-יחסיות-אישיות, וכך נוכל לברך ממשלה וראש ממשלה באמירה ברורה וחד-משמעית, שהעם נתן להם רוב להנהיג את המדינה במשך ארבע שנים.

וזהו גם הזדמנות נעימה לברך על תופעה אחרת, חיונית מאוד, בחיים הדמוקראטיים שלנו. בפעם הראשו-נה בתולדות המדינה מועבר הממשל מידיה של מפלגה אחת לידיה של מפלגה אחרת. הצורה והדרך התקינה שבה העביר המערך את מוסדות הממשל לידינו של הליכוד — פרט לחריגים קלים — ראויים להערכה, אם כי בעתיד נסתגל לראות תופעה זו כדבר טבעי, כדבר המובן מאליו במשטר דמוקראטי.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כשאתה היית רמטכ"ל גם כן היה כך.

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
תיכף אני לך מה היה.

— בלי שהבת תיזכר אפילו לשרת את המדינה שירות לאומי מסוג אחר, כפי שקובע סעיף אחר בהסכם הקואליציוני, וזאת בממשלה שבה ישרתו שרים שהם אלופים מהוללים, שעשו הרבה לחיזוקו של צה"ל כצבא העם.

רבותי חברי הכנסת, כשקבענו את דפוסיו של צה"ל בשנותיה הראשונות של המדינה עמדנו על כך שבמטבחי צה"ל תונהג הכשרות ואורח התנהגותו של החייל הדתי לא פגע. וזכורני כי התנגדנו לקיום יחידות דתיות נפרדות בצבא, כי כולנו עם אחד וצבאנו אחד. האם צה"ל הוא גוף עוין לאנשים דתיים? מדוע עושה ממשלת הליכוד את הצעד הנוסף לעבר סכנה של ניכור בין חלקי ציבור שונים ובין צה"ל? אני אישית מאמין בכל לבי ובכל נימי נפשי כי מדינת ישראל, מדינת היהודים, חייבת לדאוג לצרכיהם הדתיים של הרוצים בכך, ולא מכורח של ויתורים קואליציוניים. חופש המצפון הוא דו-סטרי: לא רק למנוע כפייה של אורח חיים דתי על החילוני אלא גם לתת תנאים הוגנים וראויים לאיש הדתי לחיות לפי אמונתו ולפי מנהגיו, ושזכויותיו לא תיפגענה בגלל אורח חיים זה.

וכאן אני מפנה שאלה לחברי הכנסת של המפלגה הליבראלית: האם יכולים אתם להיות שלמים כמפלגה עם ההסדרים שבהסכם הקואליציוני ואותה שעה לשאת את שם הליבראליזם והדרך הליבראלית? היכולים אתם להיות שלמים עם עצמכם על כך כי בחרתם שרים לפני שידעתם את תפקידיהם? האם כך בונים ממשלה? האם שלמים אתם עם ההסכם הקואליציוני שמחייב אתכם לקבל את שיטת הבחירות של המפד"ל, המוציאה מן השניים את עיקרו?

ישבנו בבירורים נוקבים על קווי היסוד כשאין כוונת תנו לכפות את האידיאולוגיה שלנו על הליכוד. כך אמר גם הליכוד כלפינו. אך ספק אם כך נהג למעשה. במשא-ומתן אתנו הס היה מלהזכיר שגלך לז'נבה כשאנו מודעים לתכנון של החלטות 242 ו-338. הנוסחה שנכ-תבה עתה, שהוצעה לנו בעל-פה בזמן המשא-ומתן ונדחתה, שכן היא מדברת רק על האקט של הזימון ולא על תוכן ההחלטה — יש בה משום להטעות. מדוע אי-אפשר לומר את מה שמחכוונים לעשות? תמיד טענו כלפי מדינות מסוימות שבמשטרים הלא-דמוקרטיים שלהן קו מרשול לעצמן שתי שפות: שפה אחת לבני עמם ושפה אחרת לקהילה הבין-לאומית. האם אנו מאמצים את השיטה שגינינו אותה, כאשר שליחו של המיזעזע לראש הממשלה לארצות-הברית מסביר כי אכן מקבלים את 242 ואילו מר בגין עצמו סירב להעלות זאת על הכתב במשא-ומתן אתנו?

מה הצענו לליכוד בקווי היסוד, שהם למעשה תכנית הפעולה של הממשלה? בסך-הכל הצענו לומר: "פשרה טריטוריאלית" או "פשרה". הן גם אנו דוגלים באי-נסיגה ללא שלום; הן גם אנו נחרצים בהתנגדותנו למידינה שלישית נפרדת מערבה לירדן; הן גם אנו רוצים בהתנהלויות בבקעת-הירדן ובפתחת-רפיח ובכל מקום שהשיקול הבטחוני מחייב זאת.

הבוחר רצה בד"ש כשותף הראשון של הליכוד בממשלה. לא כך נהג כלפיה הליכוד. הוא העדיף קודם כל את המפד"ל. ועם כל הערכתי למפלגה שנשאה את דגל הציונות הדתית, הרי היא היא היתה השותף ההיסטורי והמסורתי של המערך בגלגולי השונים. והרי היא יכולה וחייבת לזקוף לזכותה ולחובתה את הישגי הממשלות הקודמות ואת מחלדיהן, שנגדם יצא העם. האם זהו הישגי שהעם רצה?

אילו היה הליכוד עושה מאמץ כן ואמיתי לשתף קודם כל, את התנועה הדמוקרטית לשינוי בממשלתו, ולאחר מכן את הכוחות האחרים המוכנים להשתתף בממשלה, היה עושה את רצונו של הבוחר. הליכוד החמיץ הזדמנות לתרגם את רצון הבוחר ללשון הרכב הממשלה ולכן הוא מציג היום לפני הכנסת ממשלה שבסיסה הציבורי צר ביותר. חבל שהליכוד הלך בדרך הפוליטית שסללו קודמיו בהיותם בשלטון, אותם הוא עזר להוריד, אך חלק מדרכם ומשיטתם במשא-ומתן הקואליציוני הוא אימץ. כל כך אצה לליכוד הדרך להרכיב ממשלה, אף כי חוק המדינה איפשר אחרת, שכל הבירורים והשיחות בדבר עקרונות וקווי יסוד ותכנית פעולה נראו כפילופי ניסוח עקרים מיותרים: "המעשים", הטיפו לנו בני שיחנו, "הם הקובעים".

ואני שואל מעל במה זו את ראש הממשלה המיועד שהודרך על-ידי עקרונות בכל דרכו הפוליטית עד הנה: האם מן ה-17 במאי יש עקרונות שמהם אין זזים, כמו התנגדות למלה פשרה, אך יש עקרונות שעליהם ניתן להתפשר בשל הצורך הפוליטי-מפלגתי, כמו שותפות עם מפלגה קטנה בת ארבעה חברי כנסת שאני מעריך אותם מאוד באופן אישי, שאינה מגדירה את עצמה כציונית במשמעות שמגדירות את עצמן שאר המפלגות הציוניות — וכל זאת כדי לחזק את עמדתו במשא-ומתן עם מפלגה ציונית ופאטריסטיית שהבוחר רצה בה כשור תפה?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אולי תגיד לי מה זה ציוני?

(קריאה: עוד לא יודעים מה זה יהודי, אתה רוצה לדעת מה זה ציוני?)

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אמרתי: מפלגה שאינה מגדירה את עצמה כציונית במשמעות שמגדירות את עצמן שאר המפלגות הציוניות, ואשמח אם טעיתי. אומר את זה כאן.

במעשה המרכבה, כביטוי של ראש-הממשלה המנוח לוי אשכול, במעשה המרכבה המהיר שלו עשה מר בגין מספר טעויות שכמה מהן תיקן לשמחתנו, בעוד מועד, כגון תכניתו להקים משרד ממשלתי עצמאי למודיעין וללוחמה בטור. הוויתורים הפוליטיים לאגודת ישראל, שנעשו כדי לסכם עד כמה שניתן מהר עם מפלגה זו כדי להוריד את מה שנקראים בליכוד "המחיר של ד"ש" — הוויתורים האלה לא יעלו, לדעתי, את קרנה האמיתית של הדת במדינת היהודים.

מר בגין, שהיה מפקדו של האירגון הצבאי הלאומי שבשורותיו לחמו לוחמים ולוחמות, החליט לפטור בנות משירות בצה"ל מטעמים של אורח חיים דתי או הווי משפחתי דתי, וזאת אפילו על סמך הצהרה חד-צדדית, ללא ביקורת ממלכתית, בפני בתי-דין רבניים —

את פרי גידולנו אוכלים אנשי אירופה במשך חודשים רבים בשנה, ולא רק תפוזים. אכן, הפכנו שוב את ארצנו לארץ זבת חלב ודבש, בדרך חדשה. והסוד: מבחינת הכלכלה העולמית אנו גמדים בעלי ראש גדול, וחלילה לנו לשאוף להיות ענקים בלי ראש. עדיין יש לנו שתי תכונות שאין אף לאחד במשולב: כוח מדעי וכות ניהולי ויצירתי מתוחכמים ביותר, אשר בהקבלה לדומיהם בעולם זום זולים יותר. אם נאבד אחת משתי התכונות הללו אין לנו עתיד.

עלינו לראות זאת בצורה ברורה ולפי זה לכלכל את כל מדיניותנו המדינית-חילונית והכלכלית. או נוכל לעמוד בגאון ולומר: אנו מתפרנסים מיגיע כפנו. אך לשם כך יש להתארגן אחרת. לא ניתן לפתור בעיות במבנה הקיים — לא על-ידי משרד האוצר, היינו גביית מסים וקביעת תקציבים בכיוון אחד; אף לא על-ידי משרד המסחר והתעשייה בלבד בכיוון שני; לא על-ידי משרד חקלאות בכיוון אחר או על-ידי משרד עבודה הפועל בחלל ריק. רק שילוב, תיאום של כל אלה וריכוזם תחת סמכות אחת להשגת המטרה, יוכלו לבעיה. שר כלכלה בעל סמכויות ועוצמה, שיעידו מוגדרים וברורים, הוא שחייב לנצח על מלאכת תיאום זו.

אדוני היושב-ראש, כן אין אחריות-על לחברה ולרווחה. כאן היתה נחוצה החלטה אמיצה ליצירת אחריות בכירה על כל נושאי השירותים: חינוך, שיכון, בריאות, וכמובן סעד.

התופעות העיקריות שנגדן מתקומם העם ובגללן אף אנו קמנו נוגעות לאי-הגשמת הציונות בנושאים החשובים ביותר. רבותי, אל נשכח: עדיין חצי העם בישראל אינו מרגיש עצמו כחלק אינטגרלי של החברה; עדיין לא הפכנו לעם יוצר ועובד וחי מיגיע כפיו. אי-הגשמת שני היעדים הללו, ולמעשה התרחקות מהגשמתם, פירושו התרחקות מהחזון הציוני, פירושו מדינה ללא חזון וללא יעד. במצבנו המיוחד, המדיני והצבאי, הדבר הוא סכנה גדולה ביותר הוזהר בגדלה לסכנה הבטחונית ואולי אף עולה עליה. שכן הסכנה הבטחונית היא מור חשית ונראית וניתן להתכונן לה; אולם הסכנה החברתית אינה נראית לכאורה והשפעתה עשויה להיות מוחצת דווקא בהיותה כרונית ולכאורה מתחת לפני השטח.

היום זקוקים אנו יותר מתמיד לממשלה שתחוש שהגשמת הציונות לא נסתיימה עם קום המדינה, כי המדינה היא רק אמצעי להגשמת המשימות הנוספות. אחרי דורות רבים שבהם היה החזון הציוני, כשהוא מתורגם למעשה החלוצי, עמוד האש ההולך לפני המתנה ומנחה את דרכו של העם — נדמה כי בשנים האחרונות כאילו כבה העמוד וכל איש הישר בעיניו יעשה. ואם חזון זה איננו מתעורר מיד השאלה: למה אנו כאן? האם בשל חיים נוחים? הרי יש ארצות אחרות, כפי שאמר מר מנחם בגין, שהחיים בהן יותר נוחים לכאורה; יש אף ארצות שבהן יש גם יותר יהודים. ומכאן כפסע לאבדן האמונה בצדקת היותנו כאן, בבטחון עתידינו, והעיקר — באתגר הנפלא, ללא תקדים, שהנחה את אבותינו ואתנו לחולל כאן מעשה שיירשם בתולדות עמנו כמעשה שאינו נופל ממעשהו של יהושע בן-נון, ממפעלם של עזרא ונחמיה ומגבורת המכבים.

החזון הציוני בפשטותו הוא, וזו הבעיה: העם היהודי שהיה נר לגויים, שממנו יצאו הנביאים שעקרונות המוסר שלהם הפכו בצורה זו או זו לנחלת מרבית

היו בינינו שאמרו שאם מסרב הליכוד להסכמה על דעת כל מרכיבי הקואליציה בהחלטה על התנחלויות ביהודה ושומרון, תחליט על כך ועדת החוץ והבטחון של הכנסת. אף על כך שמענו: לא. זה בתחום עניינה וסמכותה הבלעדית של הממשלה ולא של הכנסת, כך נאמר לנו.

מה מוזר שדווקא מר בגין, הפארלאמנטאר הוותיק וההוגן, החרד על כבודה וסמכותה של הכנסת, הוא שמעריע עכשיו על סמכותה וחושש למעשה מפיקוח פארלאמנטארי על מעשה ההתנחלות. וכדבריו לנו כמה פעמים: ממשלה המכבדת את עצמה לא תוכל להסכים לפיקוח זה. והרי גם כיום, ולפי דרישות הליכוד, דרוש אישורה של הכנסת לשורה ארוכה של החלטות הממשלה הקשורות עם ביצוע או עם מעשה.

בסך-הכל רצינו פשרה — אם עדיין מאמינים אנו שלמלים יש תוכן. בסך-הכל רצינו שאם אומרים "הכל נתון למשא-ומתן", תהיה משמעות לאמירה זו. שכן, לצערי, הדיאלוג שלנו איננו עדיין עם הערבים. הדיאלוג הוא עם ידידנו ובעל-יביריתנו למעשה. אתם עלינו למצוא דרך להמשך הדו-רשית. האמירה שממשלה אשר במסגרת שלום אחת, שלום מלא ולא פחות מזה, שבהקשר של שלום תהיה מוכנה להפסדה, היא ממשלה אנטי-ציונית ואנטי-מציאותית — כך שמענו מפי ראש הממשלה המיועד בעת המשא-ומתן — אמירה זו היא פירוש חדש לציונות המדינית והמעשית.

מוטב שלא נתחרה כאן מי יותר ציוני מהשני. הציונות מעולם לא גרסה: אין ברירה. אמרו בעבר שניצחנו במלחמותינו בגלל ה"אין ברירה". אין זה נכון. היתה לנו ברירה — לא להיות פה. ניצחנו וננצח מפני שהברירה שבחרנו בה היא להיות פה, בארץ אבותינו, ומטרתנו להקים כאן עם חפשי ודמוקרטי, יוצר ובונה, עם הגא במסורת אבותי ומשתלב בגאון במערכת העמים. אולם כל דור דורר חייב לקבוע את דרכו לפי המציאות של ימיו. גדולה היתה זכותו של רבן יוחנן בן-זכאי, שבשעת משבר גדול ביותר לעם, כשעמד לפני מציאות של עם ללא ממשל יהודי, כשעמד לפני יהדות ללא מקדש, במצב שמסביב לפולחן שבו מוקדש הרבה מערכי הדת היהודית — כשעמד לפני מציאות זו ידע, בעוז ובחכמה, לטבוע דפוסים חדשים ליהדות, ובכך קיים את העם דרך גלות קשה ואכזרית של אלפים שנה. ועתה, שחזרנו שוב לארצנו, אולם ללא מקדש, חובה עלינו קודם כל לקבוע דפוסים חדשים לקיומו של העם. עם שיוכל להיות עם כל הורמים שבו, עם שיוכל לבנות את ארצו, את שבטי ישראל לעם אחד, עם חפשי, ליברלי ודמו-קראטי — זה האתגר של הציונות בימינו.

הממשלה המוצגת לפנינו קטנה ומצומצמת מקודמתה — 16 שרים בתוך המלא. לצערנו, החמיצה ממשלת הליכוד חוד המדיניות בתיכנון מבנה הממשלה. גישת הליכוד היתה מכאנית — צימצום לצורך צימצום, ללא שיקול פונקציונאלי. אולם דבר אחד הם חשבו לחיוני מאוד שאין לצמצם אותו — משרד דתות עצמאי, כך, למשל, אין אחריות-על לכלכלה שהיתה משמשת מכשיר הכרחי לשינויים מפליגים במשק. הבעיה איננה רק קימוץ בתקציבים. כל מי שמסייר בתעשייה שלנו חייב להימלא תקווה ואמונה בכוח הגניוס היהודי: אנו, עם קטן כאן בארץ המסוגל ליצור תעשייה מן המתחכמות ביותר בעולם; חקלאות מן המתקדמות ביותר בעולם; המחשבים שלנו נמכרים בכל העולם, וכן שאר מוצרי התעשיות שלנו.

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (ידין, י. שמיר, בורג, אלוני, שריד, בן-מאיר) —

בתור אחד הוותיקים, שייירי אנשי הכנסת הראשונה. אני מבכר את חברי הכנסת ידין לנאום הראשון שלו ואין לי שום ספק שמתוך עיסוק בעתידות ובעבר ישראל, כפי ששמענו גם היום, יידע גם לכוון ולנווט לקראת העתיד. מי שכתב על מלחמת "בני אור" ומגילת "בני אור", מי שעקב אחרי האפוס ההירואי של מצדה, מי שעסק ברצון המלחמה והקיום — — —

שלמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה לא רלבנטי.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
גבירתי, אני בטוח שאתן לך גם היום וגם לכמה ימים עוד הזדמנות להפריע לי, לכן אני מציע לשמור על כוחות הנעורים של הסיעה המוגבלת שלך.
(צחוק באולם)

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בוויכוח על חוק פטרות שרי המפד"ל ביום 20 בדצמבר 1976, בעקבות אותו תכסיס שחנפנים הגדירו אותו כ"מבריק", קיבלתי את רשות הדיבור ואמרתי בין היתר: "אני קובע כי לא מחזקה הציע ראש הממשלה את הצעתו אלא מרוב חולשה. הוא בורח קדימה, קדימה אל בחירות מוקדמות." דיאגנוזה זו נתאמתה. את הפרוגנוזה המציאותית איש לא פילל ואיש לא מילל. איש לא העלה או על דעתו מה תהיה תגובת הבוחר בבחירות לכנסת התשיעית. ממשלת רבין של סוף ימי הכנסת השמינית מייצגת בכנסת התשיעית על-ידי כ-27% סך-הכל ממספר חברי הכנסת.

לא אתחרה עם ידידי חברי הכנסת שמעון פרס, לא באותם חלקים שהיו נאום לבחירות להסתדרות מחר — אין לי כרגע צורך להתחרות בשדה הזה — וגם לא אדבר היום באותה מידת שוב דיבר כי אין לי צורך בכך. אני מגיח שתוך ההתפתחות שתהיה בחודשים הבאים ייתכן שנוכח ונראה את הדברים בפרופורציה האמיתית שלהם. בכל דבר בחיים יש אור וחושך, יש אור וצל, וחלוקת ההדגשים בראייה זו בוודאי שונה בפוליטיקה בין אופוזיציה וקואליציה.

אגיד ולא אתחבה למציאות: מפלגתי, המפד"ל, ואני אישית השתתפנו בממשלות של שרת, בן-גוריון ואשכול זכרונם לברכה, ויבדלו לחיים ארוכים וטובים גולדה מאיר ורה"ן, וכתבנו יחד דפים מזהירים בתולדות העם והמדינה, וגם בשעת פרידה זו יש לזכור ולהזכיר את הצמיחה של המדינה, של משקה ושל בטחונה באותן שנים. ברם, יצר שלטון בלתי-מוגבל ותופעות חמורות במדינה ובחברה הביאו התערערות והתדרדרות שעליהן הגיב הבוחר וענה הבוחר בהכרעתו החד-משמעית ביום הבחירות.

יוסי שריד (המערך):

אתה מדבר על יצר שלטון בלתי-מוגבל? אתה פנומן היסטורי מבחינה זו.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
חברי הכנסת שריד, אף אחד לא יכול להתחרות בכך ביצר השלטון. יצר השלטון העביר אתכם מהשלטון.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
חברי הכנסת שריד, אל תפחד, אתה עוד תופיע בנאום שלי. שריד מן השרידים, אני עוד אטפל בך.
(צחוק באולם)

האנושות — העם הזה הוגלה מארצו, נרדף ודוכא, וכמה מתכונותיו עוותו בדרך זו או זו בארצות הגלות.

ואכן הישגים רבים הושגו. בהיסטוריה שלנו תמיד היו שלבי הכמיהה, שלבי ההליכה לקראת השלבים הגדולים, והסכנה היתה טמונה דווקא בשלב ההשלמה עצמו: שלב הנדידה במדבר, שלב כיבוש הארץ מצד אחד ושלב הקמת המלוכה מצד שני. הקמת המלוכה היא שהקימה את הממסד שבמשך הזמן שכח שתפקידו לשרת את העם ולא להיפך. ואז קמה תנועת המחאה הנוערית שמצאה את ביטויה בדברי הזעם של הגנביאים ובדברי התוכחה ללא תקדים על כבשת הרש שנלקחה על-ידי המושל, גדול המלכים. וגם עתה, בשיבת ציון היום, בהקמת הבית השלישי, אנו רואים תהליכים דומים: שתי התקופות הראשונות של הנדידה, הכיבוש וההתנחלות היו התקופות ההזירואיות, ואולם דווקא עם הקמת הממלכתיות, המדינה, חלה ההתרופפות. הממסד היה תחליף לרוח; הביורוקראטיה תחליף לחלוציות; הצו תחליף להתנדבות.

ליכוד וחישול העם הוא האתגר העולה בחשיבותו אף על התנחלות בכל ארץ-ישראל. עם חלש בכל ארץ ישראל או עם חזק בחלקה — האחרון עדיף, כי יעדנו בסופו של דבר להקים כאן מדינה יהודית דמוקרטית, חפשית וגאה על יצירתה, עמל כפיה וערכיה המוסריים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ספסלי האופוזיציה רגילים להיחשב על-ידי מצוות מבקרים מלומדה, ואני אומר זאת במלוא ההערכה ותפקיד המבקר, המזהיר, המתריע, המאזנת על סכנות ומצביע על כשלונות. בכל הענוה של תנועה חדשה נבקש ללכת בדרך האמיתית של אופוזיציה: את הראוי לביקורת נבקש; את הטעון גינוי נגנה; על החיוב והמועיל נברך. אין לנו עניין לעשות בריחות של נגד ולא נעשה קואליציה באופוזיציה.

ממשלה זו, שבסיסה הציבורי מוגבל, שמצעה הרעיוני בכמה תחומים הוא בניגוד למאוויו של הזרם המרכזי בתורה הישראלית, שתכנית פעולתה בכמה עניינים גזרת הסדרים בלתי-ממלכתיים, ממשלה זו אינה ראויה לאמונו היום. יחד עם הצבעתנו היום נגד הממשלה נשפוט אותה יום יום ונתמוך בה ללא הסתייגות לפי פעולותיה ועבודתה.

אבל אני רוצה לסיים, מורי ורבותי: דווקא בגלל זה, דווקא בגלל הצבעה זו, נרצה לומר גם לאויבינו וגם לידידינו — אל תפרשו לא נכונה את ההתמדה הדמוקרטית הפנימית בישראל. בשעת מבחן אנחנו מאוחדים. קיומנו כאן בארץ-ישראל מושתת על האמונה בצדקתנו, על העובדה שהמעשים יכולים לעמוד נגד הרבים, כאשר המעשים עולים במסוריותם ובאיכותם ההכללת על אולי בהם; כאשר כל העם היהודי ערב זה לזה והגנויים היהודי באשר הוא שם חייב להיות מגויס למען משימת קיום עם ישראל. על אויבינו לדעת היום שכאשר הקים העם היהודי את הבית השלישי לאחר אלפים שנות גלות שוב לא יתן למוטטו והוא יעמוד, ישגשג ויאדיר עוז.

הזי"ר, י. שמיר:

רשות הדיבור לחברי הכנסת בורג, ואחריו — לחברי הכנסת קצב.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מסורת נאה, שאין חולקין עליה בין אופוזיציה לבין קואליציה, שחבר צעיר וחדש אשר נכנס לכנסת וותיק מקבל אחריו רשות הדיבור — הוא מבכר אותה. אני עושה את זה בחפץ רב

חוברת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (בורג, פעיל, אלוני, בגין, גרוסמן, שינמן) —

המפלגה הדתית הלאומית בוויכוח זה, נציג ראשון, אני מציין בסיפוק שנמצאה שפה משותפת עם אגודת ישראל. בוודאי עזרה בכך גם גישתו החיובית של ראש הממשלה המיועד למורשת ישראל ולערכיה. אני מביע את התקווה לחברים של אגודת ישראל כי מעכשיו יסתיימו בעבור אגודת ישראל עשרים וחמש שנה של עמידה מהצד ואני מביע את התקווה שבעבודה משותפת גם יהיה קירוב הלבבות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
תכנים אותם קודם להסתדרות הציונית.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
אני כרגע עוסק בשאלה כיצד להכניס את חברי להסתדרות הכללית כדי שגם שם יצביעו נגדך.
(מחאות כפיים ביצע)

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הם מסרבים.

חייקה גרוסמן (המערך):
אדוני היושב-ראש, אולי אפשר להפסיק את מחאות הכפיים ביציע.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה סגנון חדש של השלטון החדש — מחאות כפיים ביציע.

הי"ר פ. שינמן:
אבקש להפסיק את מחאות הכפיים ביציע. זה בהחלט אסור.

חייקה גרוסמן (המערך):
חבל שיושב-ראש הכנסת לא הגיב קודם על זה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הוא לא חדש זה שיושב פה, אבל השכונה פועלת והסגנון חדש.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
אני מבין שזה "צווישנרוף" ליושב-ראש ולא לנואם.

הי"ר פ. שינמן:
אין חובה לענות על זה.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
זה לא היה מופנה אלי הפעם.

יירשם, חברי הכנסת, בתודעת הציבור כי רבע מיליון יהודים הצביעו בעד רשימות דתיות והביעו בכך שהם רואים בדת ישראל את מרכז חייהם הרוחניים, המדיניים והחברתיים, ותירשם עובדה זו גם אצל אלה אשר קיום מפלגה דתית הוא לצנינים בעיניהם. לא ניתן ידנו, חברי-הכנסת ידיו, לשינוי כזה של שיטת בחירות אשר יוריד את נציגות היהודים הדתיים מהמפה הפוליטית של המדינה.

הרי הבחירות הללו הוכיחו, למעשה, כי לא השינוי של השיטה קובע אלא שינוי דעתו של הבוחר. והנה אכן הוא שינה את דעתו ומשום כך הפאנוראמה הפארלאמנטאית שונה עכשיו לגמרי: שמאל חדש, שינוי, ובכל זאת גם עם השיטה הקיימת זה נעשה.

(חבר הכנסת י. נבון קורא קריאת ביניים)

אתה אולי זוכר את דברי הלורד אקטון: "All power corrupts. Absolute power corrupts absolutely." אני אפילו מצטט את זה נכון.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
חברי-הכנסת בורג, אתה אל תדבר על שלטון, אתה אל תדבר על שחיתות. דבר בשקט.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
את האוקטאבות שלי אתה לא תכתוב לי.

המפד"ל, שנביאי הסקר ניבאו לה מה שניבאו, יצאה ממערכת הבחירות מלוכדת, מבוצרת, מחוזקת.

ואלה האוהבים לכנות אותנו "מפלגה גרורה" אגיד בבחירות מקסימאלית: ההיסטוריה שלנו מראה שבאותם המומנטים, כאשר חשבנו שדברים יסודיים וערכיים עומדים לוויכוח, לא היססנו וגרמנו למשבר —

(חברת הכנסת ש. אלוני קוראת קריאת ביניים)

— אם זה היה בימי "אלטלנה", אם זה היה בימי החינוך האנטי-דתי במחנות העולים ב-1951, אם זה היה בעניין מיהו יהודי, ואתם יודעים את ההיסטוריה לא פחות ממני.

אנחנו — ואני רוצה לומר את זה — בכל זאת אותה התנועה של הציונות הדתית המעמיקה שרשיה וגם מרחיבה אופקיה. היבטים, הדגשים, הבדלי דעות והבדלי דורות הם טבעיים ואין בזה כלום; אלא יסוד היסודות בחיינו, בהשקפתנו, הוא הרצון העז לגשר בין חלקי העם, לא לתת לשנאה לבעור ולנגוש אלא לבסס את החיים המדיניים שלנו על כללי-ישראליות.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
על-ידי גירושם של אלה שאינם מקבלים את מרותך.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
משום כך אנו תמיד הדגשנו את הרצון להקמת ממשלת אחדות לאומית, זו אשר לדעתנו דרושה לנו גם היום, ייתכן היום יותר מתמיד. הדגשנו את זה מול האתגרים הקיימים ולקראת המבחנים שבוא יבואו. לא אנחנו היינו בעלי הסיסמה "חוץ ממק" וחירות". והרי בדיק לפני עשר שנים — כמעט היום בדיוק — בשעת סכנה חמורה למדינה ולעם תבענו, תוך כדי לחץ כבד על אשכול, שתקום ממשלת אחדות לאומית, ובעקבות תביעתנו זו נכנסו אז לממשלה מנחם בגין, שמעון פרס, משה דיין.

מנחם בגין (הליכוד):
שמעון פרס לא נכנס.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
סליחה, משה דיין. כל אלה יושבים כאן היום איש על מחנהו ואיש על דגלו.

מנחם בגין (הליכוד):
יוסף ספיר, זכרוננו לברכה.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
אני יודע.

לכן — ואני רוצה להדגיש זאת — שמחנו כאשר פנה מר מנחם בגין בהצעתו לממשלת אחדות לאומית למערך, גם לתנועה לשינוי; לכן הצטרפנו ואנו מצטערים שידו המושטת הושבה ריקם. וברור זה, בתור נציג

ד' תמוז תשל"ז (20 יוני 1977)
— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (פעיל, בורג, אלוני, בן-מאיר, אולמרט, שינמן, גרוסמן) —

אגב — ואני רוצה לומר את זה גם בסכנה שמישהו יאמר עוד פעם "יהודה יקירי" או "יוסף יקירי" — בעלי הסיסמאות האנטי-דתיות אשר הוכיחו בתעמולת הבחירות ובפלאקאטים שלהם ובמודעות שלמדו מהפירסומים האנטי-יהודיים בגולה — כמעט נחקקו ונשארו בכנסת הזאת סך-הכל אחד-אחת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
בצבא היו אומרים לך: אמור שנית, עבור.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
אתה אחד ויחיד, אל תדאג.

אני רוצה לומר שאני מבין היטב היטב שבענייני דת, בענייני מצפון ובענייני השקפת עולם יש חילוקי דעות. אנו יודעים את זה ואנחנו חיים עם זה, והבעיה שלנו היא גם בדיוקים של דתיים ולא דתיים גם יחד. ברם, אני מזמין גם חברי כנסת שאינם בדעתי בשאלות דת להעלות ולראות בכל זאת את הדברים בפרופורציה הנכונה.

ניקה עניין של ניתוחי מתים. כאשר נקבע שרצון הנפטר או רצון המשפחה קובע אם לעשות את הניתוח, את ה"פוסט מורטם", או לא, האם זה רק עניין דתי? האם אין כאן עניין הומאני? האם משום שאנו קובעים כאן דבר שהדתיים דרשו כל הזמן מבחינת המוטיבאציה שלהם יש לפסול עניין שהוא הומאני לאיש הזקן, לאיש החולה, למשפחה של הנפטר?

חייקה גרוסמן (המערך):
קידום הרפואה הוא דבר הומאני או לא?
(חברי הכנסת א. אבו חצירא קורא קריאת ביניים)

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
קריאת הביניים הזאת לא היתה רלבאנטית. אני מזמין גם את חברי הכנסת חייקה גרוסמן להיבט כזה. לא כל דבר שהדתיים דורשים הוא פסול ויש דברים שהדתיים היו נושאי הדגל שלו, כמו בעניין ניתוחי מתים. את יודעת אולי מה האחוזים של הניתוחות בה בשעה שרצון האדם גם הוא קובע. אני זוכר את דב יוסף, שיאריך ימים, כאשר הוא אמר בתור עורך-דין במשא ומתן קואליציוני: כאשר אתה לא יכול להוציא כיסא מדירת הנפטר, למה אתה יכול להוציא לב מגופו? אם כן מה אני אומר? — הבה נראה את האספקטים כפי שהם. אל תשימו את האטיקטה השחרחרת הזאת על כל דבר אשר הדתיים דרשו ואשר יש לנו הבנה לגביהם, וחלק מהדברים — אני לא מתבייש לומר זאת — היו גם חלק של הסכמים קואליציוניים קודמים, אלא שהסחף התחיל לפעול עליהם. ואני לא רוצה מהשולחנות הללו ומהכיסאות הללו לשמוע קריאות-ביניים נגד דברים אשר הסכם הסכימו עליהם ועשה לא עשו אותם.

חברי הכנסת, אני שייך לאלה אשר רואים בקיום של מפלגה דתית לאומית זכות, חובה, אתגר ומבחן גם יחד. אין אנו מהמפלגות הללו שצצו אחרי יום-כיפור 1973 או לקראת הבחירות הללו. אנחנו יצרנו במשך דורות, דורות של הישוב ודורות של המדינה, אנחנו יצרנו מפה אל גיאוגרפיה, מפה של מולדת גדולה, מפה של תורה, מפה של נשמה והגשמה גם יחד. עם כל הוויכוחים הפנימיים שיש בתוכנו — והם סימן לחיים תנועתיים תוססים — יש בקרבנו דור המשך מפואר

מאיר פעיל (מחנה שלי):

יש מפי"ל חדש, יש אגודה ישנה מאוד, ומה שקורה פה הוא שהתנועה הציונית מתקרבת לאגודה באמצעותך. שיהיה לך לבריאות.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
מאיר פעיל, אתה מדבר עם מזרחי בן מזרחי, ציוני בן ציוני.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אבל אתה מדבר על שינוי דעות. השתנית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
שים לב שהאגודה לא השתנתה. אתה התקרבת אליהם, מזרחי בן מזרחי. הלוואי שהיית זוכר שאתה הפועל המזרחי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אתה באמת השתנית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
הלוואי והיית עובד דתי, הלוואי והיית ציוני סוציאליסט אמיתי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
השינוי שחל אצלך הוא שירדת במחצית הקולות.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
הוא ישב כבר שעה בשקט. יותר אינו יכול.
חברי הכנסת מאיר פעיל, אני רוצה לומר: לא רק שהתפללתי לאגודת ישראל; אני מגלה לך סוד: אני כל יום מתפלל יחד אתם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
— — — ימים יבואו.

אהוד אולמרט (הליכוד):
ימים הגיעו.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
לפי הקצב בו את הולכת, שולה, לא צריך לחרית... תשיגי בכנסת הבאה מינוס אחד.

חיו"ר פ. שינמן:
אבקש להפסיק את קריאות הביניים.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
יהודה יקירי, אין לך שום חשיבות. החשוב הוא לאן אתה מוביל את העם הזה.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
את החלפת אותו אולי עם יהודה שערי.

לאלה אשר רואים בשינוי שיטת הבחירות את הפני-צילון, תרופת הפלא, לכל המחלות הפוליטיות והכלכליות ומחלות-על עלידי תרופת-על וכדומה — אני הייתי רוצה לומר דבר פשוט: הבה נשאל את וילסון, הבה נשאל את קאלאהאן, כמה סטאביליות או יציבות של הממשלה קיימת שם, כאשר יש שם שיטת בחירות אשר יכולה לגרום שמיעוט של קולות בבחירות יהווה רוב בפארלאמנט, ורוב של קולות בבחירות — מיעוט בפאר-לאמנט. האם לזה מטפיים לי? יהודים דתיים לא יסכימו לכך.

קיבלתי סימן מהיושב-ראש לסיים דברי, לכן אינני יכול עכשיו לדבר על אותם האספקטים הנוגעים לחזית החברה מבפנים, אשר אנחנו בתור יהודים דתיים לא-מיים, בתור אלה שקיבלנו עידוד וקולות ממשפחות המצוקה וממשפחות מרובות ילדים מצווים בהתמדה לדאוג לאותו הסקטור של הנחשלים, הכושלים והחלשים. גם בזה, אדוני היושב-ראש, וזה המשפט האחרון של דברי, אנחנו נהיה נאמנים לתפיסתנו ההיסטורית של אחדות ורציפות הדורות ושל זיקת הנצח של העם, הארץ, התורה והמדינה.

היו"ר פ. שינמן:

חברי הכנסת, בעלותי לראשונה לשבת בראש הכנסת התשיעית הרגני רואה כחובה נעימה להביע תודתי לכנסת ולחבריה שהואילו לבחור בי כסגן יושב ראש הכנסת. אני מודיע ומצויר שאמלא את תפקידי בעזרת השם מתוך לויאליות, יושר וללא משוא פנים. התורה והברכה לכולכם, חברי הכנסת.

רשות הדיבור לחברי הכנסת קצב, ואחריו — לחבר הכנסת משל.

משה קצב (הלכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. המיועד לראשות הממשלה, המבקש את אמון הכנסת, קיבל כבר את אמון העם במערכת הבחירות לפני כחודש. איש לא יוכל להתעלם מהעובדה כי העם התלכד סביב הליכוד והביע בו את אמונו. רוב העם, על-ידי עצם הצבעתו, ביום הבחירות, נתן אמון בממשלה זו. העם, ובמיוחד תושבי ערי הפיתוח ושכונות העוני, הפועלים, השכירים והעובדים, ביקשו ביום הבחירות ב-17 במאי 1977 מאתנו, נבחרים העם, לתת תוקף פורמאלי להחלטתם ביום הבחירות. הגה כי כן מר מנחם בגין הצליח להרכיב ממשלה מכוח סמכות שניתנה לו אז גם בעקבות העמקת תהליך הדמוקרטיזציה שאיפיינה את מערכת הבחירות האחרונות. אני מאמין כי יש לממשלה זו תחושה והבנה לחברה במצוקה. יש בכוחה של הממשלה החדשה לעורר רוח חדשה במדינת ישראל. אני מאמין כי יש בכוחה של הממשלה להחזיר אותנו אל הימים היפים אשר המבוגרים ממני מיטיבים להכירה ולבטאה. ממשלה זו תעורר את רוח ההתנדבות שאיננה עוד, רוח המוסר והמסירות, יותר הקרבה עצמית, יותר תחושה והבנה לבעיות האדם הקטן, לבעיות תושבי השכונות וערי הפיתוח.

ממשלה חדשה היא לא רק מנהיגה אלא גם מנחת נכת מעצם היותה מופת ודוגמה לכל אורח במדינת ישראל: לא ידברו עוד אזרחי מדינת ישראל על שלהבת שאחזה באזורים...

אני יחד עם רבבות צעירים בני דור המעברות אשר גדלו וצמחו בתוך ערי הפיתוח צופים בתקווה ואמון בממשלה החדשה. רמת הציפיות שלנו היא חסרת תקדים בתולדות המדינה. אנו מצפים ומאמינים כי ממשלה זו מסוגלת לעצב דור חדש, מושלם יותר, בעיירות הפיתוח ובשכונות העוני: דור חדש ותקופה חדשה של אלה הרוצים להשתלב בעמדות כוח פוליטיות; כלכליות וחברתיות, בזכות עצמם ובזכות כישוריהם; דור חדש ותקופה חדשה לאלה הרוצים להגיע למיווג גלויים אמיתי.

הממשלה החדשה יודעת כי במערכת החינוך נעוץ הבסיס לעתיד טוב יותר במדינה. במערכת החינוך תלוי

אשר הוכיח שרשיות, נאמנות, הגשמה אישית גם בהתחלות, גם בהתיישובות וגם במלחמות ישראל.

מהבמה הנכבדה הזאת אני מוחה נגד הפסיכוזה האנטי-דתית שבאה לידי ביטוי בעתונות ובדברי שרים של הממשלה היוצאת: דתיים עליו, "ממיי-הביניים חזורים"; שר התיירות בנשימה אחת צריך לדבר על תדמית ישראל ועל מה שיבולע לתיירות אשר בה כ-40% הם תיירים צליניים. האם מן התבונה היה לומר זאת? מן הפאטריסטיסם היה לומר זאת? אני מזהיר את כולנו לא להיגרר לפסיכוזה כזאת. אני אומר יותר מזה: מתי שר החינוך היוצא גילה את מאזן הכוחות? — שאם יש שר חינוך דתי, רחמנא ליצלן, אז צריך להיות מנכ"ל לא דתי; אבל כאשר היה הפוך — הוא לא חשב על התאוריה הזאת. חברי הכנסת שריר, כמעט כמילימטר בינו לבין תביעה למרי אזרחי. יש בחירות. ברוך-השם, הוא הפסיד; ברוך-השם, הוא הצליח עוד להיכנס לכנסת —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ברוך-השם, אתה תמיד תרופית, כי עם כל מצליח תעשה הסדרים.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):

גם להבא ברוך-השם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כך אתה נראה אידיאולוגית. מדבר, מדבר ועושה מקם מתחת לשולחן.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):

חברי הכנסת שריר, אשר חברי הכנסת פעיל באופן פעיל בא עכשיו להגנתו, רק כפסע בינו לבין תביעה למרי אזרחי. היו בחירות בישראל. התוצאות פורסמו. התוצאות עדיין לא, רק חלק מהתוצאות של החובות. קבעו מה שקבעו, הרכיבו ממשלה זו ולא אחרת. והנה כבר דורשים שהורים ומורים ימחו, למה?

יוסי שריר (המערך):

פשוט כיוונתי לדעתו של הרב קוק.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):

תסלח לי מאוד, אתה דיברת על העניין ולא רק על הפרסונה הזאת. ההיתממות הזאת. במקרה זה אין בבית הזה לא רק מי שלא מאמין בכך אלא אין אפילו מי שמחייך על ההערה.

אני מודיע את דעתנו המובהקת והמדינית המוצהרת שלנו, שלא לכפייה דתית פנינו אלא לחינוך השרשים היהודיים בחינוך ובחברה. אני בטוח שהממשלה אשר תקום תוכיח קבל עם ועולם את שיטת הממשל שלה, ההבנה, ההומאניסם, כיבוד זכויות של כל דת ודת ושל כל אורח ואורח. אני בטוח שהממשלה שתקום תעשה הכול כדי לקיים את עניין השלום. עוול גדול — נשמע יחד מה שאני אומר — עשו בשבועות הראשונים, אחרי הבחירות וגם עד עכשיו, אלה אשר מפצים בפנים ובחוץ, בעיני בעלי ברית — תרתי משמע — ובני-ברית, מפצים דברי סלף ודברי קיטרוג נגד הממשלה הזאת ונגד כוונות השלום שלה. אני חושב שיהודי העולם, בייחוד בשבועות האחרונים, התחילו להבין שיש גם אור ולא רק חושך בשינוי אשר קם בעקבות הבחירות לכנסת התשיעית.

קודמי לגאומי הראשון. חברי הכנסת משה קצב הוא איש עיירות הפיתוח, ראש המועצה המקומית קריית מלאכי. אני מקווה שהוא יצליח להעלות לפני הכנסת את הבעיות של עיירות הפיתוח. אני מאחל לחברי הכנסת משה קצב הצלחה בתפקידו. אני שותף לתקוותו שמדינת ישראל תצליח לגבור על בעיות המצוקה בארץ.

כנסת נכבדה, צדקה עשה חברי הכנסת מנחם בגין עם פועלי ישראל בכך שבחר דווקא את היום הזה להצגת ממשלתו לפני העם והכנסת. מחיר ייערכו הבחירות לועידת ההסתדרות, לועידת נעמ"ת ולמועצות הפועלים. מן הראוי שהעם בישראל בכלל, וחברי ההסתדרות בפרט, יידעו מה היא דמותה התברתית של ממשלת הליכוד — המפד"ל — אגודת ישראל; מה היא תכניתה הכלכלית של ממשלה זו ומי הם האנשים אשר יחזיקו בה את עמדות המפתח בתחומים שהם חיוניים ביותר לציבור העובדים בישראל.

צר לי שבגאום הבכורה שלי כחבר כנסת אינני יכול לומר מלות ברכה לממשלה שהוקמה כתוצאה מן הבחירות האחרונות. אני בטוח שממשלה זאת, אשר תו ההיכר התברתי הכלכלי שלה היא תורתו האנטי-פועלית של פרופסור מילטון פרידמן, איננה מייצגת את העקרוןות החברתיים-כלכליים להם ציפו מרביתם של הבוחרים. הבסיס הפארלאמנטארי הצר ביותר שעליו היא נשענת ותלויה המוחלטת בחסדי אגודת ישראל הם עדות חותכת לכך.

החל מהיום, מהרגע בו הוצגה לפנינו ממשלת הליכוד, מתבהרת תמונת השלטון החדש בבהירות חסרת תקדים: זוהי הממשלה הראשונה בתולדות מדינת ישראל שכל אלה המחזיקים בה בתקנים הכלכליים הם בעלי ההון או מייצגיו, נציגי המעבידים ובאזיכוח מנהלי העסקים. הנני סבור שאפילו הנלהבים שבין תומכי הליכוד בקרב ציבור העובדים בשכבות מעוטות ההכנסה, בשכונות ובפרברים, אינם רואים בבעלי בתי-החרושת, בסוחרים ובמנהלי העסקים את נציגיהם. אני מקווה שמהרה תבוא ההתמכרות, ההלוואי שהיא לא תהיה מכאיבה ושהדרך חזרה אל מחנה האמת לא תעבור במצוקות ובסבל. אולם עד אז הממשלה הזאת היא ממשלתה של המדינה. ההסתדרות בהנהגת המערך, כאירגון הגדול והציג של העובדים, תנהג במה בכבוד ובאחריות ובמאמץ תמידי לשיתוף פעולה לעם העובד ולטובת המדינה. כל יומה ומעשה של הממשלה אשר יהיה בהם כדי לקדם את רווחתו של העובד בישראל, לפתח את המשק, לעודד את הכלכלה ולסייע לשיפור תנאי החיים של הכול — ובראש וראשונה בשכבות החלשות יותר — כל אלה יזכו לתמיכתנו ולשיתוף פעולה מלא מצדנו.

אדוני היושב-ראש, אנו בהסתדרות, כנציגיהם של העובדים בישראל, נשפט את הממשלה הזאת על-פי מעשיה. נבחן את הצעותיה לגופו של עניין ונחליט תמיד תוך התייחסות לבעיות ולפתרונות, כשעניינו של העובד מחד גיסא ושל משק המדינה מאידך גיסא מנחים את צעדינו ומעשינו.

כנסת נכבדה, תוך מאבקים של שנות דור השיגו פועלי ישראל, בהנהגת ההסתדרות ובכוח אחדותה וכלל-יותה, הישגים חשובים בכל הנוגע לתנאי עבודתם, בניין משקם העצמי, שכרם, קביעותם בעבודה וזכויות פנסיה העומדות להם לעת פרישה ביום סגריר. באחרונה נשמע עים רמזים מדאיגים לגבי גורלם של הישגים ספרי-קברניטיה החדשים של הכלכלה הישראלית מעלים ספרי-

מיווג הגלויות האמיתי; במערכת החינוך טמונים סיכויי רבבות צעירים להשתלב ולהגיע לצמרת בכוחות עצמם ובזכות כישוריהם. ואין די בחינוך לערכים בלבד. עלי-די הקניית ערכים בלבד לאוכלוסיית התלמידים בערי הפיתוח ובשכונות איננו מבטיחים עיצוב דור חדש של תלמידים המסוגלים לפתור את בעיותיהם בכוחות עצמם, המבטיחים יציאה מהקטגוריה של טעוני טיפוח. שניים חייבים לפעול בד בבד ובמשולב: החינוך לערכים עם טיפוח התלמידים טעוני הטיפוח. רק כך נוכל להבטיח כי התקופה החדשה תאפשר לכל אדם להגיע למלוא הפוטנציאל שלו.

הממשלה תוכל לעצב בערי הפיתוח ובשכונות העוני דור חדש של אוכלוסיה יהודע לחשוב ולהחליט החלטות נכונות, דור חדש הרוצה להתמודד עם האתגרים, שיש לו מוטיבאציה גבוהה.

בזכות אלה יתחיל התהליך האמיתי של מיווג גלוי יות אמיתי: לא בישראל השנייה, לא תלמידים טעוני טיפוח, לא בני עדות המזרח — מונחים אלה ייעלמו מהלקסיקון בעתיד הלא-רחוק.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אין זו אוטופיה. זוהי מציאות הניתנת להשגה. כולנו נחטא לאמת ולאמון בוחרינו אם לא נישבע לעשות הכול, ללא לאות, על-מנת לסייע לאוכלוסיית המצוקה בישראלי. לשבועתנו צריך להיות תוקף מוסרי לא פחות מאשר לשבועת הרופאים, ולשם כך על כולנו להתלכד גם נוכח האתגרים הקשים הניצבים לפנינו: ישראל מבודדת בעולם, התבוללות בתפוצות, תופעת הירידה מהארץ, קשיי כלכלה, מצוקות חינוך וחברה.

הדור הצעיר עייף מהמאבקים הביניים-מפלגתיים. על כולנו להפנות את המרץ, הזמן, המחשבה והכספים, אשר מתבזבזים על ההתנצחות הביניים-מפלגתית, לאפיקים מועילים לעם ולמדינה.

ממשלה זו מאופיינת על-ידי הרכבה, על-ידי סגוריות ומדיניותה. בקווי היסוד של הממשלה יש יותר תחושה והבנה לאלה הסובכים במצוקה חברתית; הם כוללים את קידום רווחת הפרט, ריסון האינפלציה, הבטחת רמת חיים הוגנת, פעולות למען ביטול העוני, הושטת עזרה למשפחות ברוכות ילדים במיוחד בתחום הדיור והחינוך, מאמץ מיוחד למען בנייה להשכרה, הבטחת תעסוקה, יום לימודים ארוך, הגברת חדוות היצירה ומוסר עבודה גבוה.

קווי יסוד אלה והסגולות שהממשלה החדשה ניתנה בהן מצדיקים מתן אמון בממשלה. הממשלה ניתנה בלי-כוד פנימי, בתעוזה, בנכונות אין קץ להתמודד עם אתגרי-רים, פתירות לרעיונות חדשים, הגיונות, יושר ציבורי ואומץ לב. יש בכוחה של ממשלה זו לשים קץ למשבר האמון אשר פקד את המנהיגות.

האישים בממשלה, סגולותיה של הממשלה בקווי היסוד שלה, הם אשר מבטיחים לנו עתיד טוב יותר לעם ולמדינה והם אשר מצדיקים את מתן האמון שלנו בה.

הח"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברי הכנסת משל, ואחריו — לחברי הכנסת וילגור.

ירחם משל (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבין את

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (משל, שינמן, וילנר, נבון, טובי, פעיל, בן-מאיר, גרוסמן, גרוס) —

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
דבר נפל בישראל, ואני משתומם על הוויכוח השקט המשפחתי הזה. אני נזכר בוויכוח לפני מלחמת אוקטובר 1973, באווירה משפחתית אף הוא, בין ממשלת המערך אז ובין האופוזיציה של הליכוד — בידידות כזאת, בלא-איכפתיות כזאת.

רבותי חברי הכנסת, אני חושב שהממשלה הציגה היום לפנינו קווי יסוד למלחמה הבאה. זה העיקר, אם נסיר את המליצות ואת המיסטיקה מנאום הפרוגרמה של ראש הממשלה המיועד. הבה, חברי הכנסת, מתוך אחריות לפני העם ולפני הילדים שלנו, הבה נדבר על זה, על העיקר: כיצד למנוע את המלחמה הזאת.

(קריאה:)
לשלוח אותך להשתלמות במוסקבה.)
כיצד למנוע את המלחמה, כיצד להביא לשלום. צחקתם גם לפני יום-הכיפורים הנורא; אחר-כך ישבתם כאן חסרי אונים. אני מציע לדון ולדבר כל אחד לפי השקפתו, אבל לא לטשטש שזו היא השאלה העיקרית שהועמדה לדיון על-ידי מר בגין, ראש הממשלה המיועד. מה הוא אמר?

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
שהולכים לזינבה על יסוד 242.

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא אמר שלא ניסוג אף שעל אחד.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
הוא אמר שהולכים לזינבה.

תופיק טובי (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא זה טיטושוש.

(חבר-הכנסת ש. י. גרוס קורא קריאה ב-יניים)
אז אתה לא מבין עברית.

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
מר בגין אמר שלא ניסוג אף שעל אחד מהגדה המערבית; הוא אומר כי כל ארץ-ישראל שלנו, ארץ-ישראל השלמה. במילים אחרות: מלחמה, חסימת הדרך לשלום, התעלמות טוטאלית מקיומו של עם שני בארץ הזאת. כאן ישנם שני עמים. מר בגין לא העלה בכלל בכל נאומו את המלים עם פלשתינאי בצד עם ישראלי, כאילו אין דבר כזה, כאילו הוא נואם על המארס ולא בישראל, ולא במזרח התיכון. איך אפשר להתעלם מהחיים, מהמציאות, ממה שעלול לעלות לנו, לפי מומי-חיים מערביים, במלחמה הבאה ב-30 אלף קרבנות או יותר?

האם אפשר לדבר רק על דברים משניים ולא על העיקר? מי שאומר "כולה שלי", מי שלא מסתפק בהגנה על קיומה ההיבני, על עצמאותה, של ישראל, בטחונה של ישראל, מי שרוצה נוסף לזה לחסל את קיומו הלאומי של העם השני בארץ הזאת, לשלול כל זכות מזכויותיו, והרי מר בגין מדבר על שלילה טוטאלית — — —

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
אתה לא חושב שאתה מגזים?

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
ברור שהוא הביא לפנינו קריאה למלחמה, כי מי שמביא תכנית מדינית כזאת — — —

קוט לגבי יציבותם ותקפם של הישגים אלה. במעמד מיוחד זה אני מוצא לנכון לומר לאלה שיישובו מעתה אל שולחן הממשלה: לא ניתן לפגוע במערכת המפוארת של הישגי העובד המאורגן בישראל. בהשקפת עולמנו ובאורח חיינו יש כמה ערכים ועקרונות שעליהם לא נותר. לא ניתן לאבטלה לפגוע במדינת ישראל ורקמתה החברתית.

ניאבק לשמירת ערכו של שכר העובד ולחלוקה שוויונית וצודקת יותר של ההכנסה הלאומית. נמשיך ונתבע הנהגת מס אמת ומלחמה נועזת ובלתי-מתפשרת בהון השחור. נבצר זכויות הפנסיונרים ולא נסכים לכירסום בזכויותיהם ובתנאי הפנסיה שלהם.

לא נסכים לאמנה חברתית כלכלית שמרכיביה העיקריים הם אבטלה, ביטול סובסידיות למצרכים החיוניים והבסיסיים, ביטול הקיצבאות לילד הראשון והשני והעלאה של מס ערך מוסף עד ל-25%.

נעשה להגנתן של שכבות אוכלוסיה חלשות ונפעל למען אמנה חברתית כלכלית שתסדיר את המחירים, המסים, הרווחים והשכר. כל מי שיתן יד לזאת, יבורך. אם ירצו לכפות עלינו הצעות אחרות, נתנגד להן.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, המדינה הזאת התפתחה ותמשיך להתפתח בכוח הברית העמוקה והאמיתית שבין העובדים בעיר לבין ההתיישבות העובדת לצורותיה השונות. זוהי המבורכת שבבריתות והעמוקה שבשותפויות בעיצוב דמותה של ארץ-ישראל היפה. אני דוחה בתוקף כל נסיון לסכסך בין פועלי העיר לבין אנשי ההתיישבות העובדת. כל העולה על דרך זאת פוגע באחד מאשיות קיומה של מדינת ישראל.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה המוצגת היום מייצגת עקרונות ותפיסת עולם, בתחום הכלכלי והחברתי, המנוגדים להשקפת עולמנו. סיעתנו — המייצגת מאות אלפי אזרחים, עובדים ופועלים בעיר ובאזורי פיתוח בתעשייה, במלאכה, בבניין בשירותים ובהתיישבות העובדת — לא תיתן אמון בממשלה המוצגת לפני הכנסת היום.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת וילנר, ואחריו — לחבר-הכנסת אברמוביץ.

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אדוני היושב-ראש, לפי הנהגה היפה בכנסת אני רוצה לברך את חבר-הכנסת הצעיר משל על נאום הבכורה שלו ולאחל לו הצלחה בעבודתו בכנסת.

יצחק נבון (המערך):
למה רק בכנסת?

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
נונסו לך, וזה העיקר, אני מאחל לו, בשתי הברירות שישנו, שיוזכה להמשיך בתפקידו כמזכיר הכללי של ההסתדרות. כמובן, על חשבון מי ששינו רוצים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

ולחסתכן בזה שדוד לוי יהיה שר הקליטה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אשרי המערך שזכה לברכתו של וילנר...

חייקה גרוסמן (המערך):
מה שעשית עכשיו זה ממש דמאוגני.

בית בישראל ופלוס הגברת הדיכוי של האוכלוסיה בשטחים הכבושים.

אנחנו יודעים מה זה ליכוד ומה זה מר בגין. זה מצער מאוד. ואני רוצה להדגיש עוד פעם: יש רק מוצא אחד ריאלי, צודק, לשאלותיה של ישראל. המפתח לפתרון הבעיות שלנו הוא השלום. והשלום יכול להיות רק על בסיס שיבטיח ויכיר בזכויות של כל העמים וכל המדינות באזורנו. השלום צריך להיות מושתת על הכרה, לרבות הכרה בזכויות של מדינת ישראל ושל העם הערבי הפלשתינאי. לפי זאת על ישראל לסגת לקווים של ה-4 ביוני 1967, שיהפכו לגבולות השלום. יוכרו הזכויות הלאומיות של העם הערבי הפלשתינאי, וקודם כל זכותו להגדרה עצמית ולהקמת מדינה עצמאית בצד מדינת ישראל. תוכר הזכות של מדינת ישראל ושל המדינות הערביות לקיום ריבוני ועצמאי בגבולות מוכרים ובטוחים. כן יובטח חופש השיט לישראל כלכל המדינות בתעלת סואץ ובמצרי טירן. הסכמי השלום יעוגנו בחוקים שיחתמו בוועידת השלום בי"ב, בערבויות בין-לאומיות של ברית-המועצות, ארצות-הברית ומדינות אחרות בחסות האו"ם, וכן ייקבעו אזורי בטחון מתאימים.

לשלום כזה, בהשתתפות אש"פ כנציגות של העם הערבי הפלשתינאי, המוכר על-ידי האו"ם ועל-ידי המדינות הערביות — לשלום כזה מוכנות כל המדינות הערביות השכנות, וכן אש"פ שהוא הנציגות של העם שלו. בתכנית שלום כזאת תומכות כמעט כל המדינות בעולם, במזרח ובמערב כאחד. אפילו הממשל האמריקני, שיש לו חלק רב במניעת השלום במזרח-התיכון ושעד כה נתן גיבוי מלא בנשק, בכסף ובמדיניות לממשלת ישראל, אף הממשל האמריקני נאלץ, בלחץ דעת-הקהל העולמית ורוב מדינות העולם ובהתחשב באינטרסים הכוללים שלו, להתחיל לדבר על מולדת גם לעם הפלשתינאי ועל הצורך בשלום שיתבסס על נסיגה ישראלית מכל השטחים שנכבשו ב-1967, למעט תיקונים מזעריים.

המיועד לראש הממשלה, מר בגין, כתב מאמר ובו הוא אומר שרק רק"ח — רק המפלגה הקומוניסטית הישראלית — מקבלת את התכנית של הנשיא קארטר. האמת היא שהנשיא קארטר נאלץ להתחיל לדבר כפי שאנחנו מדברים, אם כי במעורפל ותוך קיום סתירה בין דיבוריו ומעשיו. מדוע? כי תכניתנו היא הדרך היחידה המובילה לשלום בין ישראל והמדינות הערביות. והשלום הוא גם המפתח לפתרון הבעיות הכלכליות והחברתיות של ישראל.

הליכוד, שללא ספק יפעל בהתאם לתכנית שלו, עלול להביא אסון לאומי לישראל. הוא יהיה אסון גם לפועלים. הוא גם מאיים בחוקים אנטי-פועליים חדשים, בגזילת כספי קופות הגמל של העובדים, הקשישים והפנסיונרים. זאת ועוד: בקווי היסוד מבטיחים זכויות יתר נוספות לבעלי ההון מחוץ-לארץ, בהתאם לרצפטים של פרופסור מילטון פרידמן שהביא אסונות גם על הכלכלה של צילה ושל ארצות אחרות.

אני רוצה לסיים ולהגיד שהסיסמה "להכניס סדר במדינה" כבר מתחילה לפעול. ההשתוללות הבריונית בקיבוץ גבעתיים במוצאי השבת האחרונה, הפיצוץ של בית-הספר בכפר איכסאל בהשראת הגועז קניג, הכנסת משטרה לאוניברסיטת חיפה כדי לסתום את הפה לסטודנטים הערביים ולסטודנטים הדמוקרטיים היהודיים — כל אלה הם אותות ומשירים רעה, יש כאן איים על החירויות הדמוקרטיות והגברת הדיכוי הלאומי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

חברי-הכנסת גרוס אומר כי מועצת גדולי התורה לא תרשה זאת.

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):

אחרי שהוא מציג תכנית מדינית כזאת, מה ערך לדברים הפרוגרמאטיים שלו, מה ערך לפסיקה האומרת שאנחנו נלך ל'נבה על-פי 242 ו-338? הרי ל'נבה הולכים על-פי ההחלטה של מועצת הבטחון שלא הכירה בזכות של עם אחד על הארץ הזאת. אני חתמתי על מגילת העצמאות של מדינת ישראל ושם כתוב, בין היתר, שאנחנו מקימים את המדינה על סמך החלטת העצרת הכללית של האומות המאוחדות שהחליטה להקים שתי מדינות בארץ הזאת, יהודית וערבית. השתנו הפרטים, אף אחד לא מדבר על הפרטים של 1947, אבל העקרון לא יכול להשתנות. אי-אפשר לחסל עם. אנחנו לא נסכים שיחסלו את הזכויות של עם ישראל; אבל מי שמדבר על שלילת זכויות של העם הערבי הפלשתינאי ומתעלם ממנו, הוא לא עושה טובה לישראל, הוא יביא מלחמה איומה יותר מכל קודמותיה. ומי שרוצה להתעלם מזה ולדבר על הכול ולא על זה, הוא לא משרת את העם שלו. השוביניסטים, הלאומנות הקיצונית הזאת, המי-ליטאריסם המתנשא — זה לא שירות לעם. אנחנו יודעים עמים יותר גדולים, מדינות יותר חזקות, יותר גדולות, שלא היו כל כך תלויות במישהו בחוץ, באמריקה, והן הביאו אסונות על העמים שלהם מפני שלא הסתפקו בהגנה על הבטחון ועל הזכויות שלהם אלא רצו ליצור אימפריות, רצו לשלוט על עם אחר. לפי דעתי, זוהי החלוקה העיקרית בכנסת הזאת, זוהי השאלה המכרעת לכל גורלנו. אם מר בגין בא עם פרוגרממה ממשלתית כזאת ואחר-כך הוא מבטיח לנציגי שכונות העוני שיפתור או בעיות השיכון שלהן, יעלה את רמת חייהן, מבטיח לפועלים שהכל יהיה בסדר — תסחלו לו, הרי זו דמא-גוגיה; כי אם יש פרוגרממה פוליטית כזאת, אם מכינים מלחמה, יגדל עוד יותר הצורך בהוצאות צבאיות, שגם עד עכשיו בממשלת המערך היו שני-שלישים מהתקציב הממלכתי, אם מוסיפים החזרת החובות והריבית.

אם קודם לא היה תקציב לכך, במדיניות של המערך בוודאי לא יהיה במדיניות של הממשלה החדשה. והרי כל העניין איננו דיבורים של בחירות אלא תקציב. לא נתנו לשכונות עוני; הורידו את רמת החיים של הפועלים. מי שצמח כאן זה רק העשירים, בעלי ההון הגדולים, הורים והמקומיים. והממשלה הזאת היא ממשלה של פאנאטיקים, של מיסטיקאים לאומניים, של בעלי הון מיליונרים שמדברים על הכנות למלחמה, על כיבוש, ושל פאנאטים דתיים שלא יודעים מה זה חופש מצפון של אחרים.

זאת הממשלה הזאת, וכואב הלב שהעם שלנו נתן בבחירות האחרונות לאנשים ולתנועה קיצונית כזאת, שיכולה רק להביא אסונות על עצמו, את האפשרות להקים ממשלה במדינת ישראל. זה רע עודם כל לישראל. זה אסון לעניין השלום. זה מריח במלחמה חדשה. זה חוסם דרך לשלום. ואז לא נותן אפשרות לפתור שאלות כלכליות וחברתיות אלא להיפר. זה יחריף עוד יותר: פלוס אבטלה המונית שמדברים עליה בחצי-פה, כי מחר יש עוד בחירות להסתדרות; פלוס בוררות חובה ושלילת חופש השביתה והמאבק של האיגוד המקצועי של הפוע-לים; פלוס הגברת הדיכוי והנישול של האוכלוסיה הער-

חוברת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (וילנר, שינמן, אברמוביץ, נבון, פעיל) —

את מצבנו הכלכלי, לצמצם את האינפלציה ולהבטיח תעסוקה לכול. מבחנה האמיתי של הממשלה יהיה ביכולתה לעמוד במאבקים מבית וחוץ גם יחד ולשם כך נישא תפילה לה' להצלחתה.

חברי כנסת, עשרים וחמש שנים התנורה אגודת ישראל מהשתתפות בממשלה. השקפתנו היא כי לא ככל הגויים בית-ישראל ולא ככל המדינות מדינת ישראל. עמנו הוא עם סגולה, עם ה', ותורת ישראל היא חוט השדרה בנשמתה של האומה. לפיכך גם מדינתנו שונה מכל המדינות במהותה, בייצודה ובמשטר חייה. לצערנו טרם זכינו שיסודותיה של מדינת ישראל יושבתו על אדני התורה והמצוות. זו הסיבה שגם להבא, בהעדר שינוי מהותי זה, נתמיד בעמדתנו שלא להיות שותפים למשא האחריות בכל הנעשה במדינה כחלק מלא מהממשל.

פעמים רבות בעבר נתבקשנו להצטרף לממשלה. לא היינו יכולים לעשות זאת וטרם הגיעה לכך העת. עתה בכל זאת, חל שינוי. הרגשנו שיש יתר התחשבות בדרישות שהעלינו. דרישות שבעבר לא זכו לתשומת-הלב המתאימה נדונו הפעם בכובד ראש ובחיוב. גם הפעם לא הצלחנו להגיע אל המצב הרצוי, לא קיבלנו את כל שרצינו בשטח הדת, אך בהשוואה לעבר —

יצחק נבון (המערך):

מה לא, למשל, מה לא?

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

— אך בהשוואה לעבר יש התקדמות רבה. מאחר שהלכנו לעברנו רק חלק מהדרך, יכולנו גם אנו מצדנו לעשות רק חלק מהדרך: הצטרפנו לקואליציה אך לא לממשלה.

כבוד היושב-ראש, האם שמו אורחי ישראל לב לעובד דה הפשוטה שבשעה שכל המפלגות, בעת משא-ומתן, נאבקות על משרות ותפקידי שררה, נאבקנו אנו על תביעות כללי-ישראליות, על נושאים שמטרתם להקנות צביון יהודי אמיתי למדינה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

פלס, פלס, פלס. פלס סגן יושב ראש הכנסת, פלס יושב-ראש ועדת הכספים, פלס יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

אני קובע שלא תזכה למענה ממני היום, לכן אין לך צורך להפסיק אותי היום.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כי פשוט אין לך מה להשיב.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

אגודת ישראל היא תנועה של ערכים רוחניים ועל יישומם של הערכים הללו נאבקנו, תוך שהפגנו כלפי כול שאין עניינו נשואות תיקים ושררה. ויתרנו עליהם תמורת הישגים הבאים לשפר את דמותה של ארצנו — ארץ-ישראל ארץ הקודש.

מי שעקב בעיון אחר פרטי סעיפי ההסכם הקואליציוני שהונח על שולחן הכנסת היה יכול להיווכח על נקלה שאין בו אפילו סעיף אחד הבא להעניק הטבות לאגודת ישראל כמפלגה. אנו דרשנו אך ורק יישומם של ערכים כללי-לאומיים הנוגעים ליסוד קיומה של האומה.

אנו מזהירים מפני התגברות סכנת המלחמה והפא-שיסם, מפני הסכנות הגוברות לעובדים, לתושבי שכונות העוני, לאוכלוסייה הערבית בישראל ולכל הכוחות הדמוקרטיים.

ובסוף אני רוצה רק להגיד: ממשלת הליכוד איננה כלי-יכולה. אין לנו ספק שאחדות פעולה של כל חלקי תנועת הפועלים ושל כל הכוחות הדמוקרטיים בישראל, יהודים וערבים, מעל ומעבר להבדלים אידיאולוגיים — אחדות פעולה כזאת יכולה למנוע את הסכנות לשלום, לדמוקרטיה ולזכויות של העמלים. ממשלת הליכוד, קודם כל, תלושה מהמצב הריאלי בעולם ובאזור ומן האינטרסים האמיתיים של ישראל, שהוא קודם כל השלום, עד כי אין ספק כי ממשלת הליכוד תנחל כשלון חרוץ. הבעיה היא שלא תספיק להביא נזק חמור על עם ישראל.

אני רוצה לסיים ורק להגיד שהקמת הממשלה של הליכוד אלא בעינינו יום שחור למדינת ישראל. אנו נעשה הכול להציל את עמנו מהסכנות שהממשלה הזאת מבשרת לו ונפעל לאחדות פעולה של כל אחד בכנסת, בלי הבדל ויכוזים אחרים בינינו, אשר מוכן לפעול למען ישראל ולהפלה מהירה של ממשלת הליכוד.

חיו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אברמוביץ, ואחריו — לחבר-הכנסת משה שמיר.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, עם ישראל עוקב ברגעים אלה בעניין רב ובמתח רב אחר דיון זה בכנסת שבו מוצגת הממשלה החדשה.

יצחק נבון (המערך):

בדאגה רבה.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

ארשה לעצמי בפתח דברי לאחל למרכיב הממשלה ולממשלה החדשה ברכת הצלחה. יתן הקדוש-ברוך-הוא שיוכו לנהל ענייני המדינה מתוך בריאות וכל טוב ויובילו אותנו בעזרת-השם לשלום המיחול.

עם ישראל — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת אברמוביץ אני רוצה לשאול אותך שאלה

— — —

חיו"ר פ. שינמן:

חבר-הכנסת פעיל, הוא רק התחיל את דבריו.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

שמענו מכם לא אחת ולא שתיים שצריך להחזיר שט-חים. איך נתתם יד לממשלה הזאת של בגין? מה תגידו לי יהודים בעולם?

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

עם ישראל עומד מול הכרעות מדיניות ובטחוניות חמורות והכרחי לבצר מעמדנו בעולם. מולנו ניצבים אויבים, הומומים להשמידנו, חס ושלום, וגם הידידים מגלים סימני התנכרות מדאיגים.

כל זה מחוץ; אך גם מבית לא שפר מצבנו. משימות נכבדות מוטלות על שכמה של הממשלה הנכנסת: לשקם

שמחים אילו הם היו עושים זאת. אנו תנועה ערכית הרואה לנגד עיניה את עתיד האומה. אנו רוצים בצביון יהודי דתי אמיתי למדינה. ולכן דרשנו הכללת סעיפים אלה בהסכם. הם מיועדים בסופו של דבר להפוך את מדינת ישראל לארצם של היהודים הנושאים את מורשת תנו העתיקה.

אני מבין אותם אנשים הרוצים לנהל תעמולה נגד הממשלה החדשה. אך אני מתפלל עליהם שמצאו לנכון לנגח ולנהל תעמולה כשהאמצעי הוא הנושאים הדתיים. דבר זה מזכיר לי מאבקים במדינות שאינני רוצה להזכירן ושיטה שלא כדאי להגדירה.

כבוד היושב-ראש, אנו מקווים שיבוא היום ואר" חות התורה, מצוותיה וחוקיה יהיו לנחלת הכלל. עד אז מצווים אנו להיאבק כדי להשיג ככל הניתן למען קרב המדינה וצביונה לאותה תקופה.

מעולם לא נאחזנו בקרנות המזבח. הבטיחו לנו בהסכם הקואליציוני הבטחות רבות ואנו תקווה שכולן תמומשנה תוך זמן סביר. שותפינו יודעים שגדולי התורה, שהורו לנו ללכת בדרך בה הלכנו, הם אלה שיבחנו כעתיד הישגי הקואליציה החדשה. הם גם שורו לנו את דרכנו אם, לצערנו, לא יתממשו, חס וחלילה, הדברים.

אנו תפילה להקדוש-ברוך הוא שיהיה הכוח לממ" שלה לבצע כל מה שהבטיחה לטובת הכלל, מתוך שלום במדינה, מתוך גאות כלכלית ותעסוקה.

ברכת חזק ואמץ שלוחה לראש הממשלה ולחברי הממשלה. יהי ה' עמכם להגן בצדק ועוז על זכויותינו בארצנו ויהודה לעולם תשב וירושלים לדור ודור. ייכון שלום בארצנו, שלום של כבוד ועוז כאמור: "ה' עוז לעמו יתן, ה' יברך את עמו בשלום".

הי"ר פ. שיגמן :

רשות הדיבור לחברי הכנסת משה שמיר, ואחריו— לחברי הכנסת תלמי.

משה שמיר (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני חייב תחילה תודה לכנסת ולכמה מחברי בסיעת הליכוד. היו לי חששות כיצד אצליח לעבור את הרגעים המרגשים הראשונים של ישיבה חגיגית זו. אבל הריגשה והתרגי גיות חלפו עד מהרה הודות לחברי בכנסת, ביניהם חברי בסיעת הליכוד. וקל לי עכשיו לפתוח את דברי בתוך החולין.

הממשלה המוצגת היום לפני הכנסת והעם איננה פועל כפיה של מפלגה צולחת בתי יומה, היא איננה תוצאה של איזו נוסחת קסמים שפעלה פתאום, היא איננה אפילו פרי מנהיגות מבריקה — אף-על-פי שלאחר שנות בצורת יסודה מדינת ישראל להתברר בראש ממשלה בעל השראה רוחנית שדוגמתה שמענו כאן היום.

אומר יותר מזה: ממשלת ישראל החדשה איננה רק פרי רעידת אדמה, התמוטטות של מכונה רעוע; היא איננה מילוי חלל שנבעה בממסד הקיים. ממשלתנו החדשה היא מעל לכול פרי התהליך הממושך, האטי והחיובי ביותר שחל בחברה הישראלית ובעם ישראל מאז תהליך המל" חמה והקרב כלפי אויבים מבחוץ שנתן לנו את המדינה. גברנו על איזה חולי פנימי, על איזה אויב מכרסם מבית, אשר ככל שנעשה יותר מלאכותי ויותר בלתי-

בכל שנות קיומנו, ביסוד מצענו ובהבטחות שניתנו לשולחנינו אמרנו תמיד כי ננצל את כוחנו כדי לשפר את דמותה של המדינה. זהו הכוח שקיבלנו מבחורינו ושליחותו זו נשאנו עמנו גם לקואליציה החדשה.

חברי הכנסת, עם כניסתה של הממשרת החדשה אסור לנו להתעלם מההישגי הממשרת היוצאת. גם בה תביעות שונות משלנו זכו לאזון קשבת. הגישה היתה תמיד חיובית אך לא סיפקה את דרישותינו. היום, בנתנו יד להקמתה של ממשלה חדשה אנו באים רק לאשר את דברו של הבהור, זה שהחליט כי הוא רוצה בשינוי והוא גם שהגדיל כוחו ומעמדו והקנה לנו היכולת לחזור ולהיאבק על דמותה היהודית של המדינה.

חברי הכנסת, כל הסעיפים הכלולים בהסכם הקואליציוני ואשר אנו יזמנו קבלתם אינם באים להקנות הישגים לקבוצה קטנה אלא דרישות לטובת עם יש" ראל ולמען הבטחת המשכיות קיומנו כיהודים בארצנו. מה תבענו? כמעט כל התביעות שלנו מעוגנות בחוק, אך במשך השנים חל כירסום בחוקי המדינה ונושאים אלה נפגעו. אנו תובעים להחזיר המצב לקדמותו, כפי שהיה בראשית שנות הקמת המדינה. לצערנו, מאז ועד היום הוכנסו תיקונים בחוקים שונים, שמטרתם פגיעה ביה" דותה של המדינה. מה תבענו? ביקשנו שחוק "מיהו יהודי" יתוקן ושייקבע כי יהודי הוא זה שההלכה היהודית קובעת שהוא יהודי. זו דרישה לאומית שתומ" כים לה נמצא בכל שכבות העם. וכי ייתכן מצב שבו גיור, שהוא מושג הלכתי ברור, ייקבע בהגדרה לא נכונה? תבענו חוק שיקבע כי אסור למיסיונרים לפתוח יהודים להמיר את דתם, חוק שיש כדוגמתו בכמה מדי" נות בעולם, ומדוע שלא יהיה גם, ואולי דווקא, אצלנו? תבענו תיקון בחוק ההפלות, שבצורתו הנוכחית יביא להקטנת האומה בעוד כולנו רוצים בגידולה. עלייה אי, ירידה יש, לפחות שתהיה עלייה פנימית. תבענו חיוק שמירת השבת. ראוי יום המנוחה המקודש שכל בית-ישראל יוכלו לחיות בחיק משפחותיהם ביום זה. ככלל, מה שדרשנו הוא מתן שייגים לחוקים הקיימים בנושא השבת. מה איפוא הרעש כאילו "דתיים עליך ישראל?" כן תבענו תיקון ניתוחי המתים. אנו רוצים שהאדם יהיה אדון לגופו. האם יסכים מישור שיגעו באחד מבני משפחתו בעודו בחיים ללא רשות? מדוע, אם כן, חמש דקות לאחר זאת הנשמה נפסקת בעלות האדם ובני משפחתו על גופתו? זוהי דרישה דמוקרטית, וחוק בעלות מעין זה קיים בהרבה מדינות נאורות בעולם.

תבענו שיפור החינוך בארץ, ולשני הכיוונים: גם מתן תשומת-הלב לערכים היהודיים וגם שוויון לכל הזרמים החינוכיים. האם זו דרישה דראקונית, שיעשה הכול לחינוך מחסן מפני סמים ומעשי אלימות? האם זו דרישה בלתי-מתקבלת על הדעת, שבמדינת היהודים תינתן תשומת-לב רבה יותר לערכים המקודשים לנו? מה יקרה אם גם בבתי-הספר הכלליים ילמדו יותר על החגים היהודיים, על תורת משה ועל המסורת היהודית?

תבענו גם שוויון לכל הזרמים. מדוע יקופחו תלמידי הישיבות, כוללי אברכים ומוסדות החינוך החרדיים? האין הם בניהם של אזרחים שווי זכויות? צר לי שעל אישי ציבור שונים ועתונאים נכבדים נפל פחדם של אנשי אגודת ישראל. לא באנו בדרישו" תינו להכריח איש לשנות חיוו הפרטיים, הגם שהיינו

לייסוד פתח-תקווה. אני אציע שהממשלה תבדוק את האפשרות להעלות את המאה הראשונה להתחדשות קומת מיות ישראל בארצו — את מלאת מאה לגקודת ההתייבות היהודית העצמאית הראשונה בארץ-ישראל את חג החדשה — על ראש שמחתנו. אציע להצמיד את פתח-תקווה לחגיגות השלושים של המדינה ולומר: מאה שנים הן לייסוד המדינה, שלושים שנה להכרות העצמאות. נרגיל את עצמנו ואת ילדינו, את עם ישראל בגולה, את העולם כולו — ואף את אויבנו — להכיר ולדעת כי מאה שנות ייסוד מדינת ישראל אנו מונים היום בצד אלפי השנים של עמנו בארצנו.

בצמוד לחיווק ברינתו עם ארץ-ישראל בא חיווק ברינתו עם עם ישראל. יהודי רוסיה ויהודי סוריה נענים וסובלים וגרדיפים, כלואים בכלא אכזרי. הטיפול במצוקתם ובענותם התדרדר, כמו הרבה נושאים חשובים, בידי הממשלה היוצאת. ואני מאמין ויודע שהממשלה החדשה תעמיד את מיטב משאבי עם ישראל —

יצחק נבון (המערך):

האם בדקת את מה שאתה אומר ?

משה שמיר (הליכוד):

— תעמיד את מיטב משאבי הכוח והמסורות של עם ישראל למען הגברת המאמץ, למען חידוש המאבק האקטיבי נגד כולאי אחינו, נגד המונעים את שיחרורם של יהודי רוסיה ואת עלייתם לארץ מולדתם.

הדבר השלישי: חיווק ברינתו עם מורשת ישראל. במקום זה דווקא ובשעה זו דווקא רוצה אני לומר: אני חושב שהברית בין היהדות הלאומית הציונית האקטיבית-טית לבין היהדות הדתית היא ברית טבעית ונכונה. ואם כבר יש אצלנו אלופי ויתורים המוכנים לוותר על שטחי מולדת, על משלטי בטחון, על סיכויי עתיד וקיום למדינה — אני מעדיף שגלמד לוותר ליהודי הדתי, ליהודי המאמין. אני אומר זאת על דעתך, על דעת חברי — ללא כל היסוס. גלמד קצת ענווה, רבנות, כלפי עצמנו, כלפי פנים. ועוד הרבה הרבה עלינו ללמוד והרבה הרבה נוכל לשאוב מלוא חפניים מן האוצרות הבלתי-נדלים ממעיינות הישועה של מורשת ישראל ומסורת ישראל. רצוננו והחלטתנו לעבוד יחדיו ולחנך יחדיו עם היהדות הדתית הוא לגיטימי, הוא חיובי והוא בונה, מכל הבחינות שבהן נבנה עם ונבנית תרבותו.

כנסת נכבדה, בבית אבי ואמי נכרתו לי הבריתות הללו. בית פועלים, בית חלוצים, בית עולים ולוחמים. השיר החסידי השתלב בשיר החלוצי, בשיר הרועים והשומרנים: "שאנו, למדבר שאנו". כאשר נפגשנו עם מרחבי סיני נפגשנו עם מעמקי שיר ענווה, הוא הנשמה היהודית. מפיצול הנפש — לשלימות האמונה, הרי זו הדרך אל אמת ביתנו.

הממשלה המוצגת היום לפני העם והכנסת, אדוני היושב-ראש, תצטרך להיאבק ולהתמודד ולעסוק בשני תחומים עיקריים. בתחום המדיני והבטחוני לא הכל תלוי בנו, ביכולתנו ובחכמתנו. אבל אני רוצה לומר כמה מלים על התחום הפנימי, החברתי, החינוכי והציוני: בו כמעט הכל תלוי בנו.

ראש לכלול עניין העלייה. אם יש כשלון אחד המשו-תף לכולנו, אם יש סימן שאלה על היכולת, על הסיכוי שנעמוד ונגבר מול כל סכנה — הרי זה כשלוננו בעלייה וסימן-השאלה הנכרך לה. ומכאן צריכה, על כן, לצאת

ממשי נעשה יותר מסוכן: גברנו על המחיצות של שנאת אחים, התנכרות ונידוי. את מקום המפלגה המעמדית, ההתארגנות המעמדית, תפסה ההתארגנות הרעיונית, המחשבתית. יש הרבה פחות חשבוניות עבר בכנסת הזאת משהיו בכל כנסת ובכל מערכת פוליטית שהיא בישראל מאז תקומתה. יש הרבה פחות זכרונות עבר ויש הרבה יותר חזון עתיד, מחשבות לעתיד, תכניות לעתיד. השאלה הפחות חשובה בכנסת זו היא: מאין באת? השאלה היותר חשובה בכנסת זו היא: לאן אתה הולך? לאן אתה מוליך ?

ואת השינוי הזה, שהוא עיקר השינוי החיובי, כנסת נכבדה, את השינוי הזה הביאו לנו דווקא המוני בית ישראל, פשוטי העם, רבבות ומאות אלפי עמלים, שחרגו מן העוני והמצוקה ומכפיפת הגו הכפויה ואמרו לראשונה בצורה משכנעת ורבת-משמעות: אני יהודי קודם כל, אני איש ארץ-ישראל, אותי לא מבהילים ולא קוננים. אני אומר את דברי גלוי ורם וזקוף.

יצחק נבון (המערך):

פ"ש.

משה שמיר (הליכוד):

חצי העם — אמר חברי-הכנסת ידן — אינו מרגיש עצמו כחלק אינטגרלי מן העם. בחירות אלו, ידידי ומורי חברי-הכנסת ידן, הוכיחו כי יותר ויותר מן העם ומשכבות העם מרגישים את עצמם כחלק אינטגרלי ממנו ומרשים לעצמם ואוספים עוז לחולל שינוי, לתת את הקול לאשר לבם מורה אותם.

השינוי הפנימי החיובי הזה שהתחיל וגבר — וצריך להימשך — לא יבוא עליידי תרגילים טכני-דמוקרטיים אלא אך ורק עליידי העמדת מטרה לאומית, אידיאל לאומי, ברור חיינו. טובי ההישגים החברתיים של העם בישראל — הקבוצה והמושב, העיר החדשה, גקודת ההתנהלות — טובי ההישגים בקואופרציה ובעבודה ובחינוך — הושגו משום שהיתה מטרה, משום שהיה אידיאל לאומי שהוביל והדריך את כל ההישגים האלה. העדרו של זה דילדל אותם ודילדל את המדברים בשמם.

אכן, זה לב השינוי הטוב: היום כל המחנות, כל המקצועות, כל העדות, כל סוגי הישוב וההתיישבות מיוצגים ייצוג. מלא בשתי המפלגות הלאומיות הגדולות, ואם רצונכם בכך — בארבע המפלגות הגדולות. המח-צות הוסרו, אין שמאל וימין, אין טהורים וטמאים עוד, אין שייכים לתמונה ולא שייכים לתמונה, אין בתוך המחנה ומחוץ למחנה. כולנו מחנה הנחלק על פי דגליו.

ואומר מלה אישית. אם ישאלוני: "מן המעט אשר תרמת כמיעוט כוחך, בפניה צנועה, בין הלבנים אשר בנו את ביתנו בישראל — קצת בעבודה, קצת בחינוך נוער, בספר או שניים אשר כתבת — מהו הדבר אשר יקר לך מכול?" — אשיב: "אם יש והעליתי בכוחי הדל תרו-מה כלשהי לכך שלא ייפסל עוד מחנה בישראל, שכשר יהיה להנהגה ככל מחנה אחר, שהחברות תעבור מחיצות, שאיש פלמ"ח ואיש לחי" ואיש אצ"ל יישבו יחדיו, חוברים למחשבה ולמעשה — אין לי עדיף מזה, ויהי חלקי עם התורמים לכך."

הממשלה המוצגת היום לפני העם ולפני הכנסת מבטאת התאזרות להגברת הערכים החיוביים, שהם נכסי צאן ברזל של עם ישראל, חיווק ברינתו עם ארץ-ישראל מעל לכל. כנסת נכבדה, בשנה הבאה תמלאנה מאה שנים

ואל השרשים ואל ההיסטוריה ואל העבר. אני חייב להזכיר כאן שני שמות גדולים וחשובים — בשבילי ובשביל חלקים גדולים בדור הצעיר בארץ, בהתיישבות ובכל מקום אחר — שניהם אורות מאירים לדרך לא הממשלה החדשה: נתן אלתרמן ויצחק טבנקין. אנשי ארץ-ישראל השלמה, אנשי הנאמנות היהודית עד תום, אנשי העצמאות והשרשיות בביטוי, אנשי ההומאניזם המושרש באדמת המטע של יהדות הדורות — הם עמדו ועומדים בראשית הדרך שהביאה אותנו היום הזה עד לכאן.

אמנון ליון (הליכוד):

בראבו, חברי הכנסת משה שמיר. כל הכבוד.

משה שמיר (הליכוד):

חברים, איננו יודעים אם אלה ימות המשיח, אבל ודאי וודאי שישנם, פזורים וקודחים ולוהטים בחינוך, ניצוצות של משיח. יש גדלות הרגע הבודד המתגלה פתאום. ובירושלים זו אנו זוכים לכך, כאשר המחשבה על ימי קדם, כאשר איזה צל כנף של מהות יהודית, דמות יהודית, מלך או נביא או איש בעניו ובחלומה, מרחף ונוגע בפנינו.

וכאן אני רוצה לומר: שלושה מיליון, חברי הכנסת שמעון פרס, אינם הריכוז הגדול ביותר של העם היהודי במולדתו. גם בימי בית ראשון, לפי מקורותינו, ובוודאי בימי בית שני, חיו בארץ ישראל יותר משלושה מיליון יהודים. לא סיימנו מפעלנו ולא עת היא לסיכומים. אלה הם רק ניצוצות המתגלים לנו. בכל יהודי העולה ארצה יש ניצוצות של ימות המשיח. ואנו רוצים לחתור ולהגיע ללהבה גדולה, להגשמה, להתחברות הניצוצות לפי מיטב המסורת של מחשבת ישראל המחברת את הניצוץ, את המאיר, את הטוב מתוך החומר העכור של המציאות. אנו מאמינים בכך אמונה של מעשה. עם ניצוצות המשיח והגאולה יתלבו ויגדלו ניצוצות השלום. השלום יבוא, השלום הוא שאיפתנו. אני רוצה לראות את היהודי שיעז להטיל בחברו את האשמה שאין שאיפת השלום בוערת בלבו כשאפה הגדולה ביותר. אבל השלום חייב לבוא לארץ חיה, לעם קיים ופועל, להישגים של עצמאות משגשגת. על כן: עוצמה ישראל, לית, כוח, עצמאות כלכלית, דור גאה בדרכו ויודע אותה, ומעל לכול — מנהיגות לאומית היודעת למזג את החכמה והעז, הרואה נכוחה אבל רואה מבעד לדברים אל החזון הרחוק. מנהיגות כזאת תזקק עליה שתביא את השלום. לא נהיה זקוקים ל-29 שנות ממשלת ליכוד כדי שיהיה שלום בישראל או כדי ששוב יאמרו לנו: אין שלום, וכל מאמצינו מנותנים לרגלינו שבורים לרסיסים. ממדת שלת הליכוד היא ממשלה לאומית גאה המגדילה את אוצרות הכוח הלאומי באדם ובמחשבה, ברוח ובחומר. היא אשר תקרב את השלום, כי תעשה אותו כדאי ורצוי לכולם, גם לשכנינו ולא רק לנו.

ולבסוף, אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ממשלה טובה הציג לפנינו המיועד לראשות הממשלה מנחם בגין. אבל ממשלה זו אינה שאומיה. אין זה מקרה שהושאר מקום לכוחות נוספים. חברי הכנסת, אשר ידבנו לבו, אשר רוח הזמן החדש נגעה אליו — קומו, בואו עמנו לממשלה חדשה, ממשלה יוצרת ופועלת, ממשלה חדשה בישראל, כפי שהליכוד עם שותפיו מציגים אותה היום לפני הכנסת.

בכל עונה הקריאה אל עם ישראל. מכאן, מן המקום הזה, ללא-הרף וללא הפסק, מן הממשלה החדשה הזאת, המחשבת ומחזירה לקדמותם עקרונות יסוד ציוניים, צריכה לצאת הקריאה אל עם ישראל: "אחים, בואו, זה ביתכם, התאזרו לעלייה, אנו נעמוד לקראתכם בכל כוחותינו, נעשה כל אשר אפשרי ומעל לכל. אשר אפשרי, נעמיד את נושא העלייה בראש כל פעולותינו ומאמצינו!"

אם בעיותינו הבטחוניות, המשקיות והמדיניות מציאות לנו ואינן מרפות מאתנו דור אחר דור — וזה דבר של מעשה ושל מציאות ממשית — הרי יודעים אנו כי הן היו נעלמות מן האופק אילו היו ספינות היהודים ממלאות את האופק.

בעיית שטחים, בעיית התיישבות, בעיות כלכלה ובעיות דמוגרפיה היו נעלמות אלמלא בזובו עשר שנים מאז הנצחון המפואר של ששת הימים, אלמלא קפאה העלייה על מד גובה של עשרים וחמישה אלף לשנה בממוצע. ניתן היה באותן עשר שנים להעלות חצי-מיליון, מיליון יהודים לארץ-ישראל. ואילו היה רצון נחוש לכך, אילו ידעו שהגורל של ארץ-ישראל תלוי בכך, היה הדבר נעשה.

אני מקווה ומאמין שהממשלה החדשה תדאג לכך שעשר וזשנים הבאות תהיינה עשר שנים של עלייה גדולה ושל התיישבות צמודה לעלייה הזאת, כשם שהעלייה תהיה צמודה להתיישבות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מה בדבר שלום?

יעקב זאק אמיר (המערך):

דומני שהיית שליח עלייה.

משה שמיר (הליכוד):

ראשית הדרך לכך — בהכשרתנו העצמית לקראת העלייה. כלפי פנים — בעבודתנו כאן נחזיר את הענווה, ענווה כלפי פנים וגאון כלפי חוץ. זו תורת המנהג האנושי היהודי האמיתי, זו תורת האדם בישראל: ענוות האיש העמל, ענוות האיש היוצר, ענוות האיש המדריך.

ומכאן אני רוצה לומר לחברי, אשר כבוד ויקר רוחש לבי להם על כל אשר תרמו ועשו במדינת ישראל, חברי מתנועת העבודה: החשבוניות וההתחשבנויות ששענו כאן היום אינם התחדשות תנועת העבודה. יש רק דרך אחת להתחדשותה של תנועת העבודה, והדרך הזאת היא בברית מחודשת, איתנה, עם האידיאל הלאומי כאידיאל המוליך והמוביל. כיום, כפי שאני רואה את הדברים, יש יותר תנועת עבודה ויותר התחדשות עבודה בסיעה היושבת כאן בספסלי שמאל מאשר בסיעה היושבת כאן מולי, במרכז.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית הדרך שהביאה אותי עד לכאן היו השדה והספר. השדות הרחוקים, המסע הרגלי, כיבוש הארץ באהבה עלומה ומסירת; ההתיישבות, ההתיישבות המרוזקה ככל שניתן, ההולכת אל קצוות עמק בית-שאן ואל הגליל, היורדת בנגב אל המרחבים הגדולים; ההתיישבות המחפשת את המקום שבו אין יהודים, הרוכשת קרקע ובונה עצמאות יהודית במקום המוקף איבה וסכנה ושנאה. מן ההתיישבות הזאת, מן השדות הללו, התחילה דרכנו. והספר הוא השיר והלשו, הוא התפרצות התמימה של הביטוי העצמי, הכרת עצמנו ביצירת עצמנו, מבין התפירה אל המעמקים

לי להניח שהמדיניות של מר בגין היא שתשפיע דווקא על הגדלת הסיוע האמריקני ותרחיק מאתנו דאגות חמורות לתקציב הבטחון. סדר הגודל של הסכום המוצע לקיצוץ מבשר כי הוא בהכרח יתבצע במידה רבה על חשבון תקציבי הרווחה. נכון, הם לא פריעו לחיות בארץ הזאת למי שיכול בכספו להשיג את כל השירותים הדרושים לו. אך לא די בכך, כי שמורה באמתחתו של מר ארליך תרופה נוספת למצבנו והיא — חוסר עבודה במקור, כאשר המבקר המדעי יהיה בוודאי פרופסור פרידמן, שאפילו שמרנים אדוקים בעולם הגדול דוחים את עצותיו. רבותי, מה שמוגש לנו זוהי תכנית אנטי-פועלית, זוהי תכנית הפוגעת בהמוני העם, זוהי תכנית להעמקה חמורה של הפער הסוציאלי בארץ.

קראתי שאיש סיעת הליכוד כתב ב"ווישנגטון פוסט" כי "יש שני בגינים: אחד שחקן והשני מציאות". בשל יחס כבוד שאני רוחש למר בגין ואף לראש הממשלה המיועד לא הייתי אף לעתונות חוץ לתארו כד, אבל חובה עלי לומר כי אני חולק על התואר השני שבסופו של משפט זה. מתברר עכשיו כי הממשלה מוכנה להשלים עם העובדה שהאמריקאים והסובייטים יומנו אותנו לדגימה על סמך החלטת מועצת הבטחון 242, אבל מר בגין סירב להיענות לאנשי ד"ש כאשר ביקשו להזכיר את האפשרות של פשרה טריטוריאלית בקווי היסוד ואפילו התביעה הסתמית "פשרה" היא בבחינת הם מלהזכיר. זהו פרק בריאליזם פוליטי של הליכוד והנהגתו. כי, כידוע, אין כלל שטחים מוחזקים ביהודה ושומרון ואין מחזירים שטחים משותררים; אין בעיית פלשתינאים, כי אלה קיימים רק בהמצאותיהם של שמאנים יהודיים, וודאי שאין בעיית קדום כי יהיו הרבה אלונים מורה, מכל שכן כאשר יש בארצות-הברית נשיא האוהב את התנ"ך.

ואם אהבה זו תחזיב נותר עוד קלף הסברה חשוב ומכריע: ראש הממשלה המיועד יסביר לנשיא קארטר מה הם האינטרסים של ארצות-הברית באזורנו וכי אנחנו המחסום נגד ברית-המועצות באזור, ואז, עם ההסברה הזאת, יבוא השלום על ישראל ויבוא השלום על ארץ-ישראל השלמה. יורשה לי להניח כי גם נשיא ארצות-הברית, מבין משהו באינטרסים של ארצו. מדיניותה של אמריקה איננה קשה לפיענוח: הם רוצים בריבונותה ובבטחונה של ישראל אך לא על חשבון הקשרים שלהם עם ארצות ערב. מסתבר שהנפט והפטרול-דולרים גם בהם יש, כנראה, איזה כוח הסברה משכנע דווקא בשל כך מחפשים האמריקאים את הדרך לחסום את ההשפעה הסובייטית תוך הידוק יחסיהם עם ארצות ערב. וכאן צפויה סכנה מוחשית שהדבר ייעשה על חשבוננו. כדאי להבין זאת בעוד מועד, כי במצבנו הנוכחי אין לאמריקה סיבה להשתמש "בכל העוצמה", כנוסח הנשיא קארטר, ולכפות מדיניות.

כדי שנבין במה המדובר: יש בכוחה של ישראל ובסיוע כוחה של יהדות ארצות-הברית להיות לחצים נגדיים, אך כל זאת אם לא נברח מהמציאות, אם לא נברח מההערכה הריאלית של מצבנו באזור ובעולם כאחד. מוטב כי יזמה שקולה תקדם לחתיבים. לפני הממשלה בראשותו של הליכוד פתוחה הברירה בין שתי אפשרויות: לנקוט קו מציאותי בניגוד להכרזות המקוריות עליהם או ללכת בדרך שתוביל לחידוד היחסים עם ארצות-הברית ואף תקרב אותנו לסכנת המלחמה.

מדיניות הסטאטוס-קו כדי להרוויח זמן לא הוכיחה

היור"פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תלמי, ואחריו — לחבר-הכנסת אליאב.

מאיר תלמי (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהתאם לנוהג המקובל, הנני מברך את חבר-הכנסת משה שמיר עם נאום הבכורה שלו בכנסת. אני זוכר את התום של גיבורו שהלך בשדות ואני מאחל לו כי ימצא את דרכו בשדות המדיניות, כי יתאמץ וימצא אותה ברוח דומה למרות השוני הרב באקלים ובאווירה.

אמנון לין (הליכוד):

מורגש שהוא ינק ממקורות טובים מאוד.

מנחם בגין (הליכוד):

שמור לו, לפחות, חסד נעוריו.

מאיר תלמי (המערך):

חברי הכנסת, ברשותה האדיבה של מועצת גדולי התורה ניתן לחבר-הכנסת בגין להציג היום את הרכב ממשלתו. יום שמחה הוא, יום שמחה לרוח הליבראליזם וחופש המצפון בארצנו, כאשר הליבראליזם "המלוכדי" חותמים על גיור כהלכה, על שינויים בחוק ניתוח מתים, הפלות, אי-גיור בנות לצה"ל וכו'. לחינם הצטדק חבר-הכנסת מלמד על 32 סעיפים נוספים שהוגשו על-ידי מפלגתו, כי סביר הוא שהמפד"ל אינה יכולה לפגר אחרי ההישגים של האגודה.

לזרה לי הנוסחה "שטות מחוצפת", אבל אודה כי אינני מבין למה מתנגד חבר-הכנסת המר למנות את הגברת גאולה כהן לסגן שר החינוך. זוהי הצעה אשר משתבצת בהחלט בבשורת הקואליציה החדשה. זוהי בשורת עדנה למלחמת התרבות שבמשך שנים ארוכות גמנעה בידועין בתנועה הציונית ובמדינת ישראל. שמור בלבי כבוד לאיש דת ואמונה. אך כשם שאין לכפות על איש דתי חוקים שעומדים בניגוד למצפונו, כך חובה היא להילחם נגד הכפייה הדתית. הקאטאלוג העשיר של סעיפים דתיים שהוגש לנו היום בהסכם הקואליציוני עובר את הגבול הזה, וככל שיפעילו סעיפים אלה ירבו ריב ומדנים. יש ציבור גדול שאינו מסוגל להשלים עם הכפייה.

חברי הכנסת, מפלגתו של שר האוצר המיועד העלתה בשעתו את הסיסמה: "תנו לחיות בארץ הזאת". עתה הגיעה, כנראה, סוף סוף שעתם של המקופחים האלה. חבר-הכנסת ארליך הספיק כבר להבטיח כי יבטל שורה ארוכה של מסים: את מס הרכוש, את מס השבח, את המס על חמרי בנייה לקבלנים שיבנו דירות להשכרה; יבטל את מס ההכנסה על תשלומי שכר דירה ויקל על מס הנוסעים לחוץ-לארץ. אבל לעומת כל אלה הוא מתכוון להעלות את מס הערך המוסף השווה לכולם, הפוגע במעוטי היכולת, והוא מבטיח לנו לקצץ את הסובסידיות על מוצרים חיוניים המסייעים לשכבות החלשות. לכך הגענו שתומכים נלהבים של הליכוד מזהירים את מר ארליך מעל דפי עתון "מעריב", קוראים אותו לסדר ומעמידים אותו על "האחריות המוטלת עליו לגבי אלה שבעייתם היא הלחם".

מר ארליך מבטיח לקצץ 5 מיליארד לירות מהתקציב הממשלתי, מבטיח לקצץ את תקציב הבטחון אף-על-פי שבדיון התקציב לפני שנה תבעה סיעתו להגדילו. קשה

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (תלמי, בן-מאיר, אמיר, שינמן, גרוסמן, אליאב, נבון) —

היו"ר פ. שינמן:

אבקש להפסיק את קריאות הביניים.

הודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

זו הפקרות שלא היתה כדוגמתה, קריאה למרד.

מאיר תלמי (המערך):

אני מבין שאתה מעודד את האנשים שבאו לגבעת-

חיים. אם זו כוונתך, לא כדאי לך.

הודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני לא מעודד. אתם מעודדים. אתם יוצרים אווירה

זו רק אתם.

(קריאה: זה המשך ההסתה נגד הקיבוצים.)

חייקה גרוסמן (המערך):

שב, תשתוק.

מאיר תלמי (המערך):

אנחנו עודדנו את האנשים האלה לבוא בלילה, לרמות את השומר, לחבל בשמונה טראקטורים, לחתוך את המושבים בסכינים, לחתוך גלגלים, לשפוך זרעים אשר נקנו במטבעי-חוק, זרעים יקרים בעשרות אלפי לירות.

חברי הכנסת, מוגשת לנו הצעה של ממשלה אשר בכל התחומים — במדיניות חוץ, בכלכלה, בחיי תרבות ורוח — מבטאה, לצערי, מגמות ריאקציוניות העומדות בניגוד חריף לכל הדרוש לארץ הזאת, לכל הרצוי ודרוש לעידוד עלייה וקליטתה.

לא ניתן אמון בממשלה הזאת. נצביע נגדה ונזהיר את העם מסכנות הכרוכות במדיניותה המוצעת.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אליאב, ואחריו — לחבר-הכנסת נבון.

אריה אליאב (מחנה שלי):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים, שלטון המערך השאיר את ספינת ישראל מיטלטלת ללא כיוון ממשבר אל ממשבר בים הסוער. בין מלחמת ששת הימים לבין מלחמת יום-הכיפורים היו קברניטי הספינה שיכורי נצחון. הם נתנו לספינה לשוט על מה שנדמה היה להם כמי המנוחות של מדיניות ה"סטאטוס-קוו" ושל "הזמן פועל לטובתנו" אשר הובילה למערבולת הדמים של יום-כיפור.

מאז ועד מהפכת ה-17 במאי 1977 אחוז בהגה של המדינה ידיים חסרות אונים של רבי-חובלים מבובלים ומטושטשים. ספינת חיינו היתה נתונה לחסדי תגודות מדיניות שונות ומנוגדות ונעה ממערבולת אחת לשנייה, כאשר בתוך כך אוכלת בה בכל פה חלודת השחיתות וגדלים בה המרצות והפערים החברתיים. לקראת סוף שלטונם אבד לראשי המערך גם יצר הקיום. חלקם נתפסו לאפאתיה יעקרה, חלקם נרדמו מעייפות וחלקם הכינו עצמם לקפוץ מהאניה הטובעת.

עתה עולים לגשר הפיקוד קברניטים חדשים: הלי-כוד ושותפיו מהמפלגות הדתיות. לאן יובילו אלה את ישראל?

יצחק נבון (המערך):

הרי הספינה טובעת. איך הם עולים עליה?

את עצמה. נהפוך הוא: מרווח הזמן גיבש את מגמות המדינה השלישית והפך את אש"פ לגורם בזירה הער-למית. מוטל עלינו להיות גורם יוזם החותר לפשרה טריטוריאלית ומנהל מערכה על גבולות בטחון ועל הבטחת תנאי שלום. אני יודע זאת היטב: לא בנו בלבד תלוי גורלו של השלום, יש לערוך את צה"ל לכל אפשרות וחובה לחשל את בטחונו, אך לא פחות מזה חובה עלינו לעשות למען הסכם ושלום, חובה לעשות למען מנוע בדירות גוברת של ישראל גם בין ידידים בעולם וחובה להזהיר את העם מפני אשליות שווא הכתובות במצע אשר הוגש לנו היום.

פנינו לאופוזיציה לוחמת והוגנת, אך אינני פטור מלבטא דאגה ואזהרה: ביקור הבריונים בקיבוץ גבעת-חיים חייב להדליק "אור אדום".

(קריאה: יש בריונים גם בצד השני, חבר-הכנסת תלמי.)

אנו מאמין שאיש לא שלח אותם, אבל ברור לי כי עד לפני זמן קצר הם לא היו מעלים על הדעת מיבצע הדרי כעין זה. ההסתה המתנהלת נגד התנועה הקיבוצית עשתה את שלה וכדאי להם לעורכי מודעות וכדאי להם לנואמים לחוש. בסכנות שעוללות להתגלגל מבית פנימה.

הודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מה על ההסתה מעל דפי "על המשמר"?

מאיר תלמי (המערך):

הלוואי שתנהגו כמו שנוהג "על המשמר". אני מאחל לכם שתנהגו כמוהו.

הודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אתם מנהלים הסתה פרועה נגד היהדות הדתית, נגד כל מיני חלקים בעם. אתם מסיתים נגד דתיים ומדברים על מצדה.

מאיר תלמי (המערך):

חסלח לי, חבר-הכנסת בן-מאיר, אני מכיר את נאומי ואת נאומיך, אני מכיר את סגנוני ואת סגנונך; אני מכיר את "על המשמר" ואת הדברים שנכתבים ונאמרים ואני מייצץ לך לשמור על הגבולות הנכונים של ההערות שאתה מעיר אותן.

הודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני מציע לך לקרוא את "על המשמר".

מאיר תלמי (המערך):

אתה באמת חושב שיהגו בנו כמו שמנסים לנהוג, שידפיסו מודעות כמו שמדפיסים אותן ואנחנו נשתוק ונענה דרך מטפת של משי?

הודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

"על המשמר" מסיתים נגד המדינה.

יעקב זאק אביר (המערך):

דברי הבל מה שאתה אומר עכשיו.

מאיר תלמי (המערך):

רבותי חברי הכנסת — — —

יעקב זאק אביר (המערך):

איך אתה אומר את זה על תנועה קיבוצית מפוארת?

היהודים, הם יהיו העובדים בשדה היהודי ובבניין היהודי ולבסוף יהיו בעלי הבניין והשדה, ואז תתעוות הציונות ותקבל צורה מפלצתית ללא הכר.

עקרונות הליכוד ושותפיו נוגדים וסותרים את התורה האוניברסאלית הגדולות של הסוציאל-דמוקראטיה, הסוציאליזם ההומאני והליבראליזם. לאידיאות חברתיות אלה מכנה משותף של שאיפה למירב שוויון בחברה, של חופש הפרט וחופש ההתארגנות, של חופש המחאה וחופש הזעקה וההפגנה, של חופש הדת והתרבות, של זכויות שוות ומשפט שווה לחלשים ולמעטים.

כל אלה לא יוכלו בשום פנים ואופן להתקיים במדינה ובחברה אשר תשעבד בכוח, בכוח הנשק והזרוע, את רוב מניינו ובניינו של עם שלם שנלכד בחוכה.

הליכוד ושותפיו מוליכים את ישראל לקורס התנגשות עם הערבים. אחת הסימאות הפשטניות אשר נקלטו בקרב בני עמנו היא הסיסמה "אין עם מי לדבר". נכון הדבר, זה היה אמנם כך בעבר, החטאת לאי-הדברות אתנו רובצת תפתח של העולם הערבי ושל הפלשתינאים. אך באופן פאראדוקסאלי, ולדעתי טראגי, הרי דווקא כאשר חלה הפשרה חלקית וקטנה בעולם הערבי ודווקא כאשר יש כבר עם מי לדבר, הרי דווקא עתה חלה הקפאה בעמדות ישראל. כאשר אני אומר: "יש עם מי לדבר" אני אומר זאת כמי שדירי עם אויבים, עם גדולי אויבינו. אני אומר זאת בגאווה ובקומה זקופה: יש מנהיגים ערביים שאתם דיברנו בשנה האחרונה, וביניהם פלשתינאים ומצרים, לבנונים ותוניסאים, מרוקאים, אלג'יראים ואחרים, אשר מוכנים לדבר עם יהודים, ישראלים וציונים. ערבים אלה הם עדיין מיעוט, הם מיעוט של מתונים וריאליסטים המוכנים להשלים עם קיומה של ישראל בתוכה בשלום. יש על מה לדבר אתם: על חלוקת נחלת אבות משותפת, על פשרה, על שלום מלא, על תורת המחנה שלי או תורה דומה לה.

אך על עקרונות הליכוד ושותפיו, וכאן הטראגדיה, שוב לא יהיה עם מי לדבר ושוב לא יהיה על מה לדבר ושוב תחזור הבעיה הערבית לעלות על הכוונת העליונה של הרובה, מקום בו היתה מונחת כל השנים, ושוב ידברו התותחים ושוב נקום ונהרוג את הקמים עלינו להרגנו ושוב ננצח ושוב נחזור למצב של חוסר-מוצא טוטאלי של שנאה גדולה יותר, של יצר נקמה גדול יותר, של מחרשה ההופכת לחרב וחזור חלילה תחזור חלילה.

הליכוד ושותפיו יביאו אותנו לעימות חזיתי עם האמריקאים. אפשר להתנפל על הנשיא קארטר ולהאשימו באנטי-ישראליות. אפשר שקארטר יחפש וימצא נוסחאות רכות יותר לישראל, אפשר שיסכס בשוקולאד או במארציפאן את הגלגל המרה, אך חייבים לדעת כי המדיניות האמריקאית במזרח התיכון אינה עניינו הפרטי של נשיא זה או זה. מאז מלחמת ששת הימים הרי הגלעין הקשה של מדיניות זו הוא הרצון לעזור לישראל בנשק ובכסף מחד גיסא, והרצון כי ישראל תחזור, תמורת שלום מלא וסידורי בטחון, לגבולות 1967, עם תיקונים קלים ומוסכמים על הצדדים, מאידך גיסא.

זאת אמר ג'ונסון לאשכול, ניקסון לגולדה מאיר, פורד לרבין, וזאת יאמר קארטר לראש הממשלה הבא של ישראל: התנ"ך איננו הנכס הבלעדי של ראש הליכוד, ומי שבא בשם התנ"ך ליוזע תנ"ך אל יתפלא אם בשם התנ"ך יקבל מנת פסוקים תיזה הפוכה לזו שציצי. ונוסף לתנ"ך ולצד התנ"ך קיימים הריאליזם

אריה אליאב (מחנה שלי):

בימאות יש מושג הנקרא "קורס התנגשות", Collision course. זה קורה כאשר אניה אחת שטה בכיוון מסוים וחובליה אינם מודעים כי בכיוון הפוך בדיוק שטה אניה אחרת. וכאשר יש ערפל ואין ראדאר הרי ודאי הדבר כי אניות אלה תתנגשנה בבוא העת. מי שראה התנגשות כזאת יודע את גודל האימה האוחזת בעומד על הגשר כאשר מבעד לערפל הסמיך מגיחה למולו, ממש למולו, אניה אחרת. הוא זועק לשמיים, מנסה ברגע האחרון להטות את כל ההגה החזק ימינה או שמאלה, אך כבר מאוחר. הליכוד מציב עתה את מחוגי מצפן ספינתנו לקורס התנגשות עם הכול ועם כולם. זהו קורס הנוגד את עיקרי חיינו כיהודים, כציונים וכבני-אדם. זהו קורס אשר יביא אותנו בבוא העת להתנגשות בלתי-נמנעת עם הערבים, עם האמריקאים ועם ארצות תבל. זהו קורס לא של "העולם כולו נגדנו" אלא של "אנו נגד כל העולם".

נדבר על ההתנגשות עם ערכי היהדות והציונות: חוסר הנכונות לפשרה כלשהי בבעיה הקיומית שלנו, היא בעיית השלום עם הערבים בכללם והערבים הפלשתינאים בעיקר. הקשיחות הטוטאלית בקשר לאפשרות, אפילו תיאורטית, אפילו תמורת שלום מלא, לחלוקת נחלת אבותינו, היא ארץ-ישראל כולה, עם בני העם השכן שזוהי גם נחלת אבותיו — זאת היא תכונה הנוגדת את מסורתנו.

נכון הדבר, היו ביהדות גם זרמים של הערצה לכוח, של סגידה לסלעים ואבנים, של חוסר סובלנות, אך הזרם העיקרי של מכורת ישראל דגל בשלום תוך פשרה בין יהודים, קבוצות ועמים כעקרון שיש בו קדושה.

חלוקת הטלית ששניים אחזין בה וכל אחד טוען כולה שלי, שהוא פסק הלכה עקרוני, והעקרון של יפה כוח הפשרה מכוח הדיון — כל אלה הם מנכסי צאן-ברזל של היהדות. תורת הנביאים ומוסרם הנעלה על צדק חברתי ושלום בין עמים הם אשר עשו את ישראל ואת ספרו למיוחדים במינם בהיסטוריה העולמית.

דרך הליכוד ושותפיו מתנגשת חזיתית עם הזרם העיקרי של תנועת השיחרור של העם היהודי — היא הציונות. מאז שראשי והוגי הדעות של הציונות עמדו עוד לפני עשרות שנים על כך כי הבעיה היא הבעיה הערבית, ובראש ובראשונה בעיית ערביי הארץ; מאז אותם ימים רחוקים איפיינו אותם, גם תוך מאורעות דמים ומלחמה, הרצון העז להיבררות עם הפלשתינאים ונסיגות חוזרים ונשנים להתחלק אתם בארצנו אשר היא גם ארצם.

כוונות אלה, שלא עלו יפה בגלל קיצוניות וחוסר רצון להשלמה עם עצם קיומנו מצד הערבים, לא באו מתוך חולשה אלא מתוך הכרה כי אין לבנות את הציונות על חרבותיו של עם אחר. ייחודה של הציונות הוא כי התחילה דרכה ללא גישול וללא גול. ייחודה היה כי נאבקה על חייה בקמים עליה במלחמות של "אין ברירה". כך היו כל מלחמותיה עד מלחמת יום-כיפור, משום שלאחר מלחמת ששת-הימים כבר היה על מה להתפשר והיה מה לחלק.

עתה, עם אימוץ עקרון הסיפוח השלם והמלא של הגדה והרצועה, עלולה ישראל להפוך למדינה של "אוהל הדודי אחמד" קולקטיבי. ממדינה ומחברה יהודית וציונית ברובה המכריע תהפוך למדינה דו-לאומית מובהקת, כאשר ה"אחמדים" יהיו שואבי מים ותוטבי עצים של

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (אליאב, שינמן, נבון, גרוס, הלל, פעיל) —

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת נבון, ואחריו — לחברת הכנסת ארבל-אלמולינו.

יצחק נבון (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לא אל תוצאות בחירות אלה התפללנו, אבל מכיוון שכך נגזר ועומדת לקום ממשלה זו, אני רוצה בתחילה לאחל לראש הממשלה המיועד ולכל השרים גם בריאות גוף וגם הצלחה במעשיהם והלוואי ודרכם תוביל אל היעדים שהם מקווים להם.

ברצוני להעיר שלוש הערות בשולי הוויכוח. כאשר המשאומתן בין חברות הקואליציה הזאת לבין ד"ש נכשל בסוגיה הנוגעת לענייני חוץ ובטחון, קראתי מאמרים והיתה סברה שאולי מוטב כך שתהיה קואליציה מעור אחד שהקו שלה בענייני חוץ ובטחון ברור, מוגדר, אין עליו עוררין מבפנים ואז נראה מה תהיינה התוצאות של המדיניות הזאת. טענתי כיום שגם בהרכב המצומצם הזה אין, לפי דעתי, רוב לאותו קו מדיני בטחוני המיוצג על-ידי הליכוד. וכאן אינני הולך לערוך חישובים כמה מבין אנשי מפד"ל או אנשי הליכוד והליבראלים הם מתונים או קיצוניים, כי יש גם במפלגת העבודה וגם במפלגות שונות חילוקי דעות החוצים אותן מפלגות. מה שמחייב הוא המצע, מה שמחייב הוא הקו; ואנשי אגודת ישראל אינם שותפים לקו הזה ואין לכם רוב לקו הזה בשאלה החיונית ביותר, שאלת הקיום שלנו.

אם יורשה לי לצטט — לא הרבה — מדברי חבר הכנסת פרוש בוויכוח בכנסת, מעל דוכן זה, זה היה במאי 1973 — אני מצטט: "אני מבצע את הערכתי למדיניות החוץ, לשירות החוץ ולשר החוץ" — אז היה אבא אבן — "כשם שאמרתי בהזדמנויות קודמות אני חוזר ואומר גם הפעם כי אף שסיעתנו היא באופוזיציה אנו מזדהים עם מדיניות החוץ של הממשלה".

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
חזרנו בתשובה אחרי הירייה שני.

שלמה הלל (המערך):
לכן קשה לעמוד במחיצתם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אפילו לא היינו אומרים על כך כי חזרתם לסורכם. פשוט סתם נעשיתם סוררים.

יצחק נבון (המערך):
בהזדמנות אחרת, כשהיתה השתיית השיחות עם מצרים, אמר חבר הכנסת פרוש, בין היתר — אני אצטט רק משפטים קטנים: "תמיד היתה ישראל מוכנה לוותר ולתת הרבה יותר בדרכי שלום. לא הפסדנו מעולם על-ידי ויתורינו והערכים תמיד הפסידו בקשיחות לבם". כשהובא לאישור הסדר הביניים עם מצרים בכנסת אמר חבר כנסת אחר מאגודת ישראל, בין היתר: "הנקודה הראשונית והמכרעת בעד ההסכם היא שלפי הידיעות שבידינו יש להניח שהסכם הביניים ידחה, לפחות, את המלחמה לתקופה מסוימת. המושג ההלכתי של פיקוח נפש, הסיכוי למנוע הרג לגביו חיים, ולוא רק לזמן קצר, הוא הדבר המכריע לגבינו. כי קדושת חיי אדם היא אחד הערכים העליונים של עם התורה".

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):
אני מוכן לחתום על כל מלחמה שאמרת.

הפוליטי האמריקני ואינטרסים אמריקניים ובעיית-אנרגיה אמריקנית ונפט ערבי ודטאנט. תורת הליכוד התנגשה על כל אלה.

ממשלת הליכוד מעלה אותנו על קורס התנגשות עם העולם, אנו כבר די מבודדים כיום והדברים ידועים. גם בנושא זה ישנה טראגדיה. אני מאמין כי אילו היינו עולים עתה על קורס מדיני אחר היינו, בין היתר, מחדשים יחסים עם חלק גדול מהארצות אשר ניתקו אתנו את היחסים. כך נאמר לי ולחברי על-ידי נשיאים וראשי ממשלות אפריקניים ואירופיים. אני משוכנע כי במהלך אחר היינו זוכים להבנה וידידות מחודשת ומוגדלת באירופה וייתכן כי היינו מחזשים את היחסים עם ברית המועצות. כל אלה לא יקרו ובמקום זה ניקלע לבדידות עוד יותר קשה ועוד פחות מזהירה.

תהליכי ההתנגשות הללו לא יקרו מחר בבוקר וגם לא מחרתיים. הללו תהליכים של טווחים אולי לא קצרים. האירועים והפעולים הערביים החיים בתוכנו לא ישתלטו מחר בבוקר וגם לא מחרתיים על שדות ובתי היהודים. בכוחנו למנוע זאת. אך תוך השנים הם יעשו גם יעשו זאת, אם לא פיסית אזי חברתית. ערביי השטחים לא יתקוממו והטרור לא יתחדש בנוראותו מחר בבוקר וגם לא מחרתיים. אפשר לסמוך על הממשל הצבאי ועל זרועות הבטחון כי לא יתנו זאת. אך במצבים של משברים צבאיים אזוריים ובין-לאומיים בעתיד מי יעז להוציא אפשרות כזאת מהכלל? מלחמה עם מדינות ערב לא תתחיל מחר בבוקר וגם לא מחרתיים. מדינות ערב אינן מוכנות כיום למלחמה וכוחו של צה"ל אתו, אך אם תימשך המדיניות הנוכחית הרי מלחמה כזאת היא בלתי נמנעת בעתיד.

לחץ אמריקני ופתרון כפוי לא יתחילו מחר בבוקר וגם לא מחרתיים. ייתכן כי הממשל האמריקני יחליט מתוך חישובים שלו "לתת לנו מספיק חבל כדי שנתלה את עצמנו", אך בקורס הנוכחי, לפני או אחרי עימות צבאי עם הערבים, הרי ההתנגשות עם האמריקאים היא בלתי-נמנעת.

הבדידות הבין-לאומית שלנו לא תגדל ולא תקטן מחר בבוקר וגם לא מחרתיים. בגלל מצפון לא נקי מהעבר האיום, מתוך אינטרסים, מתוך רחמנות ומתוך חשבונות ימשיכו גם להבא כמה עשרות מדינות בעולם לקיים אתנו קשרים ויחסים. אך ישראל מונהגת על-ידי הליכוד ושותפיו תבריה מעליה בעתיד את שארית ידי-דיה בין הסוציאליסטים, הסוציאל-דמוקראטים והליברלים היהודים והלא-יהודים בעולם.

זוהי חזות קשה מאוד, והנושא הפנימי, החברתי, הוא החמור ביותר והנורא מכול. כי מול אויבים מבחון ומול עולם אדיש נוכל לעמוד, אך אם חוטי-השרדה המוסרי שלנו יישחק הרי נכרע ונתמטט.

אי-האמון שלנו בליכוד ובשותפיו הוא אי-אמון בסיסי, קטבי ומלא. רק אם וכאשר יתחלף הכיוון של ספינת חיינו בכיוון אחר והפוך נתחיל לשוט בנתיבי שלום, טובה וברכה, חיים, חן וחסד ורחמים. שינוי כיוון כזה לא יקרה מחר או מחרתיים. אנו יודעים היטב כי זהו תהליך מר וממושך.

אך מי שמאמין — ואנו מאמינים — בקיומן ובקידומו של ההודות, של הציונות ושל ישראל חייב להאמין כי יום זה בוא יבוא.

חוכרת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (נבון, בן-מאיר, י. כהן, אולמרט, אמוראי, שינמן, פרוש) —

יצחק נבון (המערך):

זה לא אתה אמרת; זאת אמר חבר-הכנסת לורינץ. אל תפריע לדברי חברך. מדוע אתה מפריע? לא רק זאת אלא שחבר-הכנסת לורינץ פיתח זאת להשקפת עולם יסודית כאחד מיסודות היהדות, כאשר הוא צייטט את האמירה הידועה של חז"ל: "לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז". הוא הסביר זאת לפי הכתוב במ"קורות: אם רוחות מגשבות בעולם—הקנה מתנווד, אבל הוא נשאר במקומו. ואילו הארז הגבוה, הקשה והגאה — כאה רוח דרומית ועוקרת אותו ממקומו. ומוסיף חבר-הכנסת לורינץ: "לימוד גדול. אולי בזה טמון הסוד לקיומנו במשך אלפי השנים, למרות כל הקשיים". מה אירע? מדוע בחירתם בארז הגבוה, הקשה והגאה? ועוד אגיד על כך משהו.

לאגודת ישראל יש אמנם חופש הצבעה, בענייני דת, אבל בהסכם הקואליציוני בין המפלגות אין אף פרק אחד, אין אף סעיף אחד, העוסק בענייני חוץ ובטחון.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גם בהסכם הקואליציוני הקודם בין המערך לבין המפד"ל אין אף מלה על חוץ ובטחון. קווי היסוד עוסקים בענייני חוץ ובטחון ולא בהסכם הקואליציוני.

יצחק נבון (המערך):

חבר-הכנסת בן-מאיר, אתה רוצה שיניו. אתה רוצה לעשות מה שעשה המערך? תשנה, בבקשה. כאן אתה מכניס מפלגה להסכם. ההסכם דן בסוגיות שונות. בסוגיה שהיא מוגדרת כפיקוח נפש — אין אף מלה אחת.

(ק ר י א ה : קווי היסוד.)

אני אומר: קווי היסוד הם של הממשלה. הם אינם חתומים עליהם. הם אינם שותפים בממשלה. המחשבה הזאת שאפשר לא להיות שרים בממשלה ולכן גם לא להיות אחראים לכל מה שממשלה זו תעשה — זוהי הנחה שאין לה שחר. אנשי אגודת ישראל, שבכם תלוי הרוב בכל הנוגע לקו המדיני, אתם תצטרכו להצביע כאן על תכנית ועל דרך שאתם התנגדתם להן במשך רוב שנות קיומכם.

לגופו של עניין, זו היתה גם דעתם של מועצת גדולי התורה, של הפוסקים בחוץ-לארץ, של ראשי הישיבות בארץ. כאן מדובר על הקו המדיני בנושא הקיומי שהוא פיקוח נפש. ניתוחי מתים דוחים פיקוח נפש של החיים? לקו המוצע על-ידי הליכוד אין רוב בכנסת.

אינני מדבר על סוגיות אחרות השנויות במחלוקת במחנה הדתי עצמו. אינני יודע כיצד ינהגו אנשי אגודת ישראל בסוגיות אלה, כמו בסוגיה שהיא הלכתית אבל יש לה גם הלכות פוליטיות, הסוגיה של התפילה על הר"הבית. האם דנתם בסוגיה הזאת? האם יש סעיף כתוב האומר מה יקרה בקשר לכך? חבר-הכנסת גרוס אמר מעל במת הכנסת שבעניין זה קיים איסור חמור, איסור כרת, לדרוך במקום קדוש זה, בהר"הבית. רגלו של יהודי שומר תורה לא דרכה ולא תדרוך בשטח הר"הבית. כך אמר חבר-הכנסת גרוס. אבל אנשי בית"ר ניסו להתפלל על הר"הבית ושר החינוך המיועד אמר רק לפני שבועיים שהוא איננו רואה כל סיבה להיכנע לקאפריזות של הערבים ולא להתפלל בשטח הר"הבית. אני שואל שאלה פוליטית הלכתית: כיצד ינהגו אם מחר יוחלט לעשות כן?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

כאיש שאיננו שומר מצוות, מדוע לדעתך אסור להתפלל על הר"הבית?

יצחק נבון (המערך):

הרב גורן כתב על כך ספר. הוויכוח איננו אתי. אני רוצה להסביר לכם מה קורה כאן.

יגאל כהן (הליכוד):

מה אומר המערך?

יצחק נבון (המערך):

מה אומר המערך? לא שמעת אותו עד היום?

אהוד אולמרט (הליכוד):

למערך אין מה להגיד.

(ק ר י א ה : הוא מציע שיתפללו בבית-הכנסת ולא על הר"הבית.)

יצחק נבון (המערך):

זה לא פסול בעיני להתפלל בבית-הכנסת. אני הולך להתפלל. יש לי דרך-ארץ בפני בית-הכנסת.

יגאל כהן (הליכוד):

זה נושא הדיון היום? על כך אתם מבקרים את הממשלה?

עדיאל אמרזא (המערך):

חבר-הכנסת יגאל כהן, מה אתה מיתמם? חבריך הפכו את העולם בעניין הר"הבית.

היו"ר פ. שינמן:

בקריאות ביניים אתם רוצים לפסוק בעניין הר"הבית?

יצחק נבון (המערך):

מה שאני טענתי הוא שלקו המדיני של הליכוד, לקו שלו בענייני חוץ ובטחון, אין רוב בקואליציה ולא רק בבית.

אהוד אולמרט (הליכוד):

על-פי מה אתה קובע זאת?

יצחק נבון (המערך):

היית מחוץ לאולם כאשר דיברתי.

אהוד אולמרט (הליכוד):

הייתי באולם.

יצחק נבון (המערך):

לא הרגשתי בכך.

יגאל כהן (הליכוד):

במערך שלך יש חברים הדוגלים בקו שלנו ובעמדות שלנו.

יצחק נבון (המערך):

אני אומר שמתוך שישים ושלושה חברי הקואליציה יש ארבעה חברי כנסת שהשקפותיהם הפוליטיות מנוגדות לקו שלכם.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

בין שלושים ושניים חברי הכנסת של המערך, יש אחדות דעות?

זה מאפשר לבת בלתי-דתית לשקר, לזייף ולומר שהיא דתית, ולא יבדקו זאת. כוונתם איננה זאת, אבל זאת התוצאה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מה היה כל השנים, מימי בן-גוריון?

יצחק נבון (המערך):

היתה ועדה, בדקו כאשר רצו. היום אסור לבדוק.

שלמה הלל (המערך):

כאשר ראו שיש ניצול לרעה התחילו לבדוק.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

השאלה הזאת היא שאלה מצויינת, אבל אני מציע שתפנה אותה לליכוד, לא לאגודת ישראל.

יצחק נבון (המערך):

מכיוון שעוד נכוננו לנו כמה ישיבות ודיונים נספיק להגיד גם דברים אחרים. כרגע זו מפרעה קטנה.

הערה שלישית ואחרונה. נאמר בהסכם שלא יהיה שינוי בסטאטוס-קוו בענייני דת וגם נאמר שיעשה מאמץ לגייס רוב לעניין גיור כהלכה. ראשית, ההגיון לא סובל סתירה כל כך בולטת, אבל אני לא מדבר רק על ההגיון ועל הסתירה. מצד אחד אומרים כאן שינסו לשנות בעניין הגיור, מצד שני מדובר על סטאטוס-קוו בענייני דת. אני רוצה כרגע לדבר על עניין אחר, על ההשלכה של הנושא הזה בקרב העם היהודי, ואני אינני מורה הלכה כרגע כיצד יש לנהוג בעניין גיורים. היהדות בעולם היא מגומרת ומורכבת בצורה אחרת מוז שהיא מורכבת כאן בארץ. לפני כשנה וחצי נכנסה לתנועה הציונית התנועה הרפורמית, הכוללת, לפי דבריה, יותר ממיליון או מיליון ורבע חברים. זו היתה תנועה שהתרחקה מאוד מדת ישראל, מארץ-ישראל, והיא עשתה סיבוב ענקי עד שהגיעה בחזרה ארצה. אני אינני רפורמי ולא בן רפורמי ואינני תומך בתפיסה הרפורמית, אבל יש מיליון ורבע יהודים כאלה. יש תנועה אחרת, התנועה הקונסרבטיבית, המונה לדבריה שני מיליון חברים בארצות-הברית. ולדבריהם הם נוהגים גם גיור כהלכה, אלא שאין מכירים בגיורים שלהם כאן.

אני חושב שעל-ידי שינוי בנוהג שהיה מקובל עד היום, ואפשר היה לחיות אתו, אנו מטילים סערה גדולה בעם היהודי, אנחנו מכניסים אלמנטים של קרע ומחיצה והפרדה בינינו ובין אותה יהדות. אי-אפשר בד בבד עם דברים אלה לדבר כפי שדיבר חברי-הכנסת משה שמיר על העלייה, על הרצון שתהיה עלייה גדולה, ולמה לא היו עולים רבים, ולמצוא סיבות פנימיות כאן ולא לראות את ההשלכות של נושא כזה על עניין העלייה שעלי אתה מדבר, שלא לדבר על יהודים מארצות אחרות, מברית-המועצות וכו'.

אהוד אולמרט (הליכוד):

איפה היתה העלייה הגדולה עד היום בלי התיקון הזה בחוק?

יצחק נבון (המערך):

לא תסית אותי מדבר, חברי-הכנסת אהוד אולמרט. את הקונצנים האלה אני כבר מכיר. עוזב את זה. אני מדבר על מה שקורה בין מדינת ישראל ובין העם היהודי בעולם. כשייתה דיון על עלייה נזון על עלייה. מחר

יצחק נבון (המערך):
הם לא בקואליציה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

לכם היתה קואליציה של שישים ואחד חברי כנסת, שהיתה מפולגת בתוך עצמה, וטענתם שיש לכם רוב לכל עניין.

יצחק נבון (המערך):

ברוך-הבא מלונדון. תשב בנחת ותנוח מעמל הדרך ומהשיחות שלך בענייני מדיניות ו"גיור כהלכה".

אהוד אולמרט (הליכוד):

בלונדון הייתי צריך לתקן חלק מן הדברים שהמערך קילקל במשך הרבה שנים.

יצחק נבון (המערך):

אל תבוא בטענות למערך. תהיה אסיר תודה למערך. הוא הקים את ד"ש, הוא עזר לכם לעלות לשלטון. תרמנו את חברת-הכנסת שולמית אלוני לר"צ; תרמנו לכם שר חוץ; מה לא תרמנו? התרומה שלנו ניכרת בארץ ובגוף של הכנסת. מכאן ולהבא אני מקווה שנתרום לעצמנו.

הערה שנייה היא בסוגיה של גיוס בנות לצבא. אינני ניגש לסוגיה מבחינת הצרכים של צה"ל או מבחינה דתית אלא מבחינה אחרת.

מה, בעצם, אומר הסעיף הזה? בת המגישה הצהרה —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

ההצהרה היא מימי בן-גוריון.

יצחק נבון (המערך):

תקשיב למה שאני אומר. אשרי הדור שבו גדולים נשמעים לקטנים. תשמע.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

תודה רבה.

יצחק נבון (המערך):

בת המגישה הצהרה האומרת שטעמים של אורת חיים דתי או הווי משפחתי דתי מונעים ממנה לשרת בצה"ל — והצהרה זו מאושרת על-ידי בתי-דין רבני או בית-משפט — תהיה פטורה משירות על סמך הצהרתה בלבד, בלי כל בדיקה נוספת על-ידי איוו ועדה או איוו גורם שהוא. הבעיה היא בתוספת של המלים האחרונות: בלי ועדות, בלי בדיקות.

ובכן, אם הבת היא דתית, אין שום חשש, היא איננה צריכה לחשוש מלהופיע לפני איוו שהיא ועדה או מאיוו בדיקה על-ידי גורם מוסמך. אלא מה יכול פה להיות? שבת שאיננה דתית תצהיר שהיא דתית, ואיש לא ילך לבדוק. אנחנו נשחית את הבנות בדרך זו. אני מעדיף ששר הבטחון המיועד יוציא הוראה שאין מגייסים עוד בנות לצבא וזה יהיה עניין של שירות בהתנדבות. בבקשה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

מי יתן והיה כך.

יצחק נבון (המערך):

אני חושב שזה אולי לא מתאים לצרכים של צה"ל, אבל לפחות אינך נותן פתח להשתתף. אם לא יבדקו,

היא אף מחלישה את עוצמתה הבטחונית של המדינה, בולמת את הצמיחה הכלכלית, מסכנת את העלייה ומחריפה את הניגודים והפער בחברה. אימוץ מדיניות של אבטלה מבוקרת הוא הרפתקה לאומית וחברתית, ואני מזהירה את הממשלה החדשה מנקיטת מדיניות זו, הטומנת בחובה סכנות שלא ישעוררו.

אני בטוחה שפועלי ישראל לא יסכימו ולא יתנו את ידם לכך שאבטלה, ואפילו תהיה מבוקרת, תשמש כאמצעי לריפוי מכאובי המשק.

לא במקרה לא דובר בקווי-היסוד של הממשלה על הבטחת תעסוקה מלאה. דבר זה מוכיח שידו של חבר-הכנסת ארליך היתה על העליונה בעיצוב התכנית הכלכלית של הממשלה, וזה צריך להדאיג גם את חבר-הכנסת דוד לוי. במידה שהוא מתייחס ברצינות להכרותיו והבטחותיו לציבור הבוחרים.

כבוד היושב-ראש, הופתעתי ואף נדהמתי לקרוא ולשמוע חברים שונים של הליכוד המכריזים שבמדינת ישראל קיימת כיום אבטלה המקיפה כבר רבבות של מחוסרי עבודה. אינני יודעת מה גרם להכרזות/אלו. האם חוסר ידע, הגובל בבורות, על מצב התעסוקה הקיים במדינה ואי-התמצאות משובעת במספרים המתפרסמים על-ידי שירות התעסוקה והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה? או שמא זה נסיון ליצור אליבי לממשלה לימים שבהם תהיה באמת אבטלה כתוצאה מיישום תכניתו הכלכלית של שר האוצר המיועד?

לפי פירוטם שלשכת התעסוקה והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הממוצע היומי של מובטלים היה: בשנת 1974 — 844 מובטלים; בשנת 1975 — 1,000 מובטלים; בשנת 1976 — 1,396 מובטלים, וב-5 התודשים הראשונים של שנת 1977 היו 1,225 מובטלים.

אם ניקח בחשבון שבמדינת ישראל יש 1,180,000 מועסקים, הרי אחוז המובטלים הממוצע ליום שנרשמו בלשכות העבודה בשנה זו מסתכם ב-0.12.

חברי הכנסת, אנחנו המדינה היחידה בעולם המערבי שקיימת בה תעסוקה מלאה, ואפילו מחסור בעובדים. זאת איננה מתת-שמיים. זהו פרי של מדיניות נבונה ואחריות של הממשלה היוצאת, שראתה חובה לעצמה, מתוך שיקולים לאומיים —

מנחם פריש (אגודת ישראל):

זה מן השמיים. מדיניות כלכלית גם היא מן השמיים.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

אבל זאת לא רק מתת-שמיים. זה פרי של מדיניות נבונה ואחריות של הממשלה היוצאת, שראתה חובה לעצמה, מתוך שיקולים לאומיים, חברתיים וכלכליים, לפעול ולדאוג שלא יהיו מחוסרי עבודה בקירבנו. וכיון שבת-ראש ועדת העבודה בכנסת השביעית והשמינית לזכותה של הממשלה היוצאת ובמיוחד של שר העבודה: בוועדה עסקנו במכלול בעיות. העמקנו את התחיקה הסוציאלית, הרחבנו והעמקנו את זכויות העובדים, שי-פרנו את התנאים בביטוח הלאומי. לא אחת נאלצנו לעסוק גם בסיכוכי עבודה. אך בעיה אחת לא הטרדה אותנו במשך כל השנים, וזאת — האבטלה והדאגה למחוסרי עבודה. חוששת אני כי נוכח קווי-היסוד של הממשלה החדשה והמדיניות המוצהרת של שר האוצר המיועד, בעיית האבטלה. חבר-הכנסת פרוש — ואתה

מתרמים יהיה דיון בוועד-הפועל הציוני. כולכם הוזמנ-תם. יהיה שם דיון על עלייה ונדבר שם. נדבר גם פה. הוקמה ועדה מיוחדת, ואני מברך על כך. חברות-הכנסת גאולה כהן ואסתר הליץ ועוד חברים אחרים תמכו בכך, ואני שמח שתקום ועדה כזו. אני מקווה שתוכל גם לפעול. אבל כרגע מדברים על נושא אחר.

כדי לעשות כאן הסדר פנימי, כדי לצרף מספר חברים, שיש לי דרך-ארץ לכל אחד מהם ומספרם ארבעה בסך-הכל, מטילים סערה גדולה וסכנה של קרע בין גופים שלמים ובין המדינה הזאת. אולי בגלל לחץ הזמן והרצון להקים ממשלה במהרה, וזה רצון לגיטימי וטוב שיש לברך עליו, נעשו כאן דברים בחפזה שיותר מאשר הם באים לתקן יש בהם סכנה. אני מציע להרהר יפה במה זה ייגמר, לראות אילו השלכות יהיו גם כלפי הארץ וגם כלפי הגולה.

היו"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת ארבל-אלמוזלינו, ואחריה — לחברת-הכנסת מילוא.

שושנה ארבל-אלמוזלינו (המערך):

פתגם עממי עתיק אומר: אמור לי מי חבריך ואגיד לך מי ומה אתה. בשנים האחרונות יש פאראפראזה לפתגם זה המתייחסת לאנשי הפוליטיקה: אמור לי מי היועץ שלך ואגיד לך מה מדיניותך.

הזמנתו של מילטון פרידמן כיועץ כלכלי על-ידי שר האוצר המיועד חברת-הכנסת שמחה ארליך מבליטה בצורה ברורה וחוחכת איוו מדיניות כלכלית חברתית מתכוון ליישם שר האוצר של הממשלה החדשה.

יועץ זמני כגון כדאשר מסכימים לתורתו ומתכוונים להיעזר על-ידו ביישומה. הזמנתו של מילטון פרידמן, נושא דגל הדוקטרינה של הבורגנות השמרנית, שאפילו ממשלת ניקסון הסתייגה ממנה, מבטאת את האני מאמין של שר האוצר המיועד, שיקבע בתוקף תפקידו ומעמדו בממשלה את התכנית הכלכלית של הקואליציה החדשה. הזמנתו של מילטון פרידמן תואמת ומשלימה במידה רבה את הכרזותיו של שר האוצר המיועד, שניתנו יומיים לאחר הבחירות ופורסמו בהבלטה בכל עיתוני הארץ.

ההכרזות החוזרות ונשנות של חברת-הכנסת דוד לוי, שדבריו של מר שמחה ארליך אינם מחייבים אותו, אינן מרגיעות אותי כלל וכלל. כי אני מתייחסת במלוא הרצי-נות לדבריו של שר האוצר המיועד ומכבדת את יושרו האינטלקטואלי.

רבות, מילטון פרידמן מטיף כל הזמן שהאבטלה היא אמצעי להדברת האינפלציה. וברוח זו דיבר חבר-הכנסת שמחה ארליך בראיון שנתן ל"ידיעות אחרונות" ב-20 במאי 1977, באמרו: "אני מעדיף אבטלה מבוקרת של 6,000 עד 10,000 עובדים, במסגרת של תכנית הדר-גתית לבלילמת האינפלציה". אני רוצה לציין לזכותן של הממשלות שכינה עד כה את העבודה שבמדינת ישראל קיימת תעסוקה מלאה, וזה גם בשנים שבהן מיליונים של מחוסרי עבודה מסתובבים בטל כמעט בכל מדינות המערב. על-ידי הבטחת תעסוקה מלאה מנעו מפועלי ישראל את הסבל הנורא של חוסר עבודה, מנעו תסיסה ומרידות בחברה, גם כאשר קיום תעסוקה מלאה חייב העמקת תהליך האינפלציה. כי לגבינו האבטלה זה אסון לאומי ויש למנוע אותה בכל דרך ובכל מחיר.

אבטלה איננה רק סבל נורא למחוסרי העבודה, אלא

מופנות לבעלי הון שיסכימו להקפאת רווחים.

הצעה זאת, חברי הכנסת, פירושה העמקת הפער בין עבודה להון, יצירת תנאים להתעשרות נוספת של יבואנים, סוחרים, בעלי תעשייה, קבלנים ובאותו זמן פגיעה ברמת החיים של העובדים השכירים במדינה. הצעה זו היא אנטי-סוציאלית במהותה. זוהי הצעה שמגמתה להתייצב לימין ההון היצרני והספקולאטיבי גם יחד. בטוחתני שהצעה זו לא תתקבל על-ידי העובדים. ואני רוצה לקוות שגם אנשי "תכלת-לבן", במידה שירצו להישאר באמנים להכרוזותיהם, לא יתנו את ידם לאמנה חברתית זו, המנגודת לעקרונות הצדק הסוציאלי.

הצעתו של ראש הממשלה המיועד נוגדת לחלוטין את הכרתו של שר האוצר המיועד, שאמר: "המדיניות שלנו היא תמיכה בנצרך ולא במצרך, ויש לבטל את כל הסובסידיות באופן הדרגתי". נשאלת השאלה: איך אפשר להקפיא מחירים, ובאותו זמן לפעול לביטול הסובסידיות למצרכים החיוניים? ואם לא יהיה ביטול סובסידיות ותישמר רמת המחירים הקיימת של מצרכים אלה — איך ייעשה הרבר כאשר תהיה הקפאת מסים, ואפילו — כפי שהתבשרנו — תהיה הורדת מס נסיעות? יש לי רושם שגלגלי הקואליציה לא משומנים, והגלגלים התחילו לחרוק עוד לפני התחלת המסע של הממשלה החדשה.

אני דוחה לחלוטין את המגמה לביטול הסובסידיות למצרך והמרתן בסובסידיות לנצרך. ביטול הסובסידיות למצרכים החיוניים יגרם להתייקרות גדולה, לא רק של המצרכים המסובסדים אלא של מאות מצרכים נוספים, וכחוצאה מכך תעמיק האינפלציה, יעלה המדד, ותשולם תוספת יוקר נוספת וגדולה, עם כל ההשלכות מכך לעלות הוצאות הייצור. ביטול הסובסידיות למצרכים החיוניים, כאשר מחירם עולה בשווקים הבין-לאומיים, ישם לאל כל מאמץ לבליתם אינפלציה ויביא לפגיעות ברמת החיים של רבבות עובדים שכירים, משפחות מרובות ילדים, פנסיונרים ועוד. ואז יצטרכו לפעול למען ביטול העוני והושטת עזרה למשפחות מרובות ילדים.

העקרון של סובסידיה אוניברסאלית התקבל על-ידי רוב המדינות המתקדמות בעולם, כי נשמר בו ערך השוויון של כל אזרח ואזרח מבחינת זכאותו להיעזר על-ידי המדינה. המרת הסובסידיה למצרך בסובסידיה לנצרך תגרום לכך שמחצית האוכלוסיה תצטרך לקבל מענקים או תמיכת סעד לפי קריטריונים שייקבעו; זה יהווה אנטי-תמריץ לעבודה והוסר מוטיבאציה להתקדם תוך מאמץ נוסף, ובסופו של דבר יגרם לביורוקרטיה, לניירת מופרזת ולניהול חשבון אישי למאות אלפי אזרחים כדי לקבוע אם הם זכאים ולכמה. מהנהגת סובסידיה לנצרך נודף ריח של גישה פילנתרופית המנגודת לכל עקרון של צדק סוציאלי ויהיה בה צעד של נסיגה ממדיניות הרווחה.

כבוד היושב-ראש, הכרזות השרים המיועדים על קווי המדיניות שיש בכוונתם ליישם מעוררות דאגה וחרדה בקרב אזרחי המדינה, ובמיוחד בקרב ציבור העובדים. אלה הן בשורות של נטישת ערכים של מדיניות סוציאלית מתקדמת, אלה הן בשורות של אימוץ תורת הבורגנות השמרנית בתחום המשק והחברה, ומגמות להגביר את כוחם ואונם של בעלי ההון וזה על חשבון העובדים בעיר, בכפר ובהתיישבות. לא ניתן את ידנו למדיניות אנטי-סוציאלית זאת, ונפעל בכנסת ובציבור להגנה על האדם העובד וזכויותיו ולשמירת עצמאותה וכללייתה של החס-דרות כמעוז של פועלי ישראל.

מיועד להיות יושב-ראש הוועדה הזאת — תעסיק רבות את ועדת העבודה בכנסת החשעית.

כבוד היושב-ראש, מעל בימה זו אני רואה חובה לעצמי —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אני בטוח בתרומתך גם כחברת ועדה בכנסת הבאה.

שרשנה ארבלי-אלמולינו (המערך):

— רואה אני חובה לעצמי להגיב ולמחות נגד הדיבה המופצת על-ידי חוגים אינטרסנטיים, יריבי ואויבי מעמד הפועלים, שלדאבונן הגדול מצאה כיסוי גם בראיון שנתן שר האוצר המיועד, כי במדינת ישראל קיים מוסר עבודה ירוד. והרי יש לדעת שמוסר עבודה ירוד פירושו בראש וראשונה אי-העלאת פירון העבודה ואפילו ירידתה. ונשאלת השאלה: האם זאת המציאות בישראל? אנו יכולים להיות גאים בכך שבנוסף על התעסוקה מלאה, ובניגוד לקונפציה הבורגנית שתעסוקה מלאה גוררת ירידת מוסר העבודה, אנו עדים לעלייה מתמדת של פירון העבודה, ובמיוחד בחקלאות ובתעשייה. בהתחשב בעובדה שמדדי הפירון במישור הלאומי מבו-ססים על היחס בין התוצר המבוטא במחירים קבועים לבין המועסקים האזרחיים מתברר, לפי נתונים שפורסמו על-ידי אירגון העבודה הבין-לאומי, שבתקופת עשר השנים האחרונות, 1965—1975, עלה פירון העבודה בישראל בממוצע 5.9% לשנה, כאשר רק יאפאן נמצאת לפני ישראל, ואחריה איטליה — 4.8%, גרמניה — 4.1%, דנמארק — 3.4%, שוודיה — 2.6%, וארה"ב — 1.5%.

להאשים את כלל פועלי ישראל במוסר עבודה ירוד — זו השמצה מחוסרת כל יסוד. ועלינו לזכור ששיעור הגידול של התוצר לשעת עבודה הוא בעלייה בחמש השנים האחרונות, שיעור של 28.2%, ואנחנו נמצאים במקום הרביעי בין כל הארצות המתועשות, כשאתרינו איטאליה, שווייץ, שוודיה, יאפאן, צרפת, קאנאדה וארצות-הברית. הישג זה יש לזקוף בראש וראשונה לזכותם של העובדים בתעשייה, המנהלים המהנדסים, עובדי הייצור, תמיכת הממשלה שניתנה לפיתוח מאמצי הייצור, טיפולה של ההסתדרות בתחום העלאת פירון העבודה, ומפעלי "חברת העובדים" בתעשייה הקיבוצית, וזאת מבלי לגרוע מזכותם של רוב בעלי התעשייה, שתרמו תרומה נכבדה למאמץ להגדיל את הייצור ולהעלות את פירון העבודה.

אדוני היושב-ראש, המיועד לראשות הממשלה חבר הכנסת מנחם בגין, שנאם בעצרת "הליכוד" שהתקיימה במוצאי-שבת בכרך מלכני-ישראל, הציע חתימת אמנה חברתית בין הממשלה וההסתדרות, המבוססת על שלושה עקרונות: הקפאת מסים, הקפאת מחירים והקפאת שכר עבודה. את הצעתו זו העלה לראשונה בעימות הטלוויזיוני שקיים עם חברי-הכנסת שמעון פרס ערב הבחירות לכנסת. התפלאתי אז על כך שהשמיט מהצעתו עקרון נוסף, והוא הקפאת רווחים. חשבתי שזאת שיכתה או השמטה. אך לאחר דבריו בעצרת מתברר שזאת תכניתו החברתית והכלכלית של ראש הממשלה המיועד. הצעה זו מבוססת על כך שהממשלה תוותר על הכנסות נוספות ממסים, תצטרך להשקיע סכומים גדולים למנוע התייקרות של מצרכים ושירותים, ותתבע מהפועלים להסכים להקפאת שכר, שפירושה בתנאים הקיימים הורדת רמת החיים; ובאותו זמן אין זכר לתביעות שצריכות להיות

חוברת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (שינמן, מילוא, ארבל-אלמזלינו, אלוני, שובל) —

תדע לעמוד במשימות הכבדות המוטלות עליה ותצדיק את האמון, שנתן לה העם בישראל והדור הצעיר, ואת התקווה של כל אזרחי ישראל ליהודי התפוצות.

הי"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

חברי הכנסת, זו הישיבה הראשונה שאני מנהלת כסגן יושב-ראש הכנסת. אני מבקשת להודות על הבחירה ומקווה שיעלה בידי למלא את התפקיד שהוטל עלי בצורה מכובדת.

רשות הדיבור לחברת-הכנסת אלוני, ואחריה — לחברת-הכנסת יעקבי.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

גברתי היושבת-ראש, תרשי לי לברך אותך. עדיין יש לנו סגנית ליושב-ראש הכנסת. אני מקווה שהמשטר החדש עם ההסכמים החדשים שלו לא יגשל אותך מהתפקיד הזה, שאין לי ספק שתצליחי בו.

הי"ר ש. ארבל-אלמזלינו:

תודה.

זלמן שובל (הליכוד):

נגייר אותה כהלכה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):

אין ספק שההסכם מעורר דאגה. יש לי הזכות לברך את חברת-הכנסת רוגי מילוא, ואני עושה זאת בלב מלא. אני זוכרת אותו כסטודנט. הוא שיין לאותם צעירים שלא היו בטלים ולא היו אדישים, ועוד בשנות לימודיו כבר הקדיש עצמו לעניינים של חברה.

אתה חש היום נצחון גדול, אבל כפי שאני זוכרת חונכת ברוחו של ז'בוטינסקי, והיום זה לא נצחון לרוחו של ז'בוטינסקי והומאניסט, של ז'בוטינסקי בעל ההשקפות האוניברסאליות. חונכת וגדלת והיית למשפטן, ואתה בא לכאן להיאבק על שלטון החוק, ואילו אנחנו עדים כאן לכפיפותו של החוק להלכה. היום אנחנו חוגגים נצחון גדול, שאני לא שותפה לו, של התנועה שקמה על-מנת להילחם נגד "הציונות הפושעת". מועצת גדולי התורה, אגודת ישראל, אשר הוקמה להיאבק נגד הציונות, היא היום ריבון עליו של הכנסת. על-פיה תקום ותיפול כאן ממשלה — "הישג" נכבד מאוד לציונות הלאומית המתחדשת.

קראתי היום את ההסכם הקואליציוני — איזו מלאכה נהדרת! חוק השבות, שהוא חוק לאומי-ציוני של התנועה המתחדשת, חוק שנתקבל ב-1950, כאשר העולם כולו ידע מיהו יהודי, מבלי לבדוק ביציאות ומבלי לדקדק אם הסבתא התגירה או לא התגירה כהלכה — היום הפיקוח על החוק נמסר לרבנות האורתודוקסית, כת אחת קטנה בתוך היהדות האוניברסאלית הרב-גונית, הפלוראליסטית; היא זו שתבקע — על-פי ההסכם הקואליציוני יוגי החדש — מי זכאי ומי אינו זכאי להיות יהודי. וכמו בעיר הולדתו של חברת-הכנסת בגין, שבה אמרו במאה ה-15 "או שתתנצרו או שתלכו", כאן בישראל יהיה צורך לעבור אקט דתי-פולחני כדי שאפשר יהיה לבוא ולחיות במדינת ישראל. זה לא ז'בוטינסקי שכתב:

"שם ירווח לו משפע ואורש"

בן ערב, בן גברת ובני

כי דגלי הוא דגל טוהר ויושר."

הי"ר פ. שינמן:

רשות הדיבור לחברת-הכנסת מילוא, ואחריה — לחברת הכנסת אלוני.

רוגי מילוא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אשרי שזכיתי לשאת את נאומי הראשון בכנסת ביום שבו מוצגת ממשלה חדשה בישראל. הממשלה המוצעת שונה בהרבה ובמבנה משרדיה מממשלות קודמות בישראל, אולם יותר מכול נושאת הממשלה המוצעת את בשורת ההתחדשות. העם בישראל ובתפוצות נושא עיניו לממשלה החדשה בתקווה ובאמונה — תקווה להתחדשות לאומית, חברתית וכלכלית, ואמונה בדרכה, כפי שבאה לביטוי בקווי-היסוד שהוצגו על-ידי המיועד לראשות הממשלה.

המצב המדיני, החברתי והכלכלי לאחר שנות דור של שלטון המערך מטיל על הממשלה החדשה תפקיד היסטורי חסר-תקדים בתולדות עם ישראל הציונות. תוצאות הבחירות לכנסת מוכיחות יותר מכול כי העם בישראל רוצה בשינוי. על הממשלה החדשה לפעול בכל מרצה וכוחה להגשמתו.

העובדה המצערת, המשקפת אולי יותר מכול את הצורך במעוף ובחזון חדשים, באה לביטוי בעשרות אלפי צעירים שירדו מישראל בשנים האחרונות. הסיבות אשר מניעות צעיר מישראל לגטוש את מולדתו ולבנות ביתו בנכר מורכבות וכבדות משקל הן. אין לי ספק של-מדיניות השלטון הממושך של המערך בישראל חלק מרכזי בהיווצרותן. מדיניותה המוצעת של הממשלה החדשה תוכל להביא לביטולן של אותן תופעות שהביאו לכך. וזו המדיניות: שיבה לציונות האמיתית ואמונה בעקרונותיה; ביטול העוני והפער החברתי; חינוך לאומי ציוני לכל ילד בישראל; טיפוח תנועות הנוער ושיבה אל ערכי היסוד של הציונות; חידוש האמונה בזכותנו לחיות ולבנות בארץ-ישראל כולה; ביטול הבירוקראטיה שהיא תוצר השיטה הכלכלית הקיימת במדינה; פתרון בעיות הדיור של זוגות צעירים ומשפחות ברוכות ילדים; הצבת מערכת השכר במשק על יסודות של צדק ולא של כוח; יצירת תנאים שיאפשרו לימודים תיכוניים וגבוהים לכל מי שירצה בכך; בניית מערכת כלכלית בריאה המבוססת על כלכלה מערבית מודרנית; נקיטת מדיניות-חוץ גאה ואמיצה אשר תוביל להתקדמות ולא להתקפלות.

הממשלה שקמה היום נושאת עמה סגולות של אמינות, כושר הכרעה, העזה מחשבתית, מעוף ציוני ואמונה עמוקה בעקרונותיה.

המשימות הקשות העומדות לפני מדינת ישראל בשנים הקרובות, במישור הפנימי ובמישור המדיני, מחייבות צוות נבון, אחראי וגועז, דוגמת זה שהוצג על-ידי המיועד לראשות הממשלה.

היום הזה, כאשר מוצגת לכנסת ממשלה כזו, המורכבת מכל הזרמים בישוב בישראל — מתלמידי זאב ז'בוטינסקי ועד תלמידי דוד בן-גוריון — יש בהחלט מקום לאמונה ותקווה בכל לב בישראל.

חברי "המערך" שדיברו לפני לא הציגו תכנית כלשהי, הם הסתפקו בהתקפות על אגודת ישראל ועל מילטון פרידמן.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין ספק בלבי כי למרות ההתקפות על הממשלה, שנשמעו מפי דוברי האופוזיציה, הרצג לפני הכנסת ממשלה טובה וחזקה, אשר

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
איך לא הצלחת להסביר כל זה לציבור לפני הבחירות?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אני מציעה לך, חברי הכנסת בן-מאיר — — —

מנחם פרש (אגודת ישראל):
הציבור הקטין את סיעתך משלושה לאחד. הציבור ישמע אותך, וגם האחד הזה — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
חברי הכנסת פרש, אתה זקוק לי כדי שיהיה רושם שיש פה דמוקרטיה. יש שלטון ובו תמיד יש רוב; ובמדינות שבהן היו "החולצות החומות" וה"הכומות השחורות" ודאי שלאנשים כמוני לא היה מקום. אבל אתה עדיין מנסה להעמיד פנים של דמוקראט. ועל כן מוטב שאנשים כמוני יעמדו וידברו כאן. אתה אינך חסיד של הרוב, ולא תמיד הרוב צודק. אתה יודע שאמנם אומרים "קול המון כקול שדי", אבל חלקו השני של הפסוק הוא: "פני הדור כפני הכלב". יש ימים כאלה. והקונסנטוס המשולל עם המיתוסים — — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
את רוצה להגיד שהציבור דומה לכלב? למה את מטיפה מעל במה זו?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
כאשר אני שומעת אותך, אני משתכנעת — — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
צריך להתחיל את העם.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לא, רק אותך.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
העם בחר בכנסת. את סיעתך הקטין משלושה חברי כנסת לאחד — — —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה יודע שאני עדיין צעירה ואתה צעיר, וימים יגידו. ואני מאמינה שתהיה שעת התפכחות, ולפני שאתם תובילו אותנו למצדה.

יגאל כהן (הליכוד):
ואת תחזירי ל"מעריך".

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
כאשר אני רואה אתכם, אני מתחילה לחשוב ששם יותר טוב, אם תהיה התחדשות.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אם יכול ליכודניק להיות ראש האיגוד המקצועי, היא יכולה לחזור ל"מעריך".

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
"המדינה" — אמר הפרופסור וייצמן — "היא רק כלי למטרה. מן ההכרח להסתכל במטרה; או בלשון אחרת: המדינה היא רק כלי שיש לצקת לתוכו את התוכן, ומן ההכרח הוא לידע מה יהיה טיבו של תוכן זה." אתם הפכתם את הכלים לערך עליון: מדינה, ארץ, דת, ואילו האדם נשכח והיה כלא היה.

כך, רבותי, גם הסעיף על רדיפת המיסיון במדינת ישראל. איזה מיסיון במדינת ישראל? האינם מיסיונרים מי שהולכים לבתי-הספר ונותנים לילדות עשרים אגורות לצורך הדלקת נרות? להם מותר להיכנס לכל בית-ספר ולהשפיע ולהפחיד בכשפים ובאמונות תפלות? אבל לגבי האחרים במדינת ישראל, שבה העם היהודי הוא רוב, במדינה שהעם היהודי הוא הממשלה, הצבא, בתי-המשפט, הפארלאמנט, מערכת החינוך — חותמים מיני הטכמים כאלה.

זיווג מעניין, זיווג שכבר התקיים פעם. ב-1931 היה זיווג כזה בין התנועה הרביזיוניסטית ובין "המזרחי". אז הורידו את וייצמן, ואז הוא אמר דברים שהם נכונים היום כפי שהיו אז: "המאבק האמיתי בארץ הזאת הוא בין אלה שמלחמחם הממושכת והקשה מתבטאת בקריאה הגדולה לכוונות היצירה של עם ישראל וגאולתו מקלקלות גלות ובין אלה שהשלימו עם הקלקלות הללו וביקשו לחיות חיים התלויים תמיד בנס".

באותו קונגרס אמר וייצמן, שהיה ידוע בחוש ההומור שלו, כי חומת יריחו אמנם נפלה מקול השופר ומתרועות העם, אבל — הוסיף: "מימי לא שמעתי שחומה הוקמה באמצעים כאלה".

טעה ד"ר וייצמן, נשיאה הראשון של מדינת ישראל ומנהיג העם הזה. אפשר לבנות חומות גבוהות מאוד — של בדידות — באותה תרועה גדולה וציפייה לגס. מה שקראנו בהסכם הקואליציוני הוא בידודה של החברה היהודית והארץ היהודית לא רק בעולם כולו, העולם הנאור וההומאניסטי, אלא גם בחלקים גדולים של העם היהודי; בידוד, כאשר מובטח רק לסוג אחד של רבנים, לכת אחת, לשלט בארץ, ועל-פיה יפול דבר. אף לא מלה אחת על הפלוראליזם היהודי; אף לא מס-שפתיים לרוח ההומאניזם; אף לא זכר לזכויות האדם ומגילת העצמאות; אף לא רמז לשוויון המינים. אין פלא שעוד יחדשו אצלנו את "השלושה K" — נשים למטבח, לחדרי-ילדות ולעזרת נשים.

זלמן שובל (הליכוד):
יש עוד "K" אחד — כנסת.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה משום שעדיין לא הושבעתם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
מי יודע מה עוד תעשו.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
זה משום שטרם הושבעתם וטרם התבצר כוחכם. וכבר שמענו היום את הקולות. איזו עדנה היתה לאנשים האלה, שהגיעו אלינו מהמחנה האנטי-ציוני.

כאשר כתב ב-30 בנובמבר 1947, יום לאחר החלטת האו"ם, הפרופסור וייצמן — — —

(קריאה מספספס: הליכוד: מדוע את מביאה את וייצמן?)

אני מביאה את הפרופסור וייצמן מפני ששום מנהיג סוציאליסטי אינו מקובל עליכם. אבל מקובל עליכם, לפחות על חלק גדול מהיושבים בשורות הממשלה החדשה, הפרופסור וייצמן.

וואת הוצאת דיבה — על היחס לציבור ולחוק ועל הנכונות לעקם את החוק ולהתעלם הן מהחוק של שירות לאומי, הן מחוק הגיוס והן מחוק השבות כחוק לאומי — לא נותר לנו אלא להצביע נגד ממשלה זו ולעמוד על המשמר בכל דרך כדי שלא תוכל לבצע את ההסכם הנורא הזה וכפוף לרצון מועצת גדולי התורה.

ואני חייבת פה לפנות למי שהיו חברי ב"מערך": את היין הזה של היצירה הישראלית, של חברה הומאניסטית מתחדשת, של האדם החפשי והפתוח אל העולם, אל התרבות, אל המחיר, שאינו מטיל עלינו חוקים שאבד עליהם כלל אלא חותר לעתיד לשנות האלפיים — את היין הזה אתם מהלתם במים דלוחים של כפיה. אבל יש אפשרות, יש דרך, לשנות את הדברים. ותרשו לי לסיים בשיר קצר של ברכט — — —

(חבר הכנסת י. בן-מאיר קורא קרי-
את ב'יניים)

מותר גם תרבות שאינה מה"שולחן ערוך", ידידי חבר-הכנסת בן-מאיר.

"הכל משתנה. להתחיל מחדש
יכול אדם בנשימתו האחרונה.
אבל מה שאירע, אירע. והמים
שמוגת לתוך היין, לא תוכל
לשפוך אותם בחזרה.
מה שאירע, אירע. המים
שמוגת אל תוך היין, לא תוכל
לשפוך אותם בחזרה, אבל
הכל משתנה. להתחיל מחדש
יכול אדם בנשימתו האחרונה."

המערך איננו בנשימתו האחרונה, ותנועת העבודה והתנועה החלוצית בארץ הוואת אינן בנשימתן האחרונה. ויש לאסוף כוח כדי שממשלה זו כמות שהוצגה היום לא תזכה להמשיך תקופה ארוכה.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
"המערך" באמת עוד לא בנשימתו האחרונה, אבל ר"צ כבר אחרי גשימתה האחרונה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה עוד תתאכזב, ידידי.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת יעקבי, ואחריו — לחבר-הכנסת האזרח.

גד יעקבי (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כיהודי וכישראלי הנני מאחל לממשלה החדשה הצלחה. אולם אני מאחל לה גם כוונה קצרה. שכן זו ממשלה שבסיסה הציבורי והפארלאמנטארי צר ומוגבל, וואת דווקא לקראת ימים שבהם יהיה הכרח בתמיכת העם ובהכרעות לעתיד, הכרעות קשות המחייבות תמיכה נרחבת של רוב העם. זו ממשלה שלשון-המאגניים שלה היא בידי גוף חוץ-פארלאמנטארי — מועצת גדולי התורה. ברצונם יקיימו, ובהבל פיהם שילווה. בכך חושל, לראשונה בתולדות הבית, שלטון של מיעוט על רוב.

זו ממשלה שתגרום לנסיגה ברפואה, בשלטון החוק הכללי לעומת החוק הרבני, ובחובת השירות הצבאי של הבנות. זו ממשלה שהסכימה לקבור את שינוי שיטת

כותב מי שהיה נשיאה הראשון של המדינה: "בשלב ההתווה של המדינה התעוררנה שאלות רבות בענייני הדת. ישנן עדות דתיות חזקות בארץ-ישראל, שעתה, במשטר דמוקרטי, חתבענה, בצדק, את זכויותיהן. סבורני כי חובתנו היא להבהיר מלכתחילה שאף כי המדינה תתייחס במלוא הכבוד לרגשות הדתיים של העדה, לא תוכל להחזיר את מחוגי השעון כדי לעשות את הדת עיקר העיקרים בהנהגת המדינה. הדת תצומצם בבתי-הכנסיות ובבתי המשפחות הרוצות בה; היא תתפוס מקום מיוחד בבתי-הספר, אבל לא תפקח על משרדי הממשלה של המדינה. מימי לא יראתי אנשים דתיים באמת. הטי-פוס האמיתי של האיש הדתי לא היה מעולם תוקפני מבחינה מדינית; להיפך, אין הוא מבקש שררה. רק הטיפוס החדש החילוני של הרב, הדומה במקצת לחבר של מפלגה קלריקאלית בגרמניה, בצרפת או בבליה — הוא שכח להזכיר את פולין, שם הכמרים שלטו והקאתר-ליות דומה למתרחש אצלנו — "ממנו נשקפת סכנה. רק הוא מבקש את הכוח, בהציגו גרסאות הגדלת הכרתו הדתית. אין תועלת להוכיח לאנשים כאלה שהם עוברים על עיקר גדול שבחורת חכמינו ז"ל: 'ואל תעשה עטרה להתגדל בה ולא קדרום לחפור בה'. המלחמה תהיה כבודה. אני רואה שצפוי לנו משהו שאולי יזכיר את ה'קולטורקאמף' בגרמניה. אבל עלינו להיות תקיפים, אם חפצי חיים אנו."

לא היינו תקיפים. את היין מהלו כבר אנשי "המערך". אבל יותר מכל אתם הגדלתם הפעם הזאת, כשמחזירים אתם אותנו לימי-הביניים, כאשר ה"שולחן ערוך" הוא שיקבע את המוצאות ואת המבואות ואת אורחות החיים בארץ הזאת.

כאשר קראתי היום את המסמך הנהדר הזה שהכינוס לפנינו, לא יכולתי שלא להיזכר בשירו של המשורר שניאור, גם הוא מקובל על כלנו:

"ימי הביניים מתקרבים. התקשיב, התחוש, איש-נפש את רחש האבק הזוחל, את ריח-הגופרית הרחוק ? — ואתה מועקה נעלמה באוויר, בלב ובארץ, כמו בשעת ליקוי החמה; — — —
... השמע לבככם בלילה

הד מתמיד ורחוק ורע, ציפורניים מגרדות במוחשך? — זה תנין ימי-הביניים מתהפך לנשל קליפתו. — — —
"עתה כבר גמל דייהו בעורו הישן, היכוננו!

עוד מעט ויפוצץ הקליפה שעלו בה גנים וכרכים, ונתק אטורי-התרבות והיו כנעורת חרוכ; ו

ומגילות-האזהרה לאדם ודגלי הדרור המנפנים יתפורו לכל העברים כצעצועי-ילדים בסערה."

מי ששוכח היום שממשלת הליכוד הלאומי — וחבר-הכנסת בגין היה חבר בה — היתה הממשלה השלישית בעולם שהכירה בנכונותם ובזכותם של הירדנים ובמשפט הירדני על הגדה המערבית, והחליטה — וכך המצב עשר שנים — שהמקום נתון לממשל צבאי לפי אמנה בין-לאומית, והיום מדבר על סיפוח בתנאים שלנו, בלא התייחסות כלשהי למה שהוא מכנה הפלשתינאים — הרי שיש פה התעלמות ממצאות של חיים; בשם הדת, בעזרת האל וישראל בטח בה, נכוננו לנו ימים גדולים של פחדים.

כאנשים, כבני תרבות, עם כל הרמזים ששמענו ברשות השידור על תכניות הלימודים, על הוצאת הדיבה על החינוך הכללי — שיצאה ממנו דת ונשאר בו האופיום,

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (זיון) (יעקבי, שובל, פרץ, י. כהן) —

גד יעקבי (המערך):

מפלגת העבודה היתה ונתורה עקבית בעניין זה במשך כל תקופת הכנסת הקודמת. היא העלתה את הצעת החוק ונאבקה למענה כל תקופת הכנסת הקודמת.

יצחק פרץ (הליכוד):

אתם בעצמכם, ב"מערך", לא הצלחתם. עכשיו אתה בא אל אחרים ?

גד יעקבי (המערך):

האם "בשורת" האבטלה וצמצום היוזמה הממלכתית-ציבורית אינה סותרת את צרכי העלייה ושיבת-ציון? אינה סותרת את הגברת הסולידאריות הלאומית וצמצום הפערים החברתיים? נראה כי רווחת בקרב חברי הממשלה החדשה תפסיה כלכלית שחלפה מהעולם המערבי החשוי עוד בשנות ה-30, לאחר השפל הגדול בארצות-הברית. מאז, ארצות-הברית ואירופה המערבית לא חזרו אליה עוד. תורה זו אינה מקובלת אפילו על ממשלתה של הכל-כלה הקאפיטאליסטית ביותר בעולם כולו — ממשלת ארצות-הברית של אמריקה. ואתם, שיעדים לאומיים חייבים לשמש מבחנים עליונים למדיניותכם, מתפתים עדיין ללכת שבי אחריה. מדינת ישראל חייבת להתמיד ביעודה כמדינת צמיחה וקליטה, הרגישה להמשך העלייה ולר-קמות החברתיות החלושות בחוכה. או שמא אין זו תפסת הממשלה, וייתכן שלא חבר-הכנסת ארליך, המיועד לכהונת שר האוצר, מדבר בשם "הליכוד" אלא חבר-הכנסת לוי, שהודיע שלשום כי הדברים שנשמעו מפיו של חבר-הכנסת ארליך אין להם כסוי, ואין "הליכוד" מציע שינוי בסובסידיות או שינוי בהרכב התעסוקה? מה היא, אם כן, המדיניות שמציע "הליכוד" כבסיס להקמת הממשלה בעניין זה ?

גברתי היושבת-ראש, עברנו כיברת-דרך ארוכה אך אנו עדיין בראשית הדרך כמדינת היהודים בארץ-ישראל. רוב העם היהודי עדיין אינו כאן, טרם הושג השלום, המיזוג החברתי לא הושג במלואו. לשם השגת יעדים אלה יש הכרח בחזון, אך גם בפכחון ובחוש הבחנה; באמונה, אך גם בחכמת המעשה — מעשה שראשיתו במחשבה, בהעזה המעוגנת באחריות ובריגוריות בשיקול דעת ובת-בונה מדינית. הממשלה היוצאת משאירה לממשלה הבאה מדינה במצב טוב. הדרך עצמה, בעיקרה, בקויה העי-קריים, לא היתה מוטעית; קיימת רגיעה בטחונית, צה"ל חזק, תעסוקה מלאה במשק, רורבות ניכרות במטבע-חזק, הסדרים כלכליים חדשים.

אולם בפני המדינה והעם מבחנים סובכים ורבי-חשיבות לעתיד: הכרעה בדבר המשך התהליך המדיני, כאשר חילוקי-הדעות בין ישראל למדינות ערב עמוקים ועוצמתן הכלכלית והמדינית של מדינות ערב בקו עלייה; מדיניות כלכלית שמגמתה חייבת להיות המשך הצמיחה ושיפור מאזן התשלומים; מדיניות המחייבת הכרעה בין עליית רמת החיים לבין צמיחה ותעסוקה, בין אינטרסים חלקיים לבין שיפור מאזן התשלומים וצרכי המדינה הכוללים, בין רווחה אישית לבטחון לאומי; ההכרח בחי-דוש העלייה ופיתוח האזורים המרוחקים. מבחנים אלה עתידים לזמן לישראל צומתי הכרעה לאומיים קריטיים, תוך תקופה לא-ארוכה, תוך שנה או אולי תוך שנתיים.

בסיסה הצר של הממשלה, מבנה הקואליציוני והר-כבה, אינם מספיקים כדי לשאת בנטל כה כבד, כה גורלי, כה סבוך ורב-חשיבות. הדרך שהיא מציעה אינה דרך טובה. כישראלי וכיהודי אני מאחל לממשלה כי

הבחירות למען אינטרס שלטוני צר וחלקי. זו ממשלה שאינה מבטאת את עוצמת איכותה של ישראל ואינה בשורה רוחנית ומדינית למדינת ישראל ולעם היהודי. ממשלה זו היא — אני משוכנע — אכזבה לרוב העם ואף לרוב שוחרי השינוי בישראל. לא לממשלה כזאת הם קיוו כאשר הצביעו נגד "המערך".

חברי הכנסת, עלינו להתמיד בחתירה להיות מדינת יהודים דמוקרטית בארץ-ישראל, המקיימת חברת איכות וכלכלת פיתוח. אם לא נקיים מדינה דמוקרטית ואי-כוחית, לא נוכל להגשים את הציונות. לא נגשימה גם אם נרפה מצמיחת המשק ומיישוב הארץ. לשם אלה אנו זקוקים לגבולות בטחון — לאורך הירדן, ברמת-הגולן, במרחב-שלמה, בסיני ועד לים התיכון; אך גם למדינה שאופיה והרוב המכריע של תושביה הם יהודים הרוצים בשיבת-ציון. בכך מותנה אופיינו הדמוקרטי ויחסם של יהודי התפוצות אלינו כאחד; מדינה דמוקרטית יהודית ואיכותית, ולא מדינה שדימויה קריקאלי. אבל לשם כל אלה אין מספיקה "האמונה והחרב" של מנהיג "הליכוד". אינני יכול, לכן, לומר שיש בטחון בלב כי הממשלה הזאת, על-פי תפיסתה והרכבה, תדע למזג את הצורך בגבולות בטחון, אך גם להבטיח את האופי היהודי של ישראל; להרתיע אויבים, אך גם לחתור להסכמים.

האם אין נסיגת "הליכוד" מן ההכרח בדמוקרטי-זאציה של ישראל מהווה סימן-דרך להעדת שיקולים מפלגתיים על-פני עקרונות יסודיים? והרי ב-14 במאס 1977, לפני שלושה חודשים, נכרת הסכם בין מפלגת העבודה ל"ליכוד" בדבר הנהגת שיטת בחירות אוורית-יחסית בישראל, המושחתת על 16 אזורים בחירה? נכרת הסכם האומר כי במשותף יעשה הכול לחקיקה מהירה ללא השהיות וללא עיכובים להנהגת דמוקרטיזאציה זו במדינת ישראל. האם נאמן ה"ליכוד" להתחייבותו זו, שבשמה הלך לבחירות? ומה אומרים על כך אנשי ה"ליבראליזם" ואנשי "לעם" שהיו יחד אתנו מראשוני התומכים ברפורמה הזאת ?

זלמן שובל (הליכוד):

מדוע אנשי "המערך" לא הופיעו לשיבות הוועדה ? מדוע החוק לא עבר ?

גד יעקבי (המערך):

ההסכם הקואליציוני מפקיד את ההכרעה בעניין זה בידי המפד"ל ולאגודת ישראל. זו קנוניה שמגמתה למנוע כל אפשרות להגשמת רפורמה חיונית זו. זאת, כאשר רוב העם ורוב חברי הכנסת תומכים בשינוי הכרחי זה. בכך העדיפה ממשלה זו אינטרס מפלגתי ושלטוני צר על עניין שחיוניותו גורלית לעתיד המדינה ולאופי החברה הישראלית. מפלגת העבודה, יחד עם גורמים אחרים, תמשיך ביזמתה ובמאבקה למען שינוי שיטת הבחירות, לאלתר, ללא כניעה להסכמים קואליציו-ניים, ללא "קבורת חמור" של רפורמה זו.

יצחק פרץ (הליכוד):

מי התנגד עד עכשיו ? אתם התנגדתם עד עכשיו כל הזמן.

יגאל כהן (הליכוד):
תהיו אתם עקביים.

זלמן שובל (הליכוד):

מפ"ם ו"אחדות העבודה" הכשילו את החוק.

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (יעקבי, ארבל-אלמולינו, האוזנר, פעיל) —

ולחסינו הבין-לאומיים. האם זה נושא שיוכרע על-פי עיתוי ואפשרות העיתוי? ומה אם המשא-ומתן יעלה על שרטון, כדרך של ועידות שלום הנתקלות מדי פעם בקשיים, נפסקות, מתחדשות וממשיכות?

ולנושא אחר — בענייני דת. המסמכים שהוגשו לנו הם דבר והיפוכו. בקווי-היסוד נאמר שיישמר הסטאטוס-קוו בענייני דת. בא ההסכם הקואליציוני וסותר זאת לחלוטין, וקובע שייפגע באופן חמור ביותר האיוון העדין שהושג מראשית המדינה בין דתיים, מסורתיים וחילוניים. לבי לחוקק ישראל שייצטרכו לקבוע כי גיור יוכר רק אם יהיה כהלכה, לאמור — רק על-ידי רבנים אורתודוקסיים. אולם רוב העם אינו אורתודוקסי, ועם רוב זה נמנים רבים מראשי היהדות הפעילים למען המדינה בכל המגזרים, לרבות במאבק המדיני ובגיוס המשאבים. הכרה בגיור על-ידי רבנים אורתודוקסים בלבד ופסילת כל גיור על-ידי רבנים מזרמים אחרים, ביהדות ירחיקו מעלינו חלקים חשובים של העם היהודי וזאת כאשר אנחנו עומדים במערכה כבדה שבה מתחייב ניצול כל גרגיר של סיוע ושל יהדות התפוצות למען המדינה.

מה פירוש הדבר שהיחסי עבודה בשבתות לא יינתנו מטעמים כלכליים? ומה יקרה במפעלים שבהם קיים הכרח תיפקודי בקיום הפעלה רצופה של תנורים ודודים? האם הללו יקבלו היתרים כאלה או לא? הרי הצורך בפיתוח טכנולוגי וההכרח ביצוא וברוחניות גדיל את מספרם של מפעלים כאלה.

על המועצות הדתיות נאמר שהן לא תהיינה נתונות עוד לכל ביקורת של הרשויות המקומיות בחקציביהן. לאיזו ביקורת תהיינה נתונות? האם יהיה עליהן פיקוח כל שהוא?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הריבונות-של-עולם יפקח עליהן.

גרעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

מה פשר החיקון המוצע לעניין הפסקת הריון? האם נחזור למציאות של הפלות בסתר, למסכנות חיי האשה? הרי למעשה, לפני החוק שנחקק, לא הצלחנו למנוע הפלות, אלא במקום שיבוצעו בסתר ותוך סיכון קבוע שיהיה גוף אובייקטיבי הפועל בפיקוח קפדני ומפעיל בתנאים היגייניים. האם נחזור לעצימת עין ולהתעלמות?

אך הדבר החמור בעיני ביותר בעניין זה הוא השיחורר הסיטוני המובטח בננות שתמסורנה הצהרות על אורח חיים או על הווי משפחתי דתי. לפי מיטב ידי-עתי בכל מקרה כאשר בת ישראל תצטרך הצהרה על אורח חיים כזה וביקשה שיחרור משירות צבאי — היא קיבלה אותו. אולם היתה בקרה, כי היו גם בנות לא-דתיות שניסו לנצל דרך זו להתחמקות משירות לאומי. הוועדות שהוקמו, ובהן רוב חברים דתיים, מנעו זאת, ובצדק, כי היה בכך באמת משום חילול השם. כעת, כשצה"ל גדל והולך וזקוק באופן דחוף לכוחות-אדם לאיוש תפקידים חיוניים — האם נעניק אפשרות כוללת של התחמקות? וזאת דווקא עתה, כאשר השירותים הסנדוריים המוגשים על-ידי בנות משותרות וניתנים להתנדבות החלו להת-ארגן, וכאשר דרושים באופן דחוף כוחות-עור לשירותי מדינה חיוניים. האם ניתן אישור כולל להצהרות כאלה, ללא כל בקרה, כאשר המציאות לימדה וגם המשפטים והגב"צים שהתקיימו הוכיחו שנעשו נסיונות, אף בתנאים

תצליח במשימותיה, שהרי היא ממשלת ישראל. אולם ישראל ראויה לממשלה טובה יותר, ואני משוכנע שהעם יבין זאת, ולא ירחק היום והיא תקום.

היח"ר ש. ארבל-אלמולינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחברי-הכנסת רוזוליו.

גרעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, עם עלותי לרא-שונה לדוכן זה בכנסת התשיעית הריני להגיש לך, גבריתי, ליושב-ראש הכנסת ולסגניו האחרים ברכה מקרב לב להצלחה בהעלאת קרנה של הכנסת ובהגברת הפארלאמנטאריזם בישראל.

ראש-הממשלה המיועד מר בגין ביקש מן הכנסת אשראי של שנה. הלוואי ויכולתי להאמין כי דרכו של מר בגין אכן תוליך להשגת היעדים שתיאר לפנינו ושכל המדינה רוצה בהם. הצלחתו תהיה הצלחת המדינה. לצערי, קווי-היסוד וההסכם הקואליציוני, וכן ההצהרות והצעים שנלוו להרכבת הממשלה, מונעים ממני מתן "האשראי", כי הם טומנים בחובם, לפי מיטב הכרתי, סיכונים העלולים להרחיק מאיתנו את ידידנו בזירה הבין-לאומית, לגרום לאי-הבנות עמוקות עם חלקים חשובים בעם היהודי ולהעמיק פילוגים בישראל פנימה.

הממשלה החדשה דוגלת בשינויים מפליגים בענייני חוץ ופנים, כאשר הרוב הפארלאמנטארי שלה מבוסס על "אגודת ישראל", הנהוגת בעניין זה — ורצונה כבודה — על-פי פסק מועצת גדולי התורה. לממשלה יהיה רוב כל עוד מוסד נכבד זה, שאינו נבחר ואינו חייב בכל אחריות פארלאמנטארי, יאפשר לה זאת. זהו, אם כן, המאנדאט והכוח שיהיו לממשלה לביצוע מיפנה מדיני חד וחריף במערכת חוץ ופנים שהיא מבשרת.

מר בגין פתח בכך שידירות עם ארצות-הברית תהיה יסוד-מסד במדיניותו, אך גם הוא יודע שיש קו אשר מעבר לו ספק אם יתן להוסיף ולקיים את ההבנה הבסיסית, החיונית למדינה, שהוקמה במשך שנים ובעמל רב בינינו לבין ארצות-הברית. במגזרי פעולה שונים לא קיבלנו את העצות האמריקניות. למשל, מאז מלחמת ששת-הימים הקימה המדינה, בניגוד לעצות אלו, יותר מ-70 יישובים מעבר ל"קו הירוק", ולתנועת ההת-יישובות של סיעתי חלק נכבד במפעל זה. המדינה עשתה זאת בהתחשב בצרכי בטחון ובמפת העתיד. אך ללא התגרות, ללא הכרזות וללא קריאות תגר. כך ניתן לקבוע עובדות ולבצע את הדרוש תוך שמירה על פארא מטרים של הבנה בין-לאומית, חיונית לצרכינו.

על-ידי הסכמתנו העקרונית לפשרה טריטוריאלית, ובלבד שתתיישב עם צרכי הבטחון של המדינה, נחאפשר לישראל לקיים הבנה עם ידידנו ובעזרת הבנה זאת לעשות גם נסיון לקדם הסדר של שלום באזור. בקווי-היסוד נאמר שהממשלה תהיה נכונה למשא-ומתן בוועידה בז'נבה שתיועד על יסוד החלטות 242 ו-338, אבל החלטות אלו עצמן קוראות לפשרה. מדוע איפוא לא נא-מר זאת? וכי "פשרה" היא מלת גנאי במילון הבין-לאומי?

נאמר לנו כי כל עור מתנהל משא-ומתן לשלום לא נבוא תהלת החוק הישראלי על יהודה ושומרון ועזה. מה פירוש "כל עוד"? מתי והיכן היה משא-ומתן כזה עד למפגש זינבה ב-1974 ומאז ועד היום? הן אלה הם עניינים בסיסיים למשמירת האופי היהודי של המדינה

אני רוצה לברך את מר בגין שאליבא דמשה שמיר הפך להיות מנהיג השמאל בארץ; אך שמאל אינו צד בבית אלא דרך. משה שמיר, שמאל אינו מלל אלא עשייה, והעשייה של השמאל היתה בארץ במשך כל קיומה תחת הדגל האדום והכחול-לבן.

הזמן העומד לרשותי אינו מאפשר לי להתייחס לכל הסוגיות אשר מעמידה לפנינו הממשלה בדרכה, בבסיסה הרעיוני, בתכניתה המדינית, הכלכלית והחברתית, ולכן אסתפק רק בהערות מספר שישתורו לתפיסה כוללת בדברי כלל חברי הכנסת המשתתפים בדיון הזה.

חברי הכנסת, בנאומיהם אמרו לנו ראש הממשלה המיועד וחבריו כי ממשלתם תשקוד על הבראת המשק. אך כיצד תעשה זאת? על-ידי פגיעה במשק הציבורי והעדפת ההון הפרטי על היותה הציבורית; ובהקשר זה אולי ראוי להביא ציטאטה: "מאופיו של ההון הפרטי — שהוא הולך למקום שהוא מקווה להשיג רווחים, וייתכן שתכונה זו של ההון הפרטי רעה מאוד, אולם זוהי תכונה המושרשת, האורגאנית, שזי-אפשר לבטלה והכרת להכיר בה...". מי אמר זאת? שמה תאמרו קארל מארקס או אולי ברל כצנלסון? לא, זאת ציטאטה מדברי זאב ז'בוטינסקי. זאב ז'בוטינסקי כתב זאת במאמר שלו: "כן, לשבור", וכוונתו היתה: כן לשבור את ההסתדרות, את היוזמה הציבורית במשק הפועלים. ראוי לזכור זאת היום בעמדתנו ערב הבחירות להסתדרות העובדים הכללית.

אנו יודעים שרק דרך פלוראליסטית של יומה ציבורי, רית, אשר מעדיפה תפקיד של רוח והיוזמה הפרטית, היא שתקדם את כלכלת המדינה. המיועד לכהונה שר האוצר, מר ארליך, כיצד תבטיח את כלכלת המדינה — על-ידי היותך סימן ימני להתקפה, השמעה וסיפורי בדים כלפי מגזר חלוצי, אשר על-פי כל קריטריון שהוא תרומתו בייצור, בפרייה העבודה, בחקלאות, בתעשייה עולה בהרבה על משקלו המספרי והגיע להישגים מרשימים בתרומתו ליצוא, בניד עובדים, בפניור אוכלוסייה? השיסיו הרטורי, מר ארליך, הוליד את האלימות הפיסית, והתשובה לצורך פיתוח המשק — השחתת אמצעי ייצור, טראקטורים, זרעים המוכנים לזריעה, כפי שאירע בגבעת-חיים — כחלק משיטת "הפרד ומשול" בין עובד לעובד שמושחתת עליה מערכת שבעזרתה הנכם רוצים לשלוט במדינה ולכבוש את ההסתדרות כדי לשברה מבפנים. כל זאת כדי לאפשר תכנית כלכלית-חברתית שפירושה אבטלה.

תשובתנו על כך: המשך המאמץ המשותף של התנועה ההתיישבותית אשר הולידה: מלדיקה אורית ישובה לאורך גבול הצפון, ברמת-הגולן, בגליל, בבקעת-הירדן, בפיתחת-רפיה, בנגב, בעזרת המאמץ של הממשלה היוצאת, על-ידי עיצוב מדיניות שקולה והקצאת משאבים נאותה, הקימה התנועה ההתיישבותית במשך שלוש שנות קיומה של הממשלה, על-ידי חזרה, חניכי תנועות הנוער והנח"ל, 52 ישובים, מהם 33 מעבר ל"קו הירוק" ו-19 בתחומי, נוסף על 25 ישובים חדשים הנמצאים בתהליך הקמה.

דרך-אגב, איפה אתם בהתיישבות, משה שמיר? לא נלך בדרך של "חרט, לך הביתה", או שמא רוצים אתם גם: "טייס, לך הביתה", "אישי-סירת, לך הביתה", "מתנדב, לך הביתה"?

גאל חורביץ (הליכוד):

תסלח לי, מי זה "ההתיישבות"? אתם ההתיישבות? ראתי מה קרה בהתיישבות.

של בקרה, להתחמק משירות לאומי? האם זו תהיה תרומת הממשלה לכיבוד החוק, כמובטח בקווי-היסוד? האם זו תהיה התרומה לחינוך הנוער והציבור לאורחות טובה "למען יקום" עם ישראל יפה, ישר וטהור, כדברי מר בגין היום?

בעבר נאבקתי על כך שיבוצע חוק שירות לאומי לגבי המשתחררות משירות צבאי — חוק שלא בוצע כלל מאז הוחק ב-1953. הצעתי, גם בכנסת וגם בממשלה, או להפעיל את החוק או לבטלו. וההסכם הקואליציוני קובע כעת, נוסף על האפשרות של שיחרור סטוני של בנות, כי "לא ייעשה כל שינוי בכל הנוגע לביצוע החוק לשירות לאומי".

ולאחרונה, נחשברנו כי יבוא איחוד משרדים בממשלה. עסקתי בנושא זה בממשלה היוצאת וצר לי מאוד על כי זו לא ביצעה לא את ההחלטות של עצמה ולא את ההמלצות של ועדת השרים שהבאתי לפניה. המלצנו על שינויי מבנה וייעול מרחיק-לכת, ומובטחני כי אי-הביצוע תרם לעירעור אמונו של הציבור בממשלה ההיא. אשמח אם הממשלה הבאה תעשה זאת ואברך על כך. אולם שינויי מבנה הרצויים לא יבואו על-ידי איחוד מכאני בלבד של לשכות שרים. לא יהיה בכך לא ייעול ולא חסכון. שינויי המבנה הדרושים, שהומלץ עליהם, הם בביטול כפוליות ופיצולים, באיחוד הליכים, בחסכון בכוח-אדם, במבנה פונקציונאלי תקין לביצוע המשימות העומדות בפני המינהל. על כל אלה לא שמענו כאן דבר, אפילו ברמז. לעומת זאת מהלכות ידיעות על מגמה להרבות בסגני שרים, וזה בוודאי לא ישרת את מגמת הייעול והחסכון.

הנה כי כן, גברתי היושבת-ראש, על-פי התכנית שהוגשו לכנסת ועקב הדברים שהתפרסמו והוצהרו בשבועות האחרונים, אביע אי-אמון לממשלה. בעתיד תשפוט סיעתי את הממשלה לפי פעולותיה. מעשיה יקרבוה ומעשיה ירחקוה. צעדים שייראו טובים יקבלו תמיכה, ואילו תכניות ומעשים שייראו כמסוכנים או בלתי-סבירים ייתקלו בהתנגדות נחרצת.

הי"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת רוזווליו, ואחריו-לחברי-הכנסת סבידור.

דניאל רוזווליו (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בפתח דברי ארשה לעצמי שני משפטים על רחשי לבי, רחשי לב של חברי-כנסת חדש. עומד אני בדחילו ורחימו בבית המחוקקים הישראלי, הביטוי והמעוז של הדמוקראטיה הישראלית ותרבותה, ויודע אני שכל אחד מאתנו, אשר התחייב אך זה עתה בפני עם ועדה לעשות ולפעול בכנסת, נטל על עצמו אחריות כבדה לשמירה על הדמוקראטיה בישראל ולביצורה, לשמירה על אורחות חייה, שהם חופש המאבק הציבורי והביטוי, ללא חשש של אלימות ואיום, לחיזוק האחריות הלאומית, לעיצוב דרכם של עם ומדינה. אני תקווה שנהיה ראויים לכך.

חברי הכנסת, צר לי, על כן, כי בהופעתי הראשונה בכנסת, כאשר מוצגת לפנינו ממשלה ואנו מתבקשים לתת בה את אמוננו, לא נוכל, חברי ואני, לתת יד ולהביע אמון לדרך, לתכנית ולממשלה שמר בגין הציג עתה לפנינו.

ישוב מולי חברי-הכנסת משה שמיר. בהקשר זה

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (רוזוליו, הורביץ, ארבל-אלמולינו, סבידור, פעיל, נבון) —

(קריאה: אל תפריע לו בנאומו הראשון).

דינאל רוזוליו (המערך):

אני רוצה להזכיר לך שזה נאומו הראשון, אבל אני אומר דברים שאני יכול להזכיר אותם ואני מבין שקשה לך להתאפק.

(חבר הכנסת י. הורביץ קורא קריאת-ביניים)

חבר הכנסת הורביץ, יכול להיות שגם בעניין זה יש שינוי, אבל נדמה לי שזכותי כחבר כנסת חדש לדבר ללא הפרעה. עוד יהיו לנו די הזדמנויות לקרוא זה לזה קריאות-ביניים.

יגאל הורביץ (הליכוד):

אתה צודק. בעניין זה אתה בוודאי צודק.

דינאל רוזוליו (המערך):

חבר הכנסת בגין, התשתית הרעיונית של ממשלתך תביא לפילוג העם וניתוק חבר הקיבוץ וההתיישבות מעמיתו ובעל-ביתו בעיר. לא איומים אף לא אלימות לא יפרידו בינינו. אנו נמצא דרך לבנייה משותפת ומחודשת של תנועת העבודה בארץ, הציונות-סוציאליסטית, אשר תנחה את העם.

ולבסוף, לא ניתן אמון לממשלה. חבר הכנסת בגין לא הביא לפנינו לא דרך מדינית, לא דרך כלכלית, לא פתרון חברתי, אך הביא הרכב שבחלקו מזור. לא ברור האם דלים כוחות "הליכוד" כל כך שאותו אדם המוצב לעמוד בראש רשימתו להסתדרות — ועדיין לא הגיעו הבחירות להסתדרות — יושב עליד שולחן הממשלה. שמא האנשים שהצבתם בהסתדרות אינם טובים דיים שאפשר יהיה להציב מהם מזכיר?

(קריאה: הם רק כתובת).

או האם הכרח היה שבממשלה יהיה שר שלא עמד במבחן האחריות המיניסטריאלית, אשר הכריז קבל עם ועדה שאיננו מתחשב בדעת הציבור, אשר העלה את הכללתריסם מממד מקומי לממד לאומי?

לא לממשלה כזאת זקוקים הארץ והעם הזה.

הידיד ש. ארבל-אלמולינו:

רשות הדיבור לחבר הכנסת סבידור, ואחריו — לחבר הכנסת ברעם.

מנחם סבידור (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, חובה נעימה לי ראשית לברך את קודמי על נאומי. נדמה לי שזה נאום הבכורה — כך אתם קוראים לו — או נאום הבתולין, אינני יודע, על כך יש ויכוח. על כל פנים, מתוך מטר הנאומים שהיה בהם משום דמאגוגיה ואשר היו מופנים לבוחרים מחר להסתדרות יותר מאשר לכנסת הזאת, בוויכוח על קוו-היסוד, היה נאומי של קודמי — חבר הכנסת הנכבד די רוזוליו, חבר הכנסת הנכבד, הצעיר והנחמד — אחד מהנאומים הנאים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

שהיית צריך לברך אותו.

מנחם סבידור (הליכוד):

אני רואה שחבר הכנסת מאיר פעיל כשמו כן הוא. אם פעילותו היא רק בקריאות-ביניים — אני מברך אותו גם על פעילותו זו היום.

שמעתי היום הרבה דברי שיסוי והפחדה והשלכת אימה ופחד על העם בישראל: קמה ממשלת "ליכוד" עליד, תהיה פה אבטלה, יהיה ניכור מהעובדים, יפגעו בפועלים, יפגעו בעניים, באביונים, בדלפונים, והרי אנחנו יודעים היכן צמחו העשירים החדשים והמיליונרים ובאיזה משטר הם התעשרו. ואנחנו הרי יודעים במי התנכר המשטר הקודם ומה היו חיייהם של עניי העם ושל הפועלים והעובדים, אשר המשטר הקודם אמנם כינה אותם "חברים" והזמין אותם לשיר את "האינטרנצ'ה יונאל", אבל תוך כדי קריאת "חבר" — חבר לחבר ומנהל לפועל — היה ניכור והיתה התנכרות והיתה פגיעה באינטרסים של אותם "החברים" במרכאות כפולות.

אמנם המערך טוען עכשיו, או דובריו כאן בכנסת טוענים, שאין אבטלה במדינת ישראל ו"הליכוד" עומד להנהיג פה אבטלה. אני מזכיר לכם את האבטלה מתקופת המיתון, להזכיר לכם שגם היום יש כ-60,000 אנשים בלתי-מועסקים ויש לכם יותר מ-75,000 עובדים באבטלה סמויה. אם אתם תבדקו היטב את הסטאטיסטיקה — אני אזכיר לכם: היה שר זכרוננו לברכה, מות פורה — ולא אכנס לפרשיות אשר אחר כך הודנבו — שמו היה לבון זכרוננו לברכה. והוא עמד בראש ועדה מסוימת. היו במדינת ישראל 26,000 עובדים. ועדת לבון בעצה שיש 1,500 עובדים מיותרים. היום יש במדינת ישראל 69,000 עובדים בשירות הממלכתי, וחבר הכנסת רבינוביץ בא בהצעת התקציב ואומר שיש לו 1,500 עובדים מיותרים ו-750 עובדים ארעיים שצריך לקצץ את מספרם. אני שואל אתכם: מה יותר טוב, כדי להבריא את המשק, מאשר לומר לעם את האמת, כאשר מצד אחד חסרים היום 28,000 עובדים לעבודה תעשייתית בייצור, בפריון, כדי להגדיל התוצר הלאומי הגלמי, כדי להגדיל את היקף היצוא, ומצד שני מסתובבים בהרבה מקומות אנשים שאינם עושים דבר ורק מפריעים? ואתם הרי יודעים שעודף כוח-אדם בכל מוסד הוא חמור יותר ומסוכן יותר מאשר חוסר כוח-אדם.

את מי אתם מנסים לשכנע שאנחנו, "הליכוד", הבאים עם תכנית לעידוד השקעות כדי לחדש את הצמיחה הכלכלית אשר שרויה בקפאון מאז מלחמת יום הכיפורים, דווקא אנו עלולים להגדיל את ממדי האבטלה? והרי בלי סיסמת סוציאליזם ובלו לשאוף להיות שותף לבעל ההון המשקיע אנו דווקא עשויים למשוך משקיעים ולהגדיל את מעגל התעסוקה ואת הצמיחה הכלכלית. דווקא אצלנו תהיה אבטלה? זוהי רשעות, לדעתי. אם אני מבטא שלא בצורה פארלאמנטרית, אבקש סליחה מיושבת-ראש הכנסת.

יצחק נבון (המערך):

זה בסדר.

מנחם סבידור (הליכוד):

פתאום ירדו עלינו עם ביטויים: "זוהי ממשלה לאומית קלריקאלית". אנחנו עומדים פה, כביכול, להטיל מגבלות על האזרח החילוני. יש המפצצים כל מיני שמועות שצריך יותר "שטריימלעך". הזכירו כי מיני דברי עליילה. אני בא להישם שמועות אלו ולומר דבר פשוט אחד: השתתפותי יחד עם החברים משלוש המפלגות המרכיבות את הקואליציה, וחייב לומר שזאת היתה בשבילי הנאה רוחנית וסיפוק לשבת עם הרבנים ועם האנשים אשר נאבקים על קיום ההבטחות שניתנו להם בעבר ולא

בכנסת וגם כאשר הוא נפגש עם ערבים. לדיאלוגים עם ערבים הוא לא הגיע. ועל סמך מה הוא אומר שיש עם מי לדבר? אלה דברים שאין להם שחר ואין להם יסוד. הם מכרסמים במוראל של העם, הם זורעים אשליות מסוכנות, הם שוללים את היסוד של בריאות העם ובטח חנוני לעתיד.

ומכאן לסטאטיסטיקה של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו. האמריקאים אומרים שסטאטיסטיקה משולה בבגדים ביקני, שמה שהוא מגלה זה מעניין, ומה שהוא מכסה — חיוני. אומר לכם כמה דברים על סטאטיסטיקה. גם חברת הכנסת פרס וגם דוברי "מעריך" אחרי דבריו על הישגי המשק ההסתדרותי, אך שכחו להזכיר שמתוך 260,000 איש העובדים בתעשיה, כ-200,000 מועסקים בתעשיה הפרטית. כ-74% מכלל ההשקעות הן בתעשיה הפרטית. 76% מכלל היצוא התעשייתי באים מהתעשיה הפרטית, בעוד בתעשיה ההסתדרותית מועסקים 38,000 עובדים בלבד. כדאי להזכיר שדווקא מחירי המוצרים של התעשיה המונופוליסטית, שהיא ברובה בבעלות ההסתדרות, מהווים גורם המניע את גלי האינפלציה. אין אני מזלזל בהישגי התעשיה ההסתדרותית והציבורית, אך כל נאבד את חוש הפרופורציה. לעומת זאת יש ביקורת פיקוח ותחרות ברוב ענפי התעשיה הפרטית, שהרי ברובה איננה מונופוליסטית.

וזאת ועוד: אני רוצה להזכיר לכם שאם אתם מבינים בחשבון את ההשקעות ואת מספר העובדים המועסקים במשק ההסתדרותי לעומת אלה המועסקים במשק הפרטי, ומשווים זאת לפיריון וליצוא, אתם מגיעים לכלל מסקנה שהמשק הפרטי עולה ביכולתו, בפיריון העבודה שבו ובהיקף היצוא שלו על המשק ההסתדרותי. ומדוע יש אצלכם תסיסה? ומדוע הפועלים שלכם, החיים כאילו בגן-עדן, מצביעים נגדכם? כיוון שזינכתם אותם על תורת השוויון, בעוד אתם יודעים שזוהי רק צביעות. טענתם שתלוש המשכורת שווה למנהל ולפועל, בעוד שמתחת לשולחן ומהצד קיבלתם הטבות מהטבות שונות. יצרתם ניכור בין העובדים לבין המנהל.

יתירה מזו: בכל אזורי הארץ מקום שם יש קיבוצים אין מפתחים את המרכזים העירוניים הסמוכים. כך באזור טבריה ועיירות אחרות. אתם מעסיקים במשקים שלכם ובתעשיה ההסתדרותית פועלים מעיירות בלתי-מפותחות. צאו וראו מה קורה בעיירות הפיתוח בדרום ובאזורים שאין בקירבתם קיבוצים? ולכן אין עוד להוליך שולל את העובדים והפועלים. ואזכיר כאן את המקרה: כאשר בא כתב ראיון ל"מניציה" טען עסקן שהגיעה תקופת השפל של שלטון אפסטיאליסטי של "הליכוד", רחמנא לילצן, והחלה תקופה שחורה, קמו לשישה פועלים ואמרו, כפי ששמענו בראדיו: אולי זוהי תקופה שחורה בשבילך, אבל לא בשבילנו; בשבילנו זוהי תקופה של התחדשות, גאולה וריעון.

אנו הפכנו את המדינה למטרה, חברת הכנסת אלנו? לפי התפיסה הציונית שלנו הקמת המדינה היתה רק שלב אחד בדרך להגשמת הציונות. השלטון של "המעריך" הוא שהאמין כי עם הקמת מדינת היהודים התגשם הרעיון הציוני, התגשמה הציונות. אנו אמרנו שהמדינה היא רק מכשיר להגשמת הציונות; משלב א', מהקמת המדינה עם רוב יהודי, אנו רוצים להגיע למדינה שיהיה בה הריכוז היהודי הגדול ביותר, ואחר כך תהיה זו מדינה שבה יהיה רוב רובו של העם היהודי.

קיימו. כל מה ש"הליכוד" היום אומר הוא לקיים התחייבות לגבי מה שהובטח בעבר, ואשר אתם טיטאתם תחת השטיח, התכחשתם לו או לא נתתם לבצע.

חייקה גרוסמן (המערך):
מי הבטיח?

מנחם סבידור (הליכוד):

בראש התנועה שלנו, בראש הממשלה שלנו, עומד אדם אשר מקיים את אשר הוא מבטיח, מכיוון שהוא אדם בעל עקרונות. אדם שאין לו עקרונות אין לו אופי. אתם נתתם הבטחות מהצד בפיתקאות ובפרוטוקולים מתחת לשולחן ולא קיימתם את אשר הבטחתם למפלגה הדתית הלאומית. אנחנו נקיים. היכן התיקונים היחידים? — באותם מישורים ובאותם מגזרים אשר במהלך הקיום של הסטאטוס-קוו, על-פי ההסכמים שהיו קיימים, אתם הפרתם אותם בלא הסכמתו של הפארטנר-השותף שלכם. אנחנו חושבים שזה מוסרי וזה דבר בעתו לקיים כרוחו וכלשונו את כל מה שהובטח והתעוות. דרך-אגב, כל השנאה נגד אמונת ישראל והנסיון לעשות הפרדה מלאכותית איננה תורמת לאחדות העם ולאהבת ישראל.

יצחק נבון (המערך):
זה לא נכון.

מנחם סבידור (הליכוד):

נוכח כל המשטמה והתעמולה נגד הציבור הדתי אני חייב לומר: במדינת ישראל ראינו נוער שהוא בוגר בתי-ספר של החינוך הממלכתי-דתי. ראינו את האנשים הללו בחיי יום יום, ראינו אותם בקרב, ראינו אותם בהתיישבות, ראינו אותם מקיימים ערכי מוסר, ראינו אותם ביחסים בין אדם לרעהו. אני אומר לכם שאין במה להתבייש, לא לחינוך הממלכתי-דתי ולא לבתי-הספר של החינוך העצמאי, על התכנים והערכים שהם הקנו לעם הזה.

שאל אותנו ראש האופוזיציה לעתיד, חברת הכנסת שמעון פרס: "מה הפסדנו בעצם על-ידי מדיניות הפשרות? אנו משאירים לכם את הכל שלם ומלא אף שהלכנו לפשרות". אגיד לכם מה הפסדתם. פרט לנפגש של אביר-רודיס, פרט למעברים, פרט לעובדה ששיחררם את הארמיה השלישית, ביובותם את עוצמת העם ואת היוקרה של המדינה. אתם גרמתם לכירסום ולסחף במדיניות, אשר לממשלה בראשותו של מנחם בגין יהיה קשה לקננם. אתם באים לשאול היום מה הפסדתם? אתם הרסתם את המוראל ואת המוסר של העם — וזהו הנכס הגדול שהיה לעם שלנו היושב בים של מאות מיליוני ערבים.

חברת הכנסת הנכבד תלמי עשה כאן אנאליזה ושאל תוך רמזי אימים בעקבות החלפת המשטר: "מה יהיה על אמריקה, מה יהיה על רוסיה?" אני שואל את החברים הנכבדים ממפ"ם: על סמך מה הם מבקשים מאתנו אשראי לניתוחים המדיניים שלהם? אתם הטחתם למדינה דר-לאומית; נסעתם לטיטו וביקשתם שיהיה מתווך ולא יצביע בעד הקמת מדינת ישראל. ראייתם בסטאלין את אבי אומות העולם. אחר כך אמרתם שהוא טעה, אבל המארכסיסם צודק. עכשיו אומר מר יערי שהוא טעה גם בעניין המארכסיסם. למה איפוא נאמין לאנאליזה הפורליטית ולאדיאולוגיה שלכם?

ידידי חברת הכנסת אליאב משמיע מונולוגים נחמדים. אני אוהב לשמוע אותם. הוא משמיע מונולוגים גם

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (סבידור, ארבל-אלמוזלינו, ברעם, שחל) —

ב"הארץ" מיום 7 באוגוסט 1970 סוקר דן מרגלית את פרשת פרישת שרי "הליכוד" מממשלת גולדה מאיר, והוא מספר על הפגישה של בגין ודיין ערב פרישת בגין מהממשלה. אני מצטט: "בלשכת שר הבטחון נשא בגין נאום. דיין הבטיח לשקול את הדברים מחדש. בגין תמה מה אירע לדיין, שר הבטחון אשר הצהיר בעבר כי באנו לענות שלא להפריד ממנה לעולם ושראה את חברון כמספר 2 אחרי ירושלים. והנה מצא מולו בגין שר בטחון מתלבט אשר לא היה שלם עם תשובתו ליוזמת רוג'רס אבל נימק את עמדתו: ישראל חזקה מכדי שיכפף עליה הסדרים וחלשה מכדי לגלוש ברגע זה לעימות עם ארצות הברית". בגין הופתע, אך לא נרתע, ובעזרת-השם משה דיין הוא שר החוץ של מדינת ישראל.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הממשלה הח' דשה קמה תוך נכונות לויתורים טריטוריאליים חסרי תקדים בנושא התיקים, האיושים וקווי-היסוד. התנכלות לגיוס בנות, לנתיחת מתים, שהיא צו הרפואה המתקדמת, ובעיקר העמדה השמרנית בנושא ההפלות המלאכותיות מעמידות ממשלה זו כאחת החשוכות וחסרות הדיוקן החברתי מכל שידענו בעבר.

"הליכוד" עלה לשלטון על גלים גואים של הדגשת השחיתות, הרע והמכוער שפשה בחברה הישראלית. תעמולת הבחירות שלו פרטה על המכנה המשותף הנמוך ביותר, בחינת "תפסו את הגנב". הגדילו עשות פירסומי לאחרונה, התוקפים בברוטאליות את התנועה ההתנועע שבותית בישראל. אכן ערכי יצירה מקבילים אין לכם באמתחתכם. לאחרונה החילתם לצטט את ברל כצנלסון, ואולי אולי לכם מה אמר ברל על התנועה הקיבוצית במלאת ט"ו להקמת גבעת-השלשה, בהשוואה בין תנועת העבודה לרביזיוניזם: "מפעלי ההרחבה הפנימיים, מטבע בריאתם — אין להם אותו ההד ואותו ההוד. הם אינם נהנים מאותה האווירה השופעת הוקרה והערכה, ואף נצחונם אינו מובטח להם. אך בגלל זאת לא ייגרע חלקם. יש להם תפקיד משלהם: כובש, משנה, מבריא ובונה את חיינו." כך אמר ברל, ואני מציע לאנשי הליכוד להנחיל את ערכיו ההומאניים של הקיבוץ לדור הצעיר כולו.

אנשי "הליכוד" גורסים שלממשלה זו יש מנהיג אמיתי, בעל כאריזמה, בעל כושר הכרעה, אשר על-אודותיו אמר בראיון ל"הארץ", ב-7 לאוגוסט 1970, המיועד להיות שר הבינוי ואיכות הסביבה חבר-הכנסת גדעון פת: "תחילה הם" — חברי "חירות" — "מתלבטים, אחר כך מביטים אל בגין ומצביעים כרצונו". עוז תקוותי שחבר-הכנסת פת יידע לשמור על איכות סביבתו נגד גמגומ הדיקטט של ממשלת ישראל.

עם כל שמנאב הלב, הרי במשטר דמוקרטי הממ' שלה שתיבחר היא ממשלת כולנו. המדינה ועמה עומדים בפני מבחנים קשים מבית ומחוץ. אני מאחל לממשלה שתתעלה תבונתה על מצעה ותעמוד לה האחריות ההיס'טורית שהיא נוטלת על עצמה בשעה קשה זו.

היח'ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שחל, ואחריו — לחבר-הכנסת בן-מאיר.

משה שחל (המערך):

גברתי היושבת-ראש, תרשי לי לברך אותך על היבחרך לסגן יושב-ראש הכנסת. אני מתכבד לברך את חבר-הכנסת עוזי ברעם על

אני אומר באזני כל חברי "המערך": היה מי שאמר שכל אידיאולוגיה, ולוא הטובה ביותר, מסתאבת ומת' עוותת אם היא מאריכה ימים מעבר לתקופה שהולידה אותה. האידיאולוגיה שאתם הטפתם לה, היו לה ערכים רבים וחשובים, אך במרוצת הזמן ולאור התמורות הטכנולוגיות והחברתיות היא פשטה את הרגל. אם אתם רוצים להתחדש, תחדשו את האידיאולוגיה שלכם, פשפשו במעשיכם ובפעליכם, בדקו את עצמכם וחזרו לציגות האמיתית, הטהורה, זו של תכלת-לבן, והפסיקו בהתנש' אות ובזריעת שנאה.

ולבסוף: היות שתברת-הכנסת שולמית אלוני ואחרים החליטו הערב להתגרות במנחם בגין, אנו נבוא בשם הרוב בעם ונברך אותו שיעליף להפית רוח חדשה בעם הזה, שיפית בו אמונה, אהבה ותודות היצירה, מול המש'טמה שניסיתם להדליק בערב תגיני זה. והיות שאחרים ציטטו פה את שניאור אסיים בציטוט מאחד משיירי: "ובסגור שר חיים לאדם כל דרך ישרה וקרובה לפניו יש עוד קרב ותקווה, מאותו הרע עוד יש טובה — — —".

היח'ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ברעם, ואחריו — לחבר-הכנסת שחל.

עוזי ברעם (המערך):

יש לי העונג בנאום הבתולים שלי לברך חבר כנסת חדש, את חבר-הכנסת מנחם סבידור. חבר-הכנסת מנחם סבידור מכניס אתו לכנסת מטען עשיר בתחום הגניוולי. אני מקווה שהכנסת תפיק תועלת מהידע והי'כולת. כולכם ראייתם שנוכל גם להפיק תועלת מהטמפ' ראמנט הגואה של מנהל רכבת ישראל בעבר.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הבחירות לכנסת היוו רעידת אדמה רבת. לראשונה מאז קום המדינה נוצרו יחסי כוחות חדשים בכנסת ישראל. "הליכוד" וספתייו מסוגלים להקים ממשלה מצומצמת. קמה התנו' עה הדמוקרטית לשינוי כגורם חדש, כאשר רוב הציבור מכיט בה בתקווה, בתשד או בהשתאות.

ידידת "המערך" מהשלטון היא פסק-דין של הבוחר. אופן שירותו באופוזיציה יקבע את סיכוייו לעתיד ויעמיד במבחן את אמיתות המחדשת. אני בטוח שלמפלגת העבודה יעמוד הכוח להתנער משכריו של שלטון ולראות בשליחותה העכשווית ייעוד חשוב, הדורש הת'חדשות מבפנים.

"ליכוד" המאגדאט להקים את הממשלה, ולראש "הליכוד" — לעמוד בראשה. אולם אופן הרכבת הממ' שלה, והויתורים חסרי התקדים לקיצוניות שבמפלגות הדתיות, המכנה המשותף הבינוני של רוב שרי "הלי'כוד" — כל אלה לא מקנים לממשלה השראה יוצרת, ובעתיד אף ישימטו את האשראי הציבורי שלה. אכן ראש הממשלה המיועד הוא מנהיג שנואמר עליו כי על דגלו חרוטים ערכים גאצלים של יושר וצדק. פעולתו הראשונה היתה פנייה וקנייה ישירה אל חבר כנסת מרכזי במפלגה אחרת בהצעה שיכהן כשר החוץ בממ' שלחו. כפתור ופרח. לא שמר דיין מחליט ללכת למדבר פוליטי בשל מלחמותיו על דעותיו כפי שעשו קודמים לו; הוא מזנק אל השררה ומקבל הכשר דרבנן מהאדונים לורניץ, פרוש ודרוקמן. אני מציע למר בגין להיזהר בדבריו כאשר יתאר דיוקנו של שר החוץ המיועד, שהרי גם בעבר הוא הפתיע את מר בגין לא אחת, ומדוע שהעתיד יביא עמו לקחים שונים?

היה חבר הכנסת, שר החקלאות לעתיד, אריאל שרון. והמראיין השני הוא חבר הכנסת ושר הבטחון לעתיד עוז וייצמן.

אלו הן דעותיהם של אחדים מחברי הכנסת. לא רק חברי הכנסת שרון וייצמן הביעו דעות כאלה. גם בתוך החטיבה הליברלית אנחנו מכירים ויודעים וזוכרים כמה חברי כנסת, וביניהם יש שיצטרפו לממ"ש שלה הזאת, שחתמו על המסמך הפלשתינאי. אלא שב"ליכוד" הסדר שונה: שם כולם מסתדרים לפי הסמן הימני, והסמן הימני הוא מנהיג התנועה מר בגין, ואיש לא יעז להביע דעה שונה, גם כשהוא חושב אחרת. ואנחנו הרי יושבים כאן בכנסת ומשוחחים לפעמים. אינני עומד לצטט מדברי חברי כנסת, כי זה מנוגד לתקנון. אבל ידועות היטב דעותיהם של חברים נכבדים בסיעה שלך, והם אינם מסכימים אתך, אבל הם אינם מעזים לדבר.

רבותי חברי הכנסת, חברי הכנסת בגין בנאום אחר אומר: "בעצב רב אני חייב לשאול: כיצד נוהג שר הבטחון בימים אלה? במשך שלושה שבועות תמימים הוא מודיע שאין בדעתו בשום פנים ואופן והצטרף לממשלה החדשה, עם מפד"ל, בלי מפד"ל. הוא איננו מצטרף גם כש"באים אליו במשלחות, ובייחוד חברו שמעון פרס מנסה להשפיע עליו: אל תעזב את התפקיד החשוב הזה. תשובה אחת בפיו של שר הבטחון: לא אצטרף לממשלה הזאת. יום אחר יום, ערב אחר ערב, אנו שומעים את דברו הסופי הזה. בראיון, בטלוויזיה, בישיבות ובהתייעצויות. בא יום, בא ערב ולילה, ושר הבטחון מודיע שהוא כן מצטרף לממשלה, וימלא את תפקידו הקודם. מה קרה?" חברי הכנסת בגין, אתה יודע את התשובה יותר טוב ממני, כי אותו שר בטחון יהיה שר החוץ שלך, ואותו ניהלת משאומתן ואתה יודע שכנראה הכסא יענה על הכול, כי הוא אילץ מצטרף, גם לממשלה של 63. וגם לא היה בוור לגבי אותו חבר כנסת באיון סיעה יהיה עד לערב הגשת הרישומים. ואתה אומר באותו נאום על אותו חבר כנסת שהולך להיות שר החוץ שלך — — —

יגאל הורביץ (הליכוד):

אתה הסכמת לצרף אותו לרשימה שלך.

משה שחל (המערך):

חברי הכנסת הורביץ, זה לא נעים לשמוע, אני יודע, אבל תתרגלו לכך, כי אתם אמרתם דברים שאינם עומדים בהם.

מנחם בגין (הליכוד):

חברי הכנסת שחל, רציתי לומר לך שהדברים שלי כשהם יוצאים מפיו יש להם צליל סימטתי מאוד.

משה שחל (המערך):

אני מודה מאוד לאדוני. אני מוכן שאדוני יספק הרבה חומר כזה שאוכל לצטט. ואני בטוח שזה אכן יהיה.

תזעיק טובי (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה יכול לחזור עליהם.

משה שחל (המערך):

חברי הכנסת בגין המשיך באותו נאום והסביר שם אירוע של קריאה למילואים, מצב-חירום, והוא אומר: "כל זה כדי להסביר את הקפיצה הפתאומית המדהימה,

נאום הבכורה שלו. בטוחני, כמי שמכיר אותו ומוקיר אותו, כי נסיונו, הידע שלו, התחומים שעסק בהם לפני שהגיע לכאן, יתרמו תרומה נכבדה לפעולתו בבית המחוקקים ויכניסו גם את הצדדים המעשיים לדיננים של הכנסת.

גברתי היושבת-ראש, חברי כנסת נכבדים, שינוי הממשל נתן כמה דברים, ובין היתר נתן לנו שפע של ציטוטים מאת מרכיב הממשלה המיועד חברי הכנסת בגין, ויש בתוכם פנינים. כדאי להקשיב ולראות איך חבר הכנסת בגין, אחרי 29 שנים, יישם הלכה למעשה את ההבטחות שהטיף להן במשך כל הזמן.

חברי הכנסת, כל עם מקבל את הממשל שהוא ראוי לו, ואני מסכים עם אחד מחברי הכנסת שאמר כי העם הזה היה ראוי לממשל טוב יותר. כי, גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת — ממשלה זו כולה לא יפה, מומים רבים בה, לרבות המום של הרכבתה. היא קמה לנו אחרי הבטחות על שינויים, על התחדשות, ונותנת לנו ממשלה צרת תמיכה בבסיסה וצורת אופק בתפיסתה. היא הוקמה תוך פגיעה בנורמות בסיסיות של הגינות והיגיינה ציבורית.

חברי הכנסת, באחד מנאומיו, ב-1974, מדבר חבר הכנסת בגין על קואליציה של 61 והוא אומר: "אדוני היושבת-ראש, מה הן ההערכות לגבי ממשלה זו, הרכבתה, תכניה, דרכה? כדי להשיב לשאלה יש לנו מסמכים רבי-משמעות". וממשיך חברי הכנסת בגין ואומר: "ללכת לקואליציה של 61 זה לזרוק, לפי דעתי, את הטלית ותתפילין". והוא מסביר מה המשמעות של זריקת טלית ותפילין — לחברי הכנסת ולראש הממשלה המיועד אז, מר רבין, כפארלאמנטאר חדש ומדינאי שזה עתה נכנס לפוליטיקה — הוא מסביר ואומר: לזרוק טלית ותפילין "הכוונה איננה למפלגה אלא לעקרונות, למדיניות, למ"הות, לגשמה".

חברי הכנסת בגין אמר עוד דבר אחד באותו נאום. הוא מצטט חבר כנסת אחר שהיה בכנסת הקודמת ואומר בשמו כי הוא, אותו חבר כנסת, אמר אז: בחלומותי השחורים ביותר לא ראיתי את עצמי תומך בקואליציה זו. חברי הכנסת, יש לי חדשות בשבילכם: אותו חבר כנסת שאמר את האימרה הזאת או יתמוך היום בממשלה של 63, והוא יהיה בה גם שר החוץ.

באותו נאום ממשיך חברי הכנסת בגין ואומר על הממשלה ההיא אז: אבל מבחינה מוסרית, מבחינת היחס אל הממשלה הזאת, ברור לכם, מורי ורבותי, כי אין לכם אלא 58 תומכים בממשלה. חברי הכנסת בגין, יש לי חדשות בשבילך: גם הממשלה שלך אינה נשענת על 63 חברי כנסת. קודם כל, אצטט לך ציטאטה מן הדברים שאמרו שניים מחבריך לסיעה, והם נאמרו במועדים שונים. אחד מהם, בראיון על השאלה של המשאומתן עם הפלשתינאים, משיב למראיין: "קודם כל, אינני מקבל את הגישה שיש כאלה שאפשר לדבר אתם וכאלה שאי-אפשר לדבר אתם. מי שמוכן לדבר עם הרוצחים והסאדיסטים הסורים, שהם שיא מזעזע של סאדיזם, אינו יכול שלא לדבר עם הפלשתינאים ועם אירגוני המחבלים". וציטוט שני, מדברי חבר כנסת אחר מסיעתו של בגין, שגם הוא אמר בתגובה על דבריו של המראיין: "כל הידברות ישירה עם הפלשתינאים עשויה לתרום להשגת הסדר כולל באזור. על כן אני מוכן לקיים שיחות עם כל ערבי המוכן לדבר עם ישראל, לרבות עראפאת".

חברי הכנסת, אלה שאינם יודעים: המראיין הראשון

חוברת ב', ישיבה ג'

הכנסת (דיון) (שחל, גרופר, פעיל, אולמרט, ארבל-אלמוזלינו, בן-מאיר, נבון) —

— התייצבות הממשלה החדשה לפני

משה שחל (המערך):

מפני שאתם ניגנתם עליו לפני הבחירות.

חברי הכנסת, אני מסיים בכך שאין לי כל ספק שהציבור ייווכח במהרה לדעת איזה ממשלה הוא מקבל. הוא בוודאי לא התכוון לקבל בעיסקת-החבילה לא קואליציה כזאת, לא הרעב כזה, לא דרך כזאת של ניהול משא-ומתן כפי ש"הליכוד" מנהל.

אני בטוח שאנחנו ננהל אופוזיציה קונסטרוקטיבית, לוחמת, אשר תילחם על דרכה ותוכיח עד כמה יהיה צורך להחליף אתכם מהר ככל האפשר.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת יהודה בן-מאיר ואחריו — לחבר-הכנסת לוי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, ראשית ברכותי לך על היבחרך לתפקיד הרם. כולנו מכירים אותך כאשר אמיצה חזקה, ונקווה שתצליחי גם בתפקיד הזה. בהצלחה.

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, היום הוא יום חגה של הדמוקרטיה הישראלית. כל אדם שוחר חופש וחירות —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

לא חג אלא חגא.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

— כל המאמין במשטר דמוקרטי, בשלטון העם, ללא הבדל השקפה ומפלגה, צריך להיות גאה ביום הזה, יום בו מוגשם רצונו החפשי של עם חפשי בארצו, גאה במדינה ובמשטרה הדמוקרטית וגאה בעם הזה, אשר העז והביא לשינוי ולהחלפת השלטון. חילופי שלטון הם מנשמת אפה של הדמוקרטיה.

יצחק נבון (המערך):

אתם לא התחלפתם, מה אתה רוצה?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

למשל, דוגמת שר הפנים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מי שלא מאמין בחילופי שלטון, מי שלא מאמין בזכותה וביכולתה של המפלגה השנייה, לא של זו שבשל-טון אלא של מפלגה אחרת, לשלוט, מי שלא מאמין שממשלה באה וממשלה הולכת, אבל המדינה עומדת לעד ויש מקום במדינה גם לממשלה זו וגם לזו וכולן משרתות את העם בנאמנות, מי שלא מאמין באלה כופר באשיות הדמוקרטיה.

חברי הכנסת, אינני שותף לזילזול הזה בגדולי התורה. אנחנו לא קיבלנו ולא מקבלים את המרות של מועצת גדולי התורה, אבל אני יכול להגיד שיש הרבה ללמוד מהרבנים גדולי התורה וכדאי להתייחס אליהם ביותר כבוד ובפחות זילזול וציניות.

(חבר-הכנסת י. נבון קורא קרי-את-ביניים)

אני לא מקבל את הפסקים שלהם, אבל אינני מזלזל כמון, בציניות, בגדולי תורה. זכותה של מפלגה, אם זה רצונה, לשמוע לקולו של מועצת גדולי התורה.

(קריאות באולם)

המשפילה...". איך אני אומר את זה, חבר-הכנסת בגין? בצורה שבה אמרת את דבריך אז? ואתה ממשיך: "מן הלאו להו, ולהיפך. אם גם דברו של שר הבטחון איננו בטוח — מה נותר עוד מהאמינות של ממשלה כזאת?

אדוני חבר-הכנסת בגין, מה נושר באמת מן האמינות של הממשלה שלך עוד בתחילתה — — (קריאה: "גאל הורביץ").

— כשאתה במו ידיך גרמת למוניציפאליזציה של הכנסת בכך שהפכת אותה לנוסח העיירות שבהן מתחלפים סגנים לראש המועצה תמורת הבטחה קואליציונית שכיסא בצידה?

אבל אומרים, ואני באמת ובתמים מעריך ומכבד —

פסח גרופר (הליכוד):

אתה בהיסטריה. אתה כבר לא יודע מה שאתה אומר.

משה שחל (המערך):

חבר-הכנסת גרופר, אל תדאג.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

גרופר, מה איכפת לך, הוא הציע לך להיות שר החקלאות.

משה שחל (המערך):

מבחינה אישית, ללא הבדל, מבלי להתייחס לחילוקי-דעות מותרים, לגיטימיים, הערכתי ואני מעריך את חבר-הכנסת בגין כאדם שמתכבד בדבריו, שומר על כללים, ובצדק יצא לו שם של איש מוסר, פאטריוט גדול. אני שואל אותך: האם באמת מכובד התרגיל הזה, שבו טענת בנאומך — ולא אצטט עוד — כי זאת פגיעה במוסר, בחינוך לבני-הנוער? אני יכול לומר לך מה אומרים בנים בבתי-הספר על המעשה שעשית, על הפגיעה בגור-מות הבסיסיות של מוסר מינימאלי, של הגינות בין סיעה לסיעה. אני יכול להזכיר לך מה שאמרת כשחבר-כנסת מסיעתך עזב את הסיעה. יכולתי לצטט; לא אעשה זאת. האם אתה רוצה שאנחנו נאמץ לנו את הנורמות שהנהגת בהרכבת ממשלתך? יש עכשיו פארלאמנט שגם הוא בחר ממשלה ושם נהוג ומקובל שחברי אותו פאר-לאמנט מציעים את עצמם לרכישה למי שרוצה להרכיב ממשלה ומוכן לקבל. לא אציין את שמו של אותו פאר-לאמנט, כי אינני רוצה לפגוע באותה מדינה. האם זו הנורמה שאתה רוצה שנאמץ, לאחר שאתה אחרי כל כך הרבה שנים הטפת כאן, מן הכיסאות האלה, הוכחת וביקרת? האם זה הצעד הראשון שתעשה כראש ממשלה? האם תבריק אינם חושבים כמוני? אך הם אינם מעיזים לדבר.

רבותי חברי הכנסת, אסיים ואומר כי צעדה הראשון של הממשלה הזאת הוא צעד של אי-אמינות כלפי הציבור. היא הוקמה וקמה מתוך גניבת-דעת של הציבור בארץ. רבים מבני עדות המזרח הצביעו בעדכם, והנה מועמד אחד ויחיד יש לכם להציע כשר בממשלה וגם כמזכ"ל ההסתדרות כי אין לכם עוד. חבר-הכנסת דוד לוי הוא אמנם מועמד רב-תפקידי, אבל אינני יודע מה ההכשרה שלו להיות שר הקליטה.

(קריאות באולם)

אחוד אולמרט (הליכוד):

אתה האחרון בכנסת שצריך היה להשתמש בטיעון הזה. אני מתפלא עליך.

פסולים למלא כל תפקיד במשרד הבטחון? אני אינני אומר זאת. אני חולק על כך. אבל זה מה שאתם אומרים. ואני מציע לכם לשפוט אנשים לא לפי הכיפות אלא לפי הפעולות.

חברת-הכנסת אלוני, לאחר שקיבלה מאנדאט "מחוז-דש ומחוזק להעם", קראה לבנות ישראל להתווסף על הצהרות-שווא, דבר המהווה עבירה פלילית אשר העובר עליה צפוי לשלוש שנות מאסר.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה מדבר שטויות.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
חברך לסיעה בכנסת השמינית, שלא נבחר לכנסת התשיעית, קרא באוניברסיטת תל-אביב למרי אזרחי. אבל, ברוך-השם, ההמונים לא הלכו אחריו למרי זה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
עוד יבואו ימים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
גברתי היושבת-ראש, חברת-הכנסת תלמי הטיפ מוסר על חופש הפרט ועל הדמוקרטיה. בעתון "על המשמר" נתפרסם מאמר תחת הכותרת: "באזני כלכלן בכיר במשרד האוצר".

מאיר פעיל (מחנה שלי):
אתם קבעתם בהסכם הקואליציוני כי בת יכולה להצהיר — — — תסביר לי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
חברת-הכנסת פעיל, אני אסביר לך. ההסכם הקואליציוני אינו משנה שום דבר מהחוק הקיים בעניין זה. החוק הקיים אומר שבת שאינה רוצה לשרת מטעמים של אורח חיים דתי פטורה משירות. ועכשיו הנוהג אומר, כפי שהוגז בכל מדינה מתקדמת, שאדם נאמן על הצהרה בשי-בועה. ואם ההצהרה היא הצהרת כוזב, יגישו נגדו משפט והוא צפוי לשלוש שנות מאסר. אתם הכנסתם למדינה את כל שיטת השקרים, עם מס הכנסה וה"בלופים". במדינה מתוקנת אדם המגיש הצהרה בשבועה נאמן עליה. וחברת-הכנסת אלוני הציעה שהבנות יגישו הצהרות-שווא. אני מציע לכל בת דתית שתגיש הצהרה ולכל בת שאינה דתית שלא תגיש הצהרה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
איזה שוויון בפני החוק הוא זה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אני רוצה לקרוא קטע קטן ממאמר ב"על המשמר" ונזושה את הכותרת "באזני כלכלן בכיר במשרד האוצר".

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
הבת שלך איננה יותר כשרה מהבת שלי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
וכך נאמר במאמר זה: "הממשלה שתוצג בכנסת ביום ב' הבא נשענת על קווי-יסוד של פאנאטיות. אם אתה" — פקיד המדינה — "נשאר במקומו, אם אתה מגיש מחר לממשלה זו תכנית כלכלית כזאת או כזאת — אתה הופך למשתף פעולה עם הפאנאטיסם. הדבר הטוב ביותר והשלם ביותר שאתה יכול לעשות הוא לקום וללכת". קוראים לכל עובדי המדינה לקום וללכת.

גברתי היושבת-ראש, האורגיה של שנהא, מסע ההסתה, הסתה פרועה, נגד חלקים מן העם ונגד נציגים נבחרים שלו, אווירה של ציד מכשפות ומחול שדים, הפסיכוזה האנטי-דתית, נסיבות ההפחדה — כל אלה פרי הילוליו של "המערך" מאז "נצחונם המזהיר" בבחירות; כל אלה הם ביטוי לרוח אנטי-דמוקרטית, רוח המנוגדת בתכלית לכל המהות של משטר דמוקרטי, וכל זה מוכיח כמאה עדים שאתם עדיין לא הצלחתם להבין ולתפוס את המשמעות האמיתית של הרעיון הדמוקרטי ושל הממלכתיות הישראלית.

יצחק נבון (המערך):
מה אתה חושב, שנעים להפסיד?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
אני יודע שזה לא נעים, אבל צריך לדעת להפסיד.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
זאת אני מאחל לך.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):
גברתי היושבת-ראש, אני דוחה מעל במה זו את הדברים חסרי-האחריות שהושמעו מחוגים שונים של "המערך" במשך החודש האחרון, דיבורים מכוערים הגוב-לים בהסתה למרד, דיבורים אשר מעידים על אבדן דרך ועירפול חושים, דיבורים על מצדה, על סוף המדינה ועל מלחמה בלתי-נמנעת, על כך שצריך להכין את הכיפות ואת הקסדות, על כך שאולי ישראל הולכת לעזאזל, כפי שהתבטאו בכנס עין-שמר, או על הדיבור ש-17 במאי הוא יום שחור של המדינה, כפי שהתבטאו במצעד "המערך" בתל-אביב.

בכל מדינה דמוקרטית יום בחירות הוא יום גדול, הוא יום חג לאזרחי המדינה. הכול מקבלים, אם לא בהתלהבות, אם לא בשמחה — חברת-הכנסת נבון, אני מבין ואינני מצפה מכם לקבל בשמחה, ברננות וברוממות רוח את התוצאות — אבל במדינות מתקנות מקבלים את תוצאות הבחירות שהן פסק-דינו של הבורח. ואילו אצלנו, אם "המערך" מנצח — זה יום גדול, יום היסטורי; אבל כאשר הוא מפסיד — זה יום שחור. הייתי מבין אילו הייתם אומרים שזה יום שחור ל"מערך". אבל יום שחור למדינה? יום הבחירות הוא הביטוי העליון של הדמוקרטיה, זה רצון העם. האם זה יום שחור?

גברתי היושבת-ראש, הבה נקשיב לרגע לאותם אנשים אשר חרדו כל כך לשמירת החוק והיו קנאים לכל ביטוי ולכל מלה שנשמעה מצד אנשי "גוש אמונים" שמא יש בהם פגיעה בחוק.

אלה שהטיפו לנו מעל במה זו, מעל דפי העתונות ומעל כל הבימות מדי יום ביומו, על מדינת חוק, על כיבוד החוק ועל היות החוק מעל לכול, איך הם מדברים היום כאשר הם אינם בשלטון? אין זו חכמה לכבד את החוק כאשר אתה בשלטון. אתה צריך לכבד אותו גם כאשר אינך בשלטון.

חברת-הכנסת שריד קורא למרי של הורים ומורים במדינת ישראל. אין דבר יותר אנטי-דמוקרטי, אנטי-ממלכתי ואנטי-מוסרי מאשר להעז ולומר, שאדם פסול להיות שר החינוך משום שהוא דתי או משום שהוא איש המאמין בשלמות הארץ. אין דבר יותר אנטי-דמוקרטי ואנטי-מוסרי מאשר לפסול אדם שנבחר לכנסת. איך הייתם מרגישים אתם אילו היינו אומרים שאנשי מפ"ם

חוברת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (בן-מאיר, אלון, ברעם, נכון, יעקבי, פעיל, ידן, ארבל-אלמזוליני, לוי) —

דחית נורא? אתם יודעים שאין לזה שחר, ואתם לא תצליחו להפחיד את הציבור; כפי שלא הצליח חבר הכנסת שריר בנסיון נואש לאיים על הציבור שממשלת "ליכוד" תשלח צבא לשבור שביתה ולדכא פועלים, ובסופו של דבר ממשלת "המערך" שלחה צבא לשבור שביתה.

גד יעקבי (המערך):

ממשלת ישראל לא שלחה צבא לשבור שביתה. חבר הכנסת בן-מאיר, בלי שקרים בכנסת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אין שום דבר בהסכם שאיננו טוב לעם ישראל ולמדינת ישראל.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

כל ההסכם כולו רע.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

זה הסכם העומד לביקורת הציבור, ואני גאה להיות חתום עליו.

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לומר מלה אחרונה על המפד"ל. המפלגה הדתית הלאומית מתייצבת כאן בכנסת בגאווה ובכבוד על אשר לנו חלק מרכזי בכך שהממשלה החדשה מתייצבת היום לפני הכנסת. אמר זאת חבר הכנסת בורג בדבריו. אנחנו גאים על המפעל הצינוי הדתי במשך עשרות בשנים; אנחנו גאים על כל מה שעשינו באותן שנים רבות שהיינו בשותפות עם ממ- שלות קודמות. ואגב, לחבר הכנסת ידן, שאני מברך אותו על הופעתו הראשונה היום ומאחל לו כל טוב בכנסת ומברך אותו על נאומו הפאטריטי והקונסטרוקטיבי, רק הערה אחת: נכון, חבר הכנסת ידן, שהמפד"ל היתה שותפה במשך הרבה זמן עם "המערך", אבל ד"ש לא רק שהיתה שותפה הרבה זמן עם "המערך", אלא היא היתה אף בשר מבשרו של "המערך" עצמו.

יגאל ידן (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אז למה אתה רוצה אותנו בממשלה?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

לכן, אם הטפת "ליכוד" על שעשה הסכם עם המפד"ל — כמו שאתם הגעתם למסקנה, גם אנחנו הגענו למסקנה. אנחנו התחייבנו לפני הציבור לפעול לחילופי שלטון במדינה, והציבור נתן בנו אמון מתודש, הגביר את כוחו, 160,000 איש הצביעו בעדנו, נתנו לנו תגבורת כוח בכנסת הזאת. אני גא שהמפד"ל הזאת מאוחדת ומלוכדת, עומדת במה שהתחייבה. נתנו יד לממשלה החדשה, נתנו יד לממשלה לאומית, ואני מברך את מר בגין על שהצליח תוך שבוע ימים להביא ולהציג את הממשלה הזאת לפני הכנסת. כולנו תפילה ואמונה שהממשלה הזאת תפתח דף חדש בתולדות המדינה, דף חדש של יצירה, של חדווה, דף חדש של חזרה למורשה היהודית, דף חדש שכולנו נעמוד בעוז, באומץ-רוח, באמונה גדולה, בחזון גדול, בבטחון, ונשיג את האתגרים הגדולים של שיבת-ציון בארץ-ישראל.

היו"ר ש. ארבל-אלמזוליני:

רשות הדיבור לחבר הכנסת לוי, ואחריו — לחבר הכנסת שריר.

דוד לוי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, הרשי לי לברך אותך ולאחל

"התפסיס כאילו אדם יכול להיות 'פקיד ציבור' בכיר בממשלה כזו ולהישאר נקי כפיים, שיקרית מיסודה. הצמרת של משרד האוצר צריכה להתפטר. כנגד ממשלת 'הליכוד' הנוכחית לא תיתכן אופוזיציה קונסטרוקטיבית ולא ייתכן שאיש ראצינאלי ישתף עמה פעולה. אם מחר תגיש הצמרת הכלכלית של משרד האוצר את התפטרותה, יקשה מאוד על ממשלת 'הליכוד' לשלוט במשק. האנשים החדשים שיבואו ודאי יתקשו לעכל את החומר חודשים ארוכים. כאותו פרק זמן תסבך את עצמה הממשלה בהחלטות כלכליות לא-נבונות, והדבר ודאי יגרם לקיצור חייה — נאום 'על המשמר'. זהו פאטריטיסם, זו נאמנות למדינה, לפנות כך לעובדי הציבור. וכל זה עוד לפני שקמה הממשלה.

אני מבין לרוחם של אנשי "המערך". איך כתב מישור? — "העם גנב להם את המדינה". אבל יש גבול לכל דבר. אני פונה מעל במה זו ל"מערך" לחדול מהסתה, מליבוי היסטריה ושנאה ופסיכוזה אנטי-דתית, לחזור לחושים, לחזור למציאות, לגלות נאמנות לדמו-קראטיה, לקבל ברצון את הכרעת הבוחר, לנהל אופוזיציה לוחמת ועיקשת טובה, אופוזיציה קונסטרוקטיבית, נאמנה, ואין אתם אוהבים לומר? — שפויה.

יגאל אלון (המערך):

אל תטיף מוסר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש — — —

עווי ברעם (המערך):

תגיד משהו על דיון.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

זו הממשלה שהוצגה לפני הכנסת תוך הזמן הקצר ביותר. אין בתולדות המדינה תקדים לכך שתוך שבוע ימים מאז כינון הכנסת מתייצבת לפניה ממשלה.

זו הממשלה המצומצמת ביותר שהתייצבה אי פעם לפני הכנסת. ממשלת-רבין, שנשענה בתחילתה על 61 חברי כנסת, מנתה 17 שרים. ממשלה זו, הנשענת על 63 חברי כנסת, מספר חבריה הוא 13. ובעתיד הקרוב, עם הצטרפות ד"ש — ואני מצפה להצטרפותה — תישען הממשלה על 78 חברי כנסת ותמנה 16 שרים, לעומת ממשלה של 22 שרים שהקימה גולדה מאיר.

יגאל אלון (המערך):

כמה סגני שרים יחמנו?

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

גברתי היושבת-ראש, אני רוצה לשאול מה כל ההתנפלות הזאת על ההסכם הקואליציוני, התנפלות שאתם יודעים שאין לה מקום. אילו היה לי זמן הייתי עובר על ההסכם הקואליציוני סעיף סעיף.

יצחק נכון (המערך):

יש זמן.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אם אתה רוצה למסור לי מזומן, ואם היושבת-ראש תרשה, אני מוכן לעבור על ההסכם סעיף סעיף, מה יש בהסכם זה? יותר יהדות, יותר מסורת, יותר קשר עם המסורת המפוארת של עם ישראל, יותר הודות עם ערכים. על מה יצא הקצף? מה אתם מציגים ככפיה

— התייצבות הממשה החדשה לפני הכנסת (דיון) (לוי, משל, אלון, אמורי, אמיר, ביטון, פעיל) —

על דעת הליכוד אני רוצה להודיע הערב מעל במה נכבדה זו בכל האחריות שאין לנו שום מדיניות המושחתת על אבטלה או היוצרת אבטלה.

עריאל אמורי (המערך):

למי להאמין, לך או לשר האוצר המיועד?

דוד לוי (הליכוד):

אתה קורא עתונות? תקרא את הודעתו היום בעתונות והיא אמינה עלי, אני תומך בה. אם אינך רוצה להשלים עמה, זה ענייך.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

זו הודעה רק לקראת הבחירות.

דוד לוי (הליכוד):

על דעת הליכוד אני חוזר ואומר שאנחנו רואים באבטלה אסון חברתי. כל מאמציה של הממשלה הזאת יהיו לכך שאנחנו ניצור מקומות עבודה חדשים, שלא תהיה אבטלה; נעודד הון, תהייה השקעות, ולא נעודד מאבק מדומה שאותו ניהלה, כביכול, הוועדה המרכזת כנגד הממשלה ושלא יצא מזה מאומה לצורך העובדים.

אתם מהזיירים מן הסכנה של קיצוצי קיצבאות הילדים. אם אצטט את מה שאמרתם מעל במה זו, את מה ששר האוצר לשעבר הביא לכנסת, אני יכול לומר לכם רק דבר אחד: את הגזירה הזאת שאותה אתם הצעתם — אנחנו לא נגשים, אנחנו לא נאמץ, ואנחנו נעזור למשפחות מרובות ילדים בכל מאורנו, גם בהבטחת הקיצבאות לילדים, גם בשירותים, גם ביום לימודים ארוך.

צ'רלי ביטון (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה שכחת שהיית בעד קיצוצי קיצבאות הילדים.

דוד לוי (הליכוד):

אני חושב שאתה חולם, אני חושב שאתה אומר דברי כזב, ואני מציע לך שתדענן קצת את זכרונך. מי שעמד ראשון — — —

(חבר הכנסת צ' ביטון קורא קריאת ביניים)

אני מציע שכולם יצטוו את מה שאמרתי מעל במה זו. הראשון שיצא מעל במה זו נגד הצעה זאת הייתי אני, בשם הליכוד.

צ'רלי ביטון (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):

בכנסת אתם אומרים דבר אחד ובהסתדרות דבר אחר.

דוד לוי (הליכוד):

מה אמרתי בהסתדרות? אני התנגדתי לזה, אני מתנגד לזה ואתנגד בכל מאורי לגזירה החברתית הזאת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר הכנסת לוי, יש לי שאלה אליך: את הדברים הטובים שאתה מציע לעשות — איך אפשר לבצע אם מציעים לקצץ את תקציב המדינה ב־5 מיליארד לירות?

(קריאה: יש למנוע ביזבז).

דוד לוי (הליכוד):

אתה הרי לא חבר כנסת חדש ואתה יודע שמדיניות כלכלית מביא שר האוצר בדיון על תקציב המדינה. כאשר הוא יביא אותו ויהיו כלולות בו המגמות החייבות, אז תלמד איך בניינים הדברים.

לך הצלחה במילוי תפקידך הרם הדורש סבלנות וגם סובלנות.

כנסת נכבדה, הקשבתי הערב לנאום הבכורה של ידידי חבר הכנסת משל ואני חייב לומר שההתרשמות שלי היא שהוא ניצל את הבמה הזאת הערב כבמת בחי" רוח כדי לדבר לבד, במקום בעימות טלוויזיוני, אל הציבור ומבלי שתהיה אפשרות אפילו לקרוא לו קריאת ביניים, כי כמקובל בכנסת אין מפריעים לחבר כנסת חדש בנאומו הראשון.

ירוחם משל (המערך):

גם אני לא אקרא לך קריאת ביניים.

דוד לוי (הליכוד):

חבר הכנסת משל דן את הממשלה החדשה, ממשלת הליכוד, לא על־פי מצעה ולא על־פי מעשיה, משום שעדיין לא החלה לפעול. משום כך כל הקיטרוג שלו היה מיותר. הוא מזהיר מפני אבטלה ומדביק כבר לממשלה תווית של ממשלה המתכננת אבטלה.

יגאל אלון (המערך):

כה אמר שר האוצר המיועד.

דוד לוי (הליכוד):

ידידי שר החוץ לשעבר, אני מציע לך לקרוא בעיון את מה שאמר שר האוצר לעתיד. אם תקרא בעיון תגיע למסקנה שמה שהוא אמר — — —

(חבר הכנסת י. אלון קורא קריאת ביניים)

ידידי, תרשה לי, אצטט אותו מלה במלה.

יגאל אלון (המערך):

באיזה נאום? באיזה מהדורה?

(קריאה: במהדורת מילטון פרידמן).

דוד לוי (הליכוד):

יש לך סבלנות או שגם את זה איבדת? אני מבקש שתהיה לך סבלנות ותקשיב לדברים גם אם אינם נעימים ואל תיגרר גם אתה לדרך של הסתה פרועה שאין לה שום יסוד במציאות. חבר הכנסת ארליך ציין את האבטלה המתוכננת על־ידי המערך, כפי שהופיעה בהצעת התקציב הלאומי שהגיש שר האוצר לנכנסת ושנחנו אישרנו אותה. ובהצעת התקציב הזאת היתה מתוכננת אבטלה של 60 אלף איש. והוא אמר שהוא מסתפק ב־6 אלפים מובטלים במקום 60 אלף.

עריאל אמורי (המערך):

מה אתה מדבר? הלא עכשיו, בתעסוקה מלאה, יש 48 אלף מובטלים במדינת ישראל. תלמד קצת כלכלה. בתעסוקה מלאה יש 48 אלף מובטלים במדינה. על איזה 6 אלפים אתה מדבר?

(קריאה: בתקציב הלאומי של מר רבינוביץ מדברים על 65 אלף מובטלים.)

דוד לוי (הליכוד):

סבלנות, ידידי. אתם קוראים להם בלתי־מועסקים. לידידי בלתי־מועסק הוא מובטל, הוא דורש עבודה ומחפש עבודה ואין לו.

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (לוי, אמיר, רוזווליו, גרוסמן, נוף, ארבליו — אלמולזינו, שריד) —

ככה מדבר אדם המתיימר להיות מיועד לתפקיד מוכיר
ההסתדרות הכללית?

דוד לוי (הליכוד):

אינני שומע אותך. אני לא יודע מדוע אתה כל כך
מתרגז.

דניאל רוזווליו (המערך):

אני שואל: האם כך מדבר אדם המתיימר להיות
מתאים לתפקיד מוכיר ההסתדרות?

דוד לוי (הליכוד):

זו אמונתי וזו דעתי. אני חי את הנושא. אני רואה
את חברי הקיבוץ, איך הם מתנשאים, איך הם מסתכלים
מגבוה על תושבי עיירות הפיתוח, איך הם באים לקבוע
מי יהיה מוכיר מועצת פועלים שצריך להיאבק על
האינטרסים של העובדים. הם נוהגים כאילו היו המעבידים
הבכירים.

חייקה גרוסמן (המערך):

דברי דמאוגיה כאלה עוד לא נשמעו מעל במת
הכנסת.

דוד לוי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מאמין שהממשלה הזאת,
אשר קמה בעיקר בעזרת התמיכה הרבה של הפועלים,
תעשה לא למען סוציאליסטים אלא למען צדק חברתי,
למען קידום חברתי, למען מציאת פתרון ולמען יהיה טוב
לחיות בארצנו.

עקיבא נוף (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
כמו במועצה המקומית בית-שאן.

דוד לוי (הליכוד):

לך תבקר שם היום ותראה מה המצב.

היוזר ש. ארבליו-אלמולזינו:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שריד ואחריו — לחבר-
הכנסת דיין.

יופי שריד (המערך):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אינני יכול לפתוח
את דברי בלא לומר משפטים ספורים באוני ידידי, חברי-
הכנסת, המיועד הכפול, דוד לוי: צריך אדם להיות מחונן
במידה בלתי-מבוטלת של עזות מצח כדי לטעון כלפי
מוכיר ההסתדרות ירוחם משל שהוא עושה כאן שימוש
בבמת הכנסת לצרכי הבחירות להסתדרות מחר. הממשלה
המוצגת כאן היום, יום אחד, שעות ספורות לפני פתיחת
הקלפיות, לא במקרה היא מוצגת. אפשר היה להציגה
לפני שבוע, לפני שלושה ימים; היא יכולה להיות מוצגת
בעוד שבוע. אולם היא מוצגת דווקא היום, יום אחד לפני
הבחירות להסתדרות. הופכים את הכנסת לבמת בחירות
מובהקת ועוד באים בטענות אל מוכיר ההסתדרות.

ולא זו בלבד, צריך אדם להיות מחונן במידה בלתי-
מבוטלת של עזות מצח כדי לבוא ולטעון כאן כלפי
המערך על הסתה, כביכול, של המערך. קודם כל, דבריו
כאן היום, חבר-הכנסת דוד לוי, היו כולם בגדר של
הסתה. שנית, ברצוני לומר לחבר-הכנסת דוד לוי: אתם
באמת אינכם עוסקים בהסתה, אינכם עוסקים בתיאוריה —
אתם עוסקים במעשה. אתמול עשיתם את המעשה בגבעת-
חיים והיום בבית-שאן.

(קריאה: מי שרף את מועדון תנועת החירות?)

אולם אני יכול להוסיף דבר אחד: אני מאמין שבצימ-
צום משרדי הממשלה ובצימצום הביוב והורדת הפרי-
בילגיות שאתם יודעים למי הן ניתנות; בהגברת הייצור
שאפשר לבצע במדינה היות שיש לנו פועלים טובים —
ואפשר לעשות זאת לא על-ידי הצהרות אלא על-ידי
מדיניות שכר נכונה, על-ידי תמריצים מתאימים לעובדי
הייצור — על-ידי כך נוכל להגדיל את היצוא, להביא
למצב שבו הפועל לא יהיה ממורמר, כי תהיה לו גם
תמורה לעבודתו, יהיה לו שכר שלא יירד בהדרגה במצב
של אינפלציה משתוללת, כאשר הוא משלם את מחיר
הכשלון הכלכלי של הממשלה, כאשר גם תוספת היוקר
מעוקרת ב-30%, בהסכמת ההסתדרות.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אני מבין שאתה מתחייב לשלם תוספת יוקר גבוהה
מדי שלושה חודשים.

דוד לוי (הליכוד):

אני אמרתי דברים ברורים. אינני רוצה להזכיר ולציין
את דבריו ואת דעתך על הנהגת ההסתדרות שהיום אתה
קם כל כך להגנתה.

יעקב זיאק אמיר (המערך):

אני מציע שתתחיל לומר זאת כבר עתה מעל הבמה.

דוד לוי (הליכוד):

אני מציע לך שתהיה זהיר בדבריו.

משום כך, אנו איננו מאמינים במלחמת מעמדות.
אנו לא מאמינים שעל-ידי הצהרה כזאת, ששרי ממשלת
הליכוד הם מבוססים ולכן בהכרח הם עוינים את ציבור
העובדים, אפשר להשיג משהו. אנו בעד שיתוף פעולה
בין ההסתדרות לבין הממשלה על בסיס משותף, על בסיס
אמנה חברתית אשר נותנת יסוד בריא הן לעובדים והן
למשק. אם-ירצה-השר תהיה אמנה זו, יהיה במדינה
שקט תעשייתי-חברתי, שלו אנו כל כך דוקקים.

אנו חייבים גם להזכיר לכם הערב שתחת הנהגתכם,
תחת מדיניותכם הסוציאליסטית כביכול, נוצר עוני משווע
בישראל. אלפי משפחות עדיין גרות בתנאי דיור מחפירים;
עדיין נשארו במדינה שלנו דירות שאינן מתאימות למגורי
חתול; לא נעשה די כדי להביא לפתרון של כל הבעיות
היסודיות האלה. מי שדבר כאן על חינוך עליו לדעת
כי עדיין המצב בעיירות הפיתוח הוא חמור מאוד. 40%
מכלל העבריינים במקומות אלה הם עבריינים קטינים. ואין
איש עושה דבר ואין ישות הפועלת לפתרון הבעיה.

ובאשר לקיבוצים, אנו רוצים לא רק לכבד אותם
אלא גם לחיות אתם בדוקים, בשלום ביניהם לבין תושבי
עיירות הפיתוח. אולם לא ייתכן שתעשיה, שהיתה צריכה
לקום באזורים אלה כדי לחנך אותם, לא הוקמה עקב
המדיניות שלכם והיא נמנעה מהם והוקמה בקיבוצים,
כאשר העיירות הושארו כרורבאר של כותאים זול. היום
אנו רואים שהקיבוצנים מתנכלים לעיירות הפיתוח
ומנסים לקבוע איך על תושביהן להצביע. הייתי רוצה
לראות את תגובותיהם של אנשי הקיבוצים אילו תושבי
עיירות הפיתוח היו באים אל הקיבוץ ביום בו חבריו
בותרים את המזכירות שלו ומנסים להשפיע עליהם כיצד
להצביע. הם בוודאי היו מגרשים אותם באלות.

דניאל רוזווליו (המערך):

חבר-הכנסת דוד לוי, אתה ממשיך להרחיק ריב. האם

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (שריד, לוי, לבני, שובל, סבידור, אלון) —

כמובן? — הסברה וזקיפות קומה. ושני האמצעים האלה יאפשרו לו, כביכול, ליישם את תכניתו הקיצונית שגם חלקים ניכרים בליכוד אינם מאמינים בסיכוייה.

נאמר כאן גלויות: אם יתרחש הנס הפוליטי ויתברר כי הלא-יאומו — — —

מנחם סבידור (הליכוד):

רק דברך מעודדים את האויבים והידידים כביכול נגד המדיניות של הממשלה.

יוסי שריד (המערך):

בכל הכבוד, חברי הכנסת סבידור, הוקצתה לך רבע שעה של "ניקוי ראש" אמיתי. עכשיו תאפשר לי לומר את דברי.

יגאל אלון (המערך):

למה אתה פוגע ב"ניקוי ראש"?

יוסי שריד (המערך):

רבותי חברי הכנסת, נאמר כאן גלויות: אם יתרחש הנס הפוליטי ויתברר כי הלא-יאומו והלא-מקובל בכל זאת מתרחש לגד עינינו נעמוד על במה זאת ונכה על חטא על כי היינו קצרי ראות וקטני אמונה עד מאוד. אך אם לא יתרחש הנס ילמד העם לדעת כי מאות אלפי אזרחים בישראל הולכו שולל ונתנו את אמונם בתכנית פוליטית דמיונית חסרת כל סיכוי והרת סכנות. רק נקווה כולנו יחד כי מחיר הלקח הזה לא יהיה כבד מדי.

אך את עיקר הדברים הייתי מבקש לייחד להרכבה של הממשלה החדשה ולמגמותיה בתחום החינוך, התרבות והתקשורת, ודברי, מר בגין, ברשותך מופנים אליך ישירות, שאיש כבוד אתה. אינני פטור כחברי מלשוב ולתבוע ממך את המאנדאט של שר החוץ המיועד. לא משום שמאנדאט אחד בקונסטלציה שנוצרה בכנסת מעלה או מוריד אלא משום ההיגיינה הציבורית שאתה כל כך הרבית לדבר בשמה. קראתי בעתונים את טיעונך כאילו אין זו הפעם הראשונה שאדם עוזב את מפלגתו ומשאיר את המאנדאט ברשותו. זה נכון, אולם ליובה אליאב, בנימין הלוי, שמואל תמיר ואחרים לא עשו עיסקה עם פרישתם. להיפך, הם נטלו על עצמם סיכונים ציבוריים גדולים. איש מהם לא ערק ממפלגתו יום אחד לאחר הבחירות כדי לקבל כסא רם בממשלה.

זלמן שובל (הליכוד):

בזכות הקולות שלו אתה הגעת לכנסת, יוסי שריד.

יוסי שריד (המערך):

איש מהם לא עזב מחנה מנוצח כדי לקבל רהאביליטציה ושררה ממחנה מנצח.

(קריאה: אם היה נשאר אצלך היה כשר, יוסי שריד?)

להיפך, הם הסתכנו כולם בבידוד פוליטי וציבורי. מינוי זה של משה דיין — — —

(קריאה: לזכותו אתה מדבר עכשיו.)

— הורחבו ולידתו במוסר ציבורי ירוד ומפוקפק. מינוי כזה חייבים להצטער עליו במקדמם או במאוחר, ואתה, מר בגין, עלול להיות ראשון למצטערים. יורשה לי אפוא לתבוע בשמם של ארבעה-עשר אלף אזרחים מרומים בישראל, שהצביעו בעד המערך, את המאנדאט בחזרה. יתקון לפחות מעוות אחד במינוי הכושל הזה.

לפני שעתים קיבלתי טלפון על התפרעות שלא היתה דוגמתה בעירך, בבית-שאן.

דוד לוי (הליכוד):

אני בירדתי זאת — הכל שקר וכזב.

יוסי שריד (המערך):

ההתפרעות היתה כל כך חמורה שמשטרת בית-שאן היתה צריכה להזעיק כוחות תגבורת מהסביבה ולהביאם לעירך.

אתן לבני (הליכוד):

יוסי שריד, אתה מעליל עלילות.

יוסי שריד (המערך):

גברתי היושבת-ראש, כמדומני שאין אורח במדינת ישראל שאינו מאחל הצלחה לממשלה החדשה המוצגת כאן עכשיו. שום מדינה, ומדינת ישראל יותר מאחרות, אינה יכולה להרשות לעצמה בזמנים האלה הממשלה כושלת ומכשילה. לכן, גם יריבים פוליטיים מלווים את הממשלה החדשה באיחולי הצלחה בהחלטותיה ובמעשי ידיה. עם זאת איננו פטורים כבר היום מלהביע את חששותינו במלוא גילוי הלב ולמתוח ביקורתה של האופוזיציה הראשית על דרכה המסתמנת של הממשלה, על הרכבה ועל אישורה.

מדוע נכחדו ממשלה זו יכולה להפתיע אותנו אך ורק לטובה. אין לנו ציפיות ממנה וכמעט לא נוכל להתאכזב. בדרכה המדינית והחברתית אין שום הבטחה; בהרכבה האישי ובמכתונתה אין שום בשורה; המרשמים שהיא רושמת לנו להבטאת חיינו הם מרשמים מוטעים לחלוטין ואם ייעשה בהם שימוש יורע מצבנו לאין שיעור.

הוויכוח המדיני בינינו הממצה כאן היום במהלך הדיון ולכן אסתפק במשפטים ספורים. תוצאות הבחירות, ככל שהן מתאכזרות למפלגתי, יש בהן חיוב מסויים. הן מעניקות — — —

זלמן שובל (הליכוד):

לא תוצאות הבחירות התאכזרו למפלגתך — אתה התאכזרת למפלגתך.

יוסי שריד (המערך):

גם אליך התאכזרו. לכל אחד מתאכזרים בשעתו.

זלמן שובל (הליכוד):

אתה גיהלת את מערכת הבחירות הכושלת של מפלגתך.

יוסי שריד (המערך):

— — תוצאות בחירות אלה מעניקות, למראית עין, מאנדאט למר בגין להוציא את תכניתו המדינית אל הפועל. בסיס הממשלה צר אמנם, אך מספיק. מר בגין לא יוכל להתלונן על העדר גיבוי פארלאמנטארי ועל הצורך להתפשר כביכול. אדרבה, ילך מר בגין בכוחו הפארלאמנטארי הזה ויוכיח את ממשותה של תכניתו המדינית הבלתי-אפשרית. העם כולו יעקוב אחרי הממ"ש שלה הזאת וייווכח לדעת אם מאה שליחי הסברה וקופי קומה מסוגלים לשנות כהוא זה נתונים קבועים ומוצקים של מציאות ביו-לאומית מסוימת. שהרי מר בגין מציע לנו מרשם פשוט ביותר: בסך-הכל מה מציע לנו מר בגין בתכניתו המדינית, לבד מעקרונותיה וזיסודיים

חוברת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (שריד, בן-מאיר, הורביץ, אולמרט, גרופר, לורינץ) —

חברי הכנסת, כמה פעמים התגוללו כאן באולם הזה על ל"ע שקיבלה שני שרים בעבור ארבעה מאגדאטים? ועכשיו דאגתם לסידור עבודה מלא לארבעה אנשי אגודת ישראל. איש מהם, אפילו לא אחד, לא יצא, חלילה, מקופח. מה ערך ומשקל לדברים כאשר קודם מבקשים לגרוף הון פוליטי ואחר-כך עושים דברים חמורים פי כמה? מי יאמין לכולנו, לדברים המושמעים באולם זה? מי יאמין לכנס? ויש לתופעה הזאת, חברי הכנסת בגין, רק שם אחד בלבד: שוחד פוליטי.

יגאל הורביץ (הליכוד):

מה אתה אומר?

(קריאה: בו!)

(קריאה: זה מתאים לך.)

יוסי שריד (המערך):

חברים, אני יודע שזה ביטוי חריף.

(קריאה: במשך עשרים ותשע שנים עסקתם רק בשוחד פוליטי.)

הרשו לי לצטט, רבותי, מ"דברי הכנסת", עם התייצבות הממשלה החדשה, ממשלתו של מר רבין, לפני הכנסת ב-1974, וכאן מדובר על חלוקת התיקים לל"ע.

אחור אולמרט (הליכוד):

אתה שוכח של"ע קיבלה גם בכנסת הרבה יותר ממה שמקבלת סיעת אגודת ישראל.

יוסי שריד (המערך):

אני מצטט מ"דברי הכנסת": "לתופעה זאת אין יקרא? אין שום ביטוי אחר: זהו שוחד פוליטי. לא היה כדבר הזה מאז קום המדינה. פיחות כזה של מעמד השרות. על שניים או שניים-וחצי חברי כנסת — שני שרים, חברי ממשלה?"

ספס גרופר (הליכוד):

אתם לימדתם אותנו.

יוסי שריד (המערך):

"ונכתב בשבילנו כי השוחד יעורר פקחים ויסלף דברי צדיקים." הציטאטה הזאת לקוחה מדברי חבר הכנסת המיועד לראשות הממשלה, מנחם בגין. הוא קרא לזה "שוחד פוליטי". גם אז התקוממתם נגד הביטוי הזה כפי שהתקוממתם כאן עכשיו?

(קריאה: זה סילוף עובדות.)

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אתם הצעתם לנו תפקידי שרים ואנחנו לא קיבלנו.

יוסי שריד (המערך):

חברי הכנסת לורינץ, מחמת כבודכם — — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

הנה תשמע מה שאומר לך חברי הכנסת לורינץ. תשמע מה שהציע להם המערך.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אתם הצעתם לנו שני שרים על שלושה חברי הכנסת ולא קיבלנו.

(קריאה: למה רבינוביץ לא הצליח לשכנע אותם?)

שמעתי אגב עוד טיעון שמר בגין השתמש בו. מר בגין אמר למי שאמר: נכון, בענייני בטחון משה דיין אינו יכול לעסוק. גם שר החוץ, כידוע, אינו עוסק בענייני בטחון. הוא עוסק בענייני גבולות; גבולות אינם עניין לבטחון. רחוק מזה. הוא עוסק בענייני רכש, בענייני ציוד, בענייני נשק. זה לא בטחון. מר בגין, בכל הכבוד, מצא לך נימוק אחר טוב מזה.

חברי הכנסת, ממשלה חדשה זו נשבתה כולה אל בין עסקני הכפייה הדתית. נודה על האמת, גם ממשלות המערך נאלצו להיכנע לא פעם בלית ברירה לתכתיבי המפד"ל, אולם הפעם נכנע מר בגין ללא תנאי לקואליציית המר-לורינץ. והרי זו עובדה שעסקני הכפייה הדתית לא הסתפקו הפעם במה שניתן להם על-ידי המערך.

ברצוני לומר מספר משפטים גם באזניהם של חברי הכנסת הדתיים, לא כולם, חלקם: גם מי שאיננו מצדד בהפרדת הדת מהמדינה איננו יכול לעכל את צביעותכם הציבורית. הרי דרישותיכם ותביעותיכם הן רק למראית עין כדי לצאת יד חובה ולבסס את מעמדם הפוליטי —

(קריאה: או למה אתה מתקף אותנו?)

— — — והן מגיעות עד קצה הגבול האלקטוראלי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מה אתה מ'פחד את הציבור?

יוסי שריד (המערך):

ואני רוצה להפנות את השאלה דווקא אליך, ד"ר יהודה בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מה השאלה?

יוסי שריד (המערך):

השאלה תהיה ברורה, מעניין לדעת אם התשובה תהיה ברורה כמות. אם אתם באמת כנים בתביעותיכם מדוע אינכם מבקשים, לדוגמה, לבטל את משחקי הכדורגל בשבת, לבטל את השידורי הטלוויזיה בשבת? הרי בשידורי הטלוויזיה בשבת יש הרבה יותר חילול שבת מאשר בעבודה במפעלים פה ושם. אתם אינכם דורשים זאת משום שאתם יודעים שהדבר הזה יכול להזיק מבחינה אלקטוראלית, ולכן לא נאמנות לדת מנחה אתכם אלא חשבון פוליטי.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אני אתן לך תשובה. התשובה היא — — —

יוסי שריד (המערך):

את התשובה תיתן אחר-כך.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

שאלת אותי שאלה. התשובה היא, חברי הכנסת שריד: אני מציע לך שמחר אתה יחד אתי נגיש הצעת חוק פרטית להפסיק את השידורים של הראדיו והטלוויזיה בשבת.

יוסי שריד (המערך):

שמירת שבת בעיני, בעיני אדם חילוני, אינה ניתנת לחלוקה. כאשר מחלקים שלל של שלטון אפשר, כנראה, לחלק גם את השבת.

(קריאה: שוכנענו שהמערך והליכוד הם אותו הדבר).

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
 אתה עושה השוואה? ...

יוסי שריד (המערך):

הרב פרוש, בוא נדבר ברצינות.

(קריאה: כדאי להכין שיעורי בית לפני שמסלי-פים).

אתם רציתם להיות שרים, ולפי שידעתם שמועצת גדולי התורה לא תאשר הייתם מוכנים להיות סגני שרים והלכתם למועצת גדולי התורה ומאוד התאכזבתם כאשר היא לא איפשרה לכם להיות סגני שרים.

(חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ קורא קריאת-ביניים)

אבל אני רוצה לומר לך, חבר-הכנסת אברמוביץ, אני אינני מכיר את מועצת גדולי התורה, אבל נדמה לי, יש לי תחושה. עמוקה, שהטעמים של מועצת גדולי התורה לא לאפשר לכם להיות שרים וסגני שרים — הטעמים האלה חשובים מאוד.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

יפה שאתה מעריך את מועצת גדולי התורה.

אהוד אולמרט (הליכוד):

חבר-הכנסת שריד, מועצת גדולי התורה היתה פוסקת מאותם טעמים שאף אחד מאנשי העבודה לא היה שר.

יוסי שריד (המערך):

אתה גם בקיא במועצת גדולי התורה?

אהוד אולמרט (הליכוד):

כן, כמוד, בדיוק כמוד.

יוסי שריד (המערך):

אני חושב שמועצת גדולי התורה מכירה אתכם ולכן לא נתנה לכם להיות לא שרים ולא סגני שרים.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):
 אולי תחשוב רגע שהם מכירים גם אותך.

יוסי שריד (המערך):

יש אנשים שהחסרון היחיד שלהם, כמו במקרה שלכם, שמכירים אותם.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

גם כאשר מוותרים על שררה אתה לא יכול להבין. תן כבוד ודרך-ארץ לאנשים המוותרים על שררה.

יוסי שריד (המערך):

כלומר, חבר-הכנסת לורינץ, אתה לא רוצה שנחלד מהפרק העגום הזה ואתה רוצה שאפרט את הדברים קבל עם ועדה. חבר-הכנסת לורינץ עומד להיות יושב-ראש ועדת הכספים של הכנסת. חבר-הכנסת פרוש עומד להיות יושב-ראש הוועדה לרווחה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

אבקש את חבר-הכנסת שריד לסיים.

יהודה מאיר אברמוביץ (אגודת ישראל):

אתם באופוזיציה לא תקבלו ראשות ועדות? תענה לי על כך. זאת הבעיה?

יוסי שריד (המערך):

אינני בטוח אם חבר-הכנסת פרוש הוא המועמד המתאים לעמוד בראש ועדת הרווחה. מה לך ולשכבות המצוקה? האם אתה מעורה או מעורב בשכבות המצוקה שתיטול על עצמך את האחריות הזאת?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

אתה תדריך אותי היכן לראות אנשים במצוקה?

יוסי שריד (המערך):

במניין זה יש כבר מי שמדריך אותך. אני בהחלט יכול להדריך אותך. בשבילך זה יהיה לימוד חדש לגמרי ולבסוף, גברתי, במניין זה של פגמים חמורים בממי שלה החדשה אני מבקש למחות על הפקדת תיק החינוך והתרבות בידי של אדם, איש מוכשר, נעים כשלעצמו. ידיד, אבל זבולון המר משתייך לפלג קנאי וקיצוני בעל השנוי כל כך במחלוקת.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת שריד, איך אתה מדבר על העם? העם החליט משהו בבחירות. איך אתה מדבר? אתה קובע שזה פלג קנאי? ואתם הרי ירדתם כמעט למחצית. בקושי ממלאים אתם את הכיסאות שלכם פה. מה אתה מדבר על פלג קנאי? העם הרי זרק אתכם אחרי הסתאבות. אתה מדבר על פלג קנאי? של נעליך מעל רגליך. מי הסמיך אותך לדבר? בקושי עברת.

יוסי שריד (המערך):

הארגומנט הזה ...

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

מי אתה שתקבע מה זה פלג קנאי?

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:

חבר-הכנסת בן-מאיר, אבקש להפסיק להפריע.

יוסי שריד (המערך):

זהו פלג קנאי בעם.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

איוה דיבור זה "פלג קנאי" על חלוצים? תלמד מהם חלוציות.

יוסי שריד (המערך):

אני לא אלמד מהם חלוציות, אדוני. לא, לא אלמד מהם. אני רוצה להדגיש חוזר והדגש: שלא כפי שאמר חבר-הכנסת בן-מאיר, אינני מוחה על המינוי הזה משום שחבר-הכנסת המר הוא אדם דתי. אני חוזר ואומר: אני מוחה על המינוי הזה משום שחבר-הכנסת המר משתייך לפלג קנאי, קיצוני ושולי בעם. תיק החינוך והתרבות, יותר מכל תיק אחר, חייב להיות מוסקד בידי אישיות המעורה בעמק-השווה הלאומי, המייצגת גישה ממלכתית רחבה, ולא בידיה של אישיות המייצגת גורם פוליטי אשר קיעקע לא פעם יסודות ממלכתיים חשובים.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אתה לא מייצג גורמים פוליטיים? מה אתה מייצג, חבר-הכנסת שריד?

יוסי שריד (המערך):

"גוש אמונים" ושלוחיו בכנסת אינם יכולים להפוך פתע פתאום למחנך מספר אחד של ילדי ישראל כולם.

חוברת ב', ישיבה ג'

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (שריד, בן-מאיר, לורינץ, ג. כהן, ארבליי-אלמוזלינו, דיין, עמאר, בורג, פעיל, שובל) —

חבר-הכנסת שריד, האגדה יוסי שריד כבר התנפצה ב-17 במאי, ברוך-השם. תואיל נא לשתוק לשנה-שנתיים.

היו"ר ש. ארבליי-אלמוזלינו:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת דיין.

משה דיין:

גברתי היושבת ראש, כנסת נכבדה, הדבר החשוב ביותר, הכבד ביותר, המורכב ביותר שעומד לפני ישראל בתקופה הקרובה, לפני הכנסת הזאת ולפני הממשלה הבאה, זה הקומפלס שנקרא "ינבה" —

משה עמאר (המערך):

אולי רק לפני זה תאמר אם אתה מחזיר את המאני-דאט. לפני שאתה מתחיל בדבריד תאמר אם אתה מחזיר את המאנדאט. לאחר מכן תגיד מה חשוב.

יוסף בורג (חזית דתית לאומית):
עמאר אמר.

משה דיין:

— קומפלס שמכיל אולי גרעינים של שלום.

משה עמאר (המערך):

אני חוזר ומבקש שתאמר אם אתה מחזיר את המאני-דאט.

משה דיין:

אני מבקש שלכנסת הזאת תהיה יושבת-ראש אחת. או שאת מנהלת את הישיבה או שהחבר מנהל את הישיבה.

היו"ר ש. ארבליי-אלמוזלינו:

חבר-הכנסת דיין, אני מנהלת את הישיבה ואני יודעת להפסיק אותה מתי שאני רוצה. בבקשה.

משה דיין:

כשתרצי תאמרי לי ואז אוכל להמשיך.

משה עמאר (המערך):

אף אחד לא עונה על השאלה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

חבר-הכנסת דיין, אולי לאות מתאה תוותר על רשות הדיבור.

היו"ר ש. ארבליי-אלמוזלינו:

אני מבקשת לא להפריע. הנואם לא חייב להשיב.

משה עמאר (המערך):

איש לא מבקש להפריע, מבקשים תשובה ברורה.

זלמן שובל (הליכוד):

חבר-הכנסת עמאר, יש תשובה ברורה: לא.

בגלל מפ"ם המערך הרווית מאות אלפי קולות.

משה דיין:

הנושא המרכזי הזה ייתכן שהוא נושא בקרבו גרעינים של שלום. בוודאי במצב הנוכחי הוא נושא אחר אפסרויות של חידוש המלחמה. כל אלה שדיברו פה ברוח זו שכאילו הבעיה המדינית שלנו היא שאם ומפני שהליכוד מרכיב ממשלה — — —

משה עמאר (המערך):

על איוו מלחמה אתה מדבר? מלחמת יום-הכיפורים?

חברי הכנסת, קראנו בשבועות האחרונים בדאגה עמוקה את דבריהם של כל הממונים החדשים על תחום החינוך, התרבות והתקשורת. קראנו בדאגה את דברי ההבל המסוכנים על "המאפיה השמאלנית", על "הסגנון החדש שנצטרך להתרגל אליו", על מחזות שלא יוכלו להיות מועלים על הבמה בהעדר סיבסוד ממשלתי ועל ספרי לימוד שיצטרכו להיגנז. למחנכי הדור החדשים נאמר — —

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

חבר-הכנסת שריד, השריפה מחר אחרי-הצהרים, פה בכיכר.

יוסי שריד (המערך):

— כי אני למדינה שהפוליטיקאים שלה הופכים לצנזורים שלה, ואנחנו, ככל שיעמוד לנו כוחנו, נדאג לכך שהמספרים של הצנזור לא יופקדו בידי פוליטיקאים, יהיו אשר יהיו.

מתנכים אלה מדברים, כביכול, בשמה של היהדות השרשית. למעשה אין הם מדברים אלא בשם יהדות מלאכותית במידה רבה, יהדות סינתטית, כאילו היו רוצים לייצר במעבדות האלכימיה שלהם גלילות מיוחדות במינן שבולעים אותן ומתעברים ביהדות. הדרך האמיתית אל היהדות ואל מסורת ישראל עוברת במישורים הרחבים והפתוחים של רוחב הדעת, של הסובלנות ההדדית ושל אהבת ישראל.

שלמה לורינץ (אגודת ישראל):

אתה האיש המומחה למסורת ישראל?

יוסי שריד (המערך):

בימי הבחירות ראיתי את הליכוד מפרסם מודעות כאילו הוא ממשיך את דרכו של ד"ר בנימין זאב הרצל, ואני רוצה לסיים את דברי כאן היום בדבריו של ד"ר בנימין זאב הרצל, ואני מצטט:

"האם יהיה לנו באחרונה גם שלטון הדת? לא. האמונה היא הקשר המאחדנו, אך המדע עושה אותנו לאנשים חפשיים. כל נידוד מחשבה של כהנינו לייסד שלטון דת — נסיר בראשיתו." — —

נאולה כהן (הליכוד):

יפה.

יוסי שריד (המערך):

— "אנו נדע לכלוא אותם בבתי-הכנסיות, כשם שנחזיק את צבאנו בבית הקסרקטין. לצבא ולכהונה ניתן כבוד גדול, כיאות לתפקידם הנכבד. אבל לא להם לחוות דעה בענייני המדינה, כי התערבותם תהיה לנו למכשול מבית ומבחוץ."

האם הממשלה הזאת קמה ברוח דבריו של בנימין זאב הרצל הממשלה החדשה מייסדת את שלטון הדת, מוציאה את כהנינו מבתי-הכנסיות ונותנת להם לחוות דעה בענייני המדינה. ואמנם התערבותם תהיה לנו למכשול.

אני, כחברי, לא נוכל להצביע בעד הממשלה הזאת שתכנייה המדינית היא תכנית של מקסם שואו והרכבה תלוש לחלוטין מן הבעיות ומן המציאות של ישראל בזמן הזה.

נאולה כהן (הליכוד):

האומנם?

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

יורשה לי לשמוע: אם איש בדרג הלאומי כמו דיין באמת לוקח את המאנדאט ולא מתייחס לכך בדבריו — לפחות שיאמר לנו אם הוא לוקח את המאנדאט אתו. תאמר בבירור ואל תשאיר אותנו בציפייה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אתם לא מבינים. הוא לוקח את המאנדאט לז'נבה. השאלה היא מה הוא יעשה בז'נבה. ידבר, ידבר ולא יעשה שם כלום. תגיד לנו פה מה אתה עושה במאנ-דאט ומה תעשה בז'נבה.

(קריאה: הוא הביא לכם שלושה מאנדאטים — תחזירו עוד שניים.)

(קריאה: אל תדבר בשמנו.)

יעקב ז'אק אמיר (המערך):

חבר הכנסת הורביץ, אתה אמרת שאתה לא רוצה את דיין.

משה דיין:

כאשר ראש הממשלה יצחק רבין חזר מביקורו בארצות-הברית ומפגישתו עם נשיא ארצות-הברית קארטר הוא אמר בשדה-התעופה בן-גוריון כי הביקור היה מוצלח וכי נוצרו תנאים משותפים להידברות עם ארצות-הברית, למהלכים מוסכמים, ללוח זמנים וליעדים משותפים. אין לי ספק שראש הממשלה דאג אמר זאת משום שהוא האמין בכך. אבל כאשר אנחנו נאספים כאן היום לאחר שהתפרסם אתמול גאומי של סגן נשיא ארצות-הברית מונדייל בסן-פראנציסקו, איננו חפשיים מלראות ולשמוע את התמציית שנאמרה באותו נאום בשלושה דברים, בנושא הגבולות נאמר שעל ישראל, בתמורה וכתלס מהס-כס שלום, לחזור לגבולות הקודמים עם שינויים מזעריים; בנושא הפלשתינאי נאמר שיש להבטיח לפלש-תינאים מולדת בקשר כלשהו עם ירדן; ובנושא הבטחוני של ישראל נאמר שנוסף לעצם העובדה שהסכם שלום מקנה בטחון צריך שיינקטו אמצעים והסדרים מיוחדים כדוגמה — וכאן ניתנה הדוגמה — כדוגמת ההסדרים שקיימים עכשיו בגבול הסורי או בגבול המצרי.

מי שאיננו רוצה לשמוע זאת או לראות את משמעות הדברים מתעלם מהשאלה המחייבת קודם כל את כולנו יחד, את כל מדינת ישראל על כל המפלגות — אולי חוץ משלי ורק"ח שאולי הן מקבלות את הגישה הזאת. אבל כל המפלגות שאינן מקבלות את הגישה שצריך לחזור לגבולות הקודמים חייבות להבחין בשאלה במה אנחנו חלוקים, במה יש בינינו חילוקי דעות שעליהם אנחנו צריכים להיאבק בינינו ובמה כולנו — פרט ל"שלי" ולרק"ח — מאוחדים, כדי שתהיה חזית משותפת של מדינת ישראל ושל העם היהודי יחד אתה להתקיף את התכניות שאינן מקובלות אף על אחת מהמפלגות הללו.

אריה אליאב (מחנה שלי):

אתה לא שמעת זאת. אתה היית עיוור בשתי עיניים לזה.

אל תעשה לעצמך חיים קלים, אתה לא תצליח בזה. שלי היא מפלגה ציונית ואתה מסית ומשמיץ כבר ברגע הראשון. כדרכך.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

וגם משקר.

משה דיין:

שלי היא מפלגה ציונית, ואם חשדתי בכשרים באמרי של שלי בעד זה שנחזור לגבולות הקודמים במסגרת של שלום — אם לא זו העמדה שלכם — אני לוקח דברי בחזרה. אם זו העמדה — אין חילוקי דעות בין העמדה הזאת לבין מה שאמר מונדייל.

אריה אליאב (מחנה שלי):

אל תחבר את שלי עם רק"ח כשם שאינני רוצה לחבר אותך עם מישהו שאינני רוצה לקרוא בשמו.

יוסי שריד (המערך):

אולי בכל זאת תקרא בשמו?

משה דיין:

כל המפלגות הסבורות שמדינת ישראל איננה צריכה לחזור לגבולות הקודמים; איננה צריכה להסכים למולדת לפלשתינאים בגדה המערבית וברצועת עזה עם קשר כלשהו לירדן — אלה שאינם מסכימים לגישה הזאת צריכים להסכים על הדבר המשותף הזה. צריכה להיות חזית מאוחדת של מדינת ישראל ושל העם היהודי. זהו הדבר הראשון אשר באופן ריאלי עומד עכשיו על הפרק.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

במה אתה רוצה לבוא לז'נבה — זאת אתה צריך להגיד; אינך צריך להגיד במה אתה לא רוצה לבוא לז'נבה.

אריה אליאב (מחנה שלי):

אני נתון עם חבר הכנסת פלומין על הדברים שאתה אינך מסכים להם וכן עם חבר הכנסת מלמד.

יהודה בן-מאיר (חזית דתית לאומית):

אבל הם לא נפגשו עם אש"ף; הם לא הלכו אל רוצחים ומחבלים.

משה דיין:

יש דברים שללא ספק צריך להבהיר אותם. אלה שמועמדים להשתתף בממשלה חייבים וזכאים להבליט אותם. דברים שיש בהם הבדל בין ממשלת הליכוד לבין הממשלה הקודמת צריך להבליט. אבל יש דברים שאין בהם הבדל אלא יש זהות בין המדיניות המוצעת על-ידי הממשלה החדשה — — —

יוסי שריד (המערך):

אתה באמת המומחה הכי גדול בישראל לממשלות — עקרת את כולן.

משה דיין:

יש דברים שאנו צריכים להיאבק עליהם במשותף. יש דברים שצריך להיות חלוקים עליהם אחד עם השני. הנושא המרכזי שיש בו שוני בתפיסה של ממשלת הליכוד הוא לגבי החלוקה של הגדה המערבית. נושא שאין בו שוני הוא הנכונות ללכת למשא-ומתן ללא תנאים מוקדמים. צריך להבחין בין שני דברים אלה ולראות את המשותף ואת המפריד. גם ממשלת הליכוד וגם הממשלה הקודמת אמרו שלכל צד יש רשות להביא אילו הצעות שהוא רוצה, לרבות חלוקה של הגדה המערבית.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מהו הטיעון שלך?

משה דיין:

ההבדל בין עמדת הליכוד לבין עמדת המפלגות של המערך ושל ד"ש, עד כמה שהבנתי, הוא שהמפלגות של המערך וד"ש מציעות ורואות כדרך נכונה להסדר שלום עם המדינות הערביות חלוקה כזו או כזו של הגדה המערבית, העמדה של ממשלת הליכוד היא שלערכים יש זכות להציע הצעה כזו; כאשר הם יציעו הצעה כזו — ידונו בה בכל הכנות. כאשר יתברר שיש הצעה אמריקנית או ערבית — ייתכן שנהיה מחולקים וייתכן שנקבל אותה.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

זאת אומרת שהערבים יקבעו את המדיניות.

דוד גולומב (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
לארצות-הברית מה אומרים?

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מה יציעו הישראלים?

משה דיין:

אינני מציע הצעה זו. ממשלת הליכוד איננה מציעה ביוממה את ההצעה הזאת; היא מוכנה לשמוע אותה אם צד אחר מציע אותה. ארצות-הברית יכולה להציע אותה; הערבים יכולים להציע אותה; הרוסים יכולים להציע אותה. לפי שעה, ההצעה האחרונה של ארצות-הברית היא זו ששמענו ממונדיל. היא לא היתה הצעה שדומה להצעה של ד"ש; היא היתה הצעה על תיקונים מזעריים לגבי הקווים הקודמים. אינני יודע אם זו הצעה או לא; זה נאמר בנאומו של מונדיל.

(חבר הכנסת מ. פעיל קורא קריאת ביניים)

היו"ר י. שמיר:

חבר הכנסת פעיל, תפסיק להפריע לדיון.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אני לדיון יש פה?

אהוד אולמרט (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, צריך להוציא לו צו אישפוז.

יוסי שריד (המערך):

חבר הכנסת אולמרט, תחקור את עניין העתיקות.

משה דיין:

אין דבר יותר קל ויותר מסוכן למדינת ישראל מאשר שכל המפלגות שאינן משתתפות בממשלת הליכוד תסבנה שהמניעה להשיג שלום או להתקדם לקראת שלום נובעת מהעובדה שממשלת הליכוד עלתה לשלטון.

יגאל אלוז (המערך):

זו מניעה להשיג אהדה בדעת הקהל בעולם.

יוסי שריד (המערך):

אפשר לחשוב שאתה יושב בליכוד כבר שמונה שנים.

משה דיין:

אין דבר יותר מסוכן למדינת ישראל, יותר קשה ויותר מכשיל את עניינה של מדינת ישראל, מאשר לבוא ולומר שהסיבה שאיננו יכולים להשיג הסכם שלום עם

הערבים, או שיש לנו חילוקי דעות עם ארצות-הברית, נעוצה בכך שמר בגין הוא ראש הממשלה. אין דבר יותר קל מזה, אין דבר יותר מכשיל מזה. אין דבר יותר נכון מאשר לומר שהיום אנו נמצאים בקטביות של ראיית הפתרון בינינו לבין הערבים ובחילוקי דעות בינינו לבין ארצות-הברית. ואם נגיע לאותו זמן שתהיה הצעה מעשית ערבית של חלוקה ואנו נהיה מחולקים בדעו — תינו — אז יהיה הזמן להתפלג על כך. אם אנו נמצאים היום במצב שבו כל ההצעות הישראליות לחלוקה נדחו על-ידי ערבים והתביעה היחידה שלהם היא נסיגה כוללת; אם העמדה של ארצות-הברית היא של שינויים קלים ומזעריים ולעמדה זו מתנגדים הן המערך והן ד"ש — צריך להיוזר לעשות יד אחת ולומר: למה אין שלום, למה אין הסכם, למה יש חילוקי דעות עם ארצות-הברית? מפני שקמה ממשלת הליכוד. מכך צריך להיוזר.

אני מציע לבית זה להיאבק במשותף על הדברים המשותפים: להדוף את ההצעה שאיננה מקובלת על כל הבית, להדוף אותה ביד אחת; ולהתפלג כאשר תהיה הצעה קונקרטית שהמערך וד"ש יתמכו בה והליכוד לא ירצה לתמוך בה. אינני רואה את ההצעה הזאת, אינני שומע אותה.

אני רוצה לומר משהו על ההחלטה 242 ועל ההליכה לזינבה. ברגע שהליכוד הודיע שהוא מקבל את ההסכמים שנקבעו על-ידי הממשלות הקודמות, פירוש הדבר הליכה לזינבה כשם שהלכה הממשלה הקודמת, באותם תנאים, באותה הסכמה. זוהי המשמעות של הסעיף בקווי היסוד שהממשלה הבאה תכבד את ההסכמים שעשתה ממשלת ישראל. כפי שממשלת ישראל הקודמת הלכה כך תלך ממשלה זו.

שמאל תמיר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אנחנו קיבלנו מהליכוד מידע שונה לחלוטין.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

מה עושים בזינבה?

משה דיין:

רבותי, אינני מנהל משא-ומתן עם ד"ש, אני מדבר כחבר כנסת על פירוש סעיף כ"ה בקווי היסוד של הממשלה, אפילו לא על אותו סעיף שמדבר על זינבה. אני מדבר על סעיף כ"ה האומר שממשלת הליכוד תכבד כל הסכם שנעשה על-ידי הממשלה הקודמת ועל-ידי ממשלות קודמות, הסכם ללכת לזינבה, באותם תנאים — היא מסכימה ותסכים. לדעתי זה פירוש הסעיף בקווי היסוד.

יגאל דיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

חבר הכנסת דיין, אני מציע לך, לפני שאתה עושה צעד נוסף, נהל משא-ומתן עם חבר הכנסת בגין.

יוסי שריד (המערך):

אל תדאג, בליכוד הוא לא יעשה חכמות, הוא יהיה נאמן הנאמנים שם.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

במשך שבועיים.

משה דיין:

אם חבר הכנסת בגין ירצה להסתייג מהדברים שאמרתי הוא ידבר אחרי ואני סומך עליו שהוא יעשה זאת.

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (דיון) (דיון, ש. תמיר, שריד); (תשובת ראש הממשלה) (י. שמיר, בגין, אליאב, נבון) —

אני רוצה להגיד דבר בעניין החלת החוק הישראלי, וגם זה בעקבות מה שנאמר בקווי היסוד. כדי להחיל את החוק הישראלי, או מה שקוראים בלשון יום יום סיפוח, על הגדה המערבית ורצועת עזה יידרש רוב בכנסת. אם לא יהיו 61 חברי כנסת שיצביעו בעד זה, זה לא יהיה. ההחלטה בעניין זה נתונה בידי הכנסת. אם הכנסת לא תרצה להחיל את החוק — לא יוחל החוק; תרצה הכנסת — היא יכולה להחיל את החוק אם וכאשר היא תמצא לנכון. גם זאת צריך לדעת ולראות לקול עגינה, שהדבר נתון להכרעת הכנסת.

אני רוצה לסיים דברי בדברים שפתחתי בהם. רבו-תי, כרגע אנחנו נמצאים במצב שיש לנו קטביות משני צדדים: מצד אחד עם הערבים בשאלה איך להגיע לשלום, כשהם דורשים מדינה פלשתינאית, נסיגה בכל השטחים וספק שלום, ומצד שני יש לנו גם חילוקי דעות עם ארצות-הברית. אם נגיע לשעה שתהיה הצעה לשלום, בין אם תהיה עליידי ארצות-הברית ובין אם תהיה עליידי הערבים, וחלק מהבית הזה יתמוך בה בעוד שחלק אחר יונגד לה, וממשלת הליכוד תתנגד לה — נחלוק או. תהיה הצעה שארצות-הברית תתמוך בה והיא תתקבל על דעת ד"ש ועל דעת המערך, בין אם זה יהיה על רמת-הגולן, על שארם-א-שייך ועל תכנית-אלון, וארצות-הברית תתמוך בעמדת המערך או בעמדת ד"ש בעוד שהליכוד לא ירצה לקבל זאת — נחלוק או על כך. אבל עד אז, כשיש לנו חילוקי דעות כאלה עם הערבים ופער כזה בינינו ובין ארצות-הברית, כשיש פער כזה לגבי התביעה למולדת פלשתינאית בגדה המערבית וברצועת עזה ולגבי חזרה לגבולות הקודמים עם תיקונים מועטים — צריכים כולנו ביחד להדוף את התכנית הזאת.

יוסי שריד (המערך):
ומה עם המאגדאט?

2. תשובת ראש הממשלה

מנחם בגין (הליכוד):

אני מודה לך. אמרתי שאני מניח שאקבל לפך גם את הסכמת הבית, ואני מודה לחבר-הכנסת אליאב על הביטוי שהוא נתן להסכמה זו.

ועתה לדיון. אני רוצה לומר שלאחר ששמעתי גאומר של ראש האופוזיציה, חבר-הכנסת שמעון פרס, קיבלתי רושם חזק — אולי הוא סובייקטיבי — שראש האופוזיציה הקודם היה נושא נאומים יותר מוצלחים נגד הממשלה.

יצחק נבון (המערך):
צריך לעשות הסבה מקצועית.

מנחם בגין (הליכוד):

אבל אין דבר, לחבר-הכנסת פרס עוד יהיה הרבה זמן ללמוד — איך הוא אומר — את השליחות הזאת, ואנחנו בוויאיי עוד נשמע מפיו דברים משכנעים יותר. בעצם אינני מתפלא. מה קרה? אני מדבר על כל חברי המערך. אנחנו יושבים יחד בבית זה שנים רבות, תמיד היינו יריבים, אבל גם ידענו ידידות אישית. זה חל אפילו על חבר-הכנסת יוסי שריד. הוא ניהל את מערכת הבחירות של מפלגת העבודה גם לכנסת הקודמת. אחרי-כך בא בפעם הראשונה לבית הזה. הכרנו באופן אישי, והוא הומין עתונאי ואמר לו שהוא מביע צער על דברי ההתקפה שהוא חזיר נגדי במערכת הבחירות.

רבותי, אני מביע כאן דעתי ומסביר את הבנתי לקווי היסוד האלה. כאשר נאמר שממשלת הליכוד תכבד את ההסכמים שנעשו על-ידי ממשלות קודמות, וההסכם בדבר הליכה לזיבה אינו הסכם של מה בכך, פירוש הדבר שתכבד אותו הסכם שממשלת ישראל הקודמת נתנה להסכמתה לו. (קריאה)

רבותי, אפשר לא להסכים לדברי, אי-אפשר להגיד שאני אומר דבר שאין בו משוה. אם אינכם מסכימים נישאר חלוקים. אינני אומר את הדברים כדי שלא יירשמו בפרוטוקול, כדי שלא יישמעו, כדי שלא יובן מה שאני אומר.

שמואל תמיר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
חבר-הכנסת דיון, קרא נא בטובך את סעיף 7 המתייחס לנושא זה רק בקשר לזימון. זה מה שהוסבר גלויות וברורות על-ידי מר בגין. אתה נותן פירוש אחר.

משה דיון:
חבר-הכנסת תמיר, אמרתי שאני מדבר על סעיף כ"ה ואמרתי שאינני מדבר על הסעיף המפורש בעניין זיבה אלא על הסעיף הכולל בעניין כל ההסכמים, ופירוש כל ההסכמים הוא שזה כולל גם הסכם על הליכה לזיבה.

שמואל תמיר (התנועה הדמוקרטית לשינוי):
הפירוש שלך — — —

משה דיון:
לא הייתי במשא-ומתן בין ד"ש ובין מר בגין. אני משתתף בדיון היום בכנסת ואומר דעתי על קווי היסוד שהונחו כאן לראשונה לפני הכנסת.

היו"ר י. שמיר:
חברי הכנסת, בזה תם הדיון. רשות הדיבור למרכיב הממשלה, חבר-הכנסת מנחם בגין.

מנחם בגין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, מורי ורבותי חברי הכנסת, מתוך הנחה שהלילה תביע הכנסת אמון בממשלה, אני מבקש להודיע כי על דעת חברי הממשלה, ובטוחני כי בהסכמת חברי הכנסת ללא הבדל סיעה, או כמעט ללא הבדל סיעה, אודיע לה כי פעולתי הראשונה מחזר כראש ממשלה תהיה להורות לתת מקלט לפליטי וייטנאם בארצנו.

אנחנו כולנו זוכרים ספינות עם פליטים יהודיים בשנות ה-30 אשר נדדו על פני שבעה ימים וביקשו להיכנס לארץ מסוימת או לארצות רבות ונתקלו בסירוב. היום קיימת מדינת היהודים. לא שכחנו. אנחנו נהגה באנו-שיות. נביא את האנשים האומללים האלה, פליטים שניצלו על-ידי ספינתנו מטביעה במצולות ים, אל ארצנו. גיתן להם מחסה ומקלט.

ועתה, אדוני היושב-ראש, לדיון.

אריה אליאב (מחנה שלי):
חבר-הכנסת בגין, כמפקד אניות מעפילים אני מברך אותך.

זה הצבא? מי זה הצבא? זה הדור הצעיר. הדור הצעיר פנה לכם עורף בבחירות אלה. משהו קרה בישראל.

ותמיד, אחר כל מערכות הבחירות, אתם הייתם אומרים: מה? יש לכם טענות נגד התוצאות? העם הזה הוא עם חכם ובנון, הוא יודע מה הוא עושה, הוא יודע מה הוא מחליט, באיו ממשלה צריך לתת אמון, נו, מה תגידו עכשיו על העם החכם והבנון הזה?

אני קורא לכם שתעשו חשבון נפש. אם העם בבחי' רות הבאות יעלה אתכם שוב לדרגת מפלגה ראשונה לא יהיו לנו שום טענות. אבל בטוחני שאם לא תחפשו דרככם ולא תבדקו מעשיכם ולא תשאלו את עצמכם מדוע קרה הדבר הזה... מישור קרה לו אסון, אסון גדול, שמפלגת העבודה לא תהיה בשלטון, אבל מדוע קרה לכם הדבר הזה? מדוע היום יש בסך-הכל ארבעה חברי כנסת מטעם מפ"ם בתוך המערך? הרי בסופו של דבר תנועה מפוארת, נכונה, שהתיימרה, ובכנסת הראשונה היתה מיוצגת על-ידי 20 חברי כנסת.

מאיר פעיל (מחנה שלי):
19.

מנחם בגין (הליכוד):

19. איפה ה-15 שלכם? "נחפשה דרכינו", זאת צרי' כה להיות הסיסמה שלכם. אני רוצה לומר שגם גברת אלוני צריכה לבדוק את עצמה: מדוע היא נשארה בלי מרשה פרידמן?

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אדוני, את הבדיקה הזאת עשיתי.

מנחם בגין (הליכוד):

גברתי, היית שלושה בבחירות הקודמות. בקושי עברת את המחסום של אחוז אחד. תבדקי מה קרה. את מספרת שעוד מעט ישרפו ספרים, איך יצאה מלה כזאת מפיו? ואת אמרת דברים שונים במשך ארבע שנים. מה התוצאה? — מאנדאט אחד, בקושי, במקום שלושה.

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
לא כל כך בקושי, לא כל כך בקושי.

מנחם בגין (הליכוד):

חברי המערך עדיין טוענים —

שולמית אלוני (תנועה לזכויות האזרח):
אתה פתחת היום בכך שלא גבה בך לבך. אני מציעה לך שתשמור על מה שאמרת.

מנחם בגין (הליכוד):

באמת לא שמעתי. אינני יכול לשמוע מרחוק ותואילי לתת לי להשמיע דברים בשקט. אני לא הפרעתי לך אפילו במלה אחת.

— חברי המערך מוסיפים לטעון על סיכסוך עם העולם אם הליכוד יישם את מדיניותו. אני מקווה שאתם תהיו לא רק אופוזיציה לוחמת אלא גם אופוזיציה אחראית. ואני שואל אתכם מתוך הכרת האחריות: למה לומר זאת? כשאתם אומרים דברים כאלה — כאילו אתם כבר קוראים לעולם לקום נגדנו. אי-אפשר לפחות לתת — איך אומרים הצברים — "צ'אנס"?

אתם ניסיתם מדיניות מסוימת. אני מבקש לשאול: תחת איו ממשלה חודשה תכנית-רוג'ס שש שנים לאחר

יופי שריד (המערך):

אני אתקן את הדברים, כי אתה חוזר עליהם כבר בפעם הרביעית או חמישית. אני לא מתנגד, אבל הדברים קאוד מאוד לא מדויקים. אתקן את הדברים לאחר הנאום, אני לא רוצה עכשיו לקלקל לך.

מנחם בגין (הליכוד):

אל תפרע לי. אני לא הפרעתי לך אפילו במלה אחת, ובכלל לא הפסקתי חבר כנסת אחד. השעה מאוחרת, אני מבקש לתת לי אפשרות לבטא את רעיונותי.

המתנבאי שאל את חברי-הכנסת שריד: ואם תעמוד בראש מערכת הבחירות שוב, האם תמשיך לתקוף את מר בגין? התשובה של חברי-הכנסת שריד הייתה: אולי כן, אבל יהיה לי מצפון רע. והמצפון הרע של מר שריד במערכת בחירות זו עבד שעות נוספות.

כולנו שמענו וראינו, בראדיו ובטלוויזיה, איו מר-כת הפחדה התנהלה. מה לא אמרתם מה יקרה במדינת ישראל אם הליכוד ירכיב את הממשלה? היא לא עזרה לכם. להיפך: היא הוסיפה לכם מאוד. אבל אינני מתפלא שחברי-הכנסת פרס עמד היום על הבימה ועשה עלי רושם של אדם שעדיין לא התאושש. אין פלא. האם אתה, חברי-הכנסת פרס, העלית על הדעת את השינוי הזה? אני משוכנע שהיית בטוח לחלוטין שאם תירש את ראש הממשלה יצחק רבין אתה תהיה ראש ממשלה. לא היה שום ספק בלבך כי כך יהיה. והוא הדין כל חבריך. אני בטוח שחברי-הכנסת אלון היה משוכנע שהוא שר הבטחון הבא. כי אתה הסכמת לכך מראש. משום שהוא רוצה, אמרת, להיות שר הבטחון — אז צריך לתת לו את זה. אתם הייתם משוכנעים שאתם תרכיבו את הממשלה. התרגלתם לשלוט. 29 שנים במדינה, וכמעט אותו מספר שנים בהסתדרות הציונית ובישוב —

(קריאה: בדיק באותה מידה שאתם הייתם בטוחים שתשיארו באופוזיציה).

אתם לא העליתם על הדעת שהעם יערוך את השינוי. ולכן אתם עדיין המומים. תתרגלו.

אתם עושים משהו מאוד לא נכון כלפי עצמכם. דיברתם היום הזה בנימה של תוקפנות. אני מקבל את זה. זה פארלאמנט חפשי, זאת כנסת חפשית. אופוזיציה רוצה להיות לוחמת, חריפה — כל הכבוד. אבל אני חושב, ואני אומר לכם זאת כחבר כנסת ותיק: לא טוב אתם עושים. אתם צריכים לעשות חשבון נפש, לחפש את דרככם, לבדוק את מעשיכם, כי הרי משהו קרה בישראל.

צאו וראו: הליכוד יצא במקום הראשון בכל ערי ישראל וזלת שלוש ערים קטנות. הליכוד יצא לפניכם בחיפה — בפעם הראשונה מאז שיבת ציון. בפעם הראשונה יצא לפניכם הליכוד בעיר שנקראה "האדומה". תחפשו את הסיבות. מה קרה לכם? הייתם כל כך בטוחים בנצחונכם. אמרתם: נפסיד כמה מאנדאטים, אבל אנחנו נרכיב ממשלה.

מה קרה? מדוע הופתעתם? מדוע שיכנעתם גם מדינות אחרות — ובתוכם מעצמה גדולה — שאתם תרכיבו ממשלה? וגם אותה מעצמה היתה מופתעת. מדוע?

שימו אל לבכם, רבותי: בצבא קיבל הליכוד 45%, ואתם, המערך, 22% בלבד, מחצית הקולות ממה שקיבל הליכוד, בפעם הראשונה מאז אנחנו הולכים לקלפיות. בבחירות הקודמות אנחנו קיבלנו 41%, אתם קיבלתם 39.5%, ההפרש היה של אחוז-וחצי. הפעם — 50%. מה

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (תשובת ראש הממשלה) (בגין, רבין, וילנר, זיאר, לין) —

כמו כן אני בטוח שאוכל להביא לפני נשיא ארצות הברית הסכמה לאומית כללית על כך שלא נסכים שתקום ביהודה, בשומרון ובעזה מדינה הקרויה פלשתינאית.

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
תביא, תביא, זה לא תלוי בך.

מנחם בגין (הליכוד):

הנה הנביא, הלא אתה היית סטאליניסט, איפה אתה?

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אל תסית את הדעת בדמאגוגיה. מה זה שייך אחד לשני, מה שייך סטאלין עכשיו?

מנחם בגין (הליכוד):

זה שייך מאוד, איפה הנבואות שלכם?

תופיק זיאר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה רצונו של העם הערבי הפלשתינאי בעל האדמה שאתם כובשים וממשיכים לכבוש. אתם תצטרכו לסגת.

אמנון לין (הליכוד):

אתה ביקשת גם לשחרר את הגליל.

תופיק זיאר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה דמאגוג. אתה שונא ערבים.

אמנון לין (הליכוד):

אתה הכרות "בדם" נשחרר את הגליל". אתה מדבר על שיחרור הגליל.

תופיק זיאר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה הבאת גזק גדול למדינת ישראל. תשאל את ידידיך לשעבר כמה גזק הבאת.

אמנון לין (הליכוד):

אתה מדבר על שיחרור הגליל.

תופיק זיאר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
פאשיסט כמוך, אנטי-ערבי כמוך, שונא ערבים כמוך.

אמנון לין (הליכוד):

ערבים כמוך אני שונא.

מנחם בגין (הליכוד):

אני חוזר ואומר: זו סכנה לכל איש, אשה וילד ביש"ר, ראל, והיא לא תקום. את זאת אומר על דעת למעלה ממאה ועשרה חברי כנסת, והמערך וד"ש ושאר המפלגות יתנו יד לזה. יש לכך חשיבות רבה שלא תהיינה שום איי-הבנות מלכתחילה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת בגין, במדיניות הזאת הם נכשלו וגם אתה תיכשל. במדיניות שאותה מסתמך עליה הם נכשלו וגם אתה תיכשל במדיניות הזאת.

מנחם בגין (הליכוד):

חבר הכנסת תופיק טובי, בסופו של דבר אפילו כב-חירות שאתם כבר הצלחתם — קיבלתם חמישה מאנדא-טים — בזה לא מרכיבים ממשלה. הנה לי.

מאיר וילנר (חזית דמוקרטית לשלום ולשוויון):
אין מרכיבים ממשלה, אבל מביאים את השלום.

הקפאתו מתי הושמעו בפעם הראשונה המלים "ישראל תצטרך לסגת לקווי ה-4 ביוני 1967 עם תיקונים קלים" ? תחת ממשלת הליכוד או תחת ממשלת המערך ?

אני זוכר את הימים שבהם הוגשה לנו תכנית-רוג'רס. הייתי אז חבר ממשלה, ב-1969. ואז ראש-הממשלה גברת מאיר קראה לכתב ה"ניו יורק טיימס" ואמרה לו: אילו איוושהי ממשלה בישראל — והיא התכוונה לממשלה דמוקרטית — היתה מקבלת את התכנית הזאת הנושאת את שמו של מר רוג'רס, היא היתה ממשלה בוגדת. אודה ואתוודה, אינני מחבב את המלה הזאת "בוגדת". אם זה עניין של חוק, משפט — זה דבר אחר. במדיניות — לכל אחד יש זכות לדעת ולא צריך לקרוא לו "בוגד". זה טעמה של החירות. אבל כך אמרה גברת מאיר: הממ"שלה תהיה אשמה בבגידה בעם ישראל אם תקבל את התכנית הזאת. שש שנים הורדמה; לפני מספר חודשים היא הוצאה מהקפאון או מהמקרה. תחת איוו ממשלה זה קרה? בעקבות אילו מדיניות? מה לא הספקת לומר? מדוע זה נאמר — לא שאלתם את עצמכם? תחת ממשלת-תכם, עם מדיניותכם שקראתם לה "סבירה", "פשרנית", "הגיונית". והנה כי כן, כך נאמר במפורש. ושלשום שוב שמענו את זאת.

אולי בעוד יום או יומיים יתפרסם מסמך אמריקני מטויים וכל חברי הכנסת, כמו כל בני העם, ילמדו שלקראת הפגישה בין הנשיא קארטר וביני, במחצית השנייה של חודש יולי, ייתכן שתהיינה לנו בעיות, אנו נתווכח בינינו עם כל הכבוד. אנחנו יודעים את מקומנו, מדינה כגנה; שם מעצמה אדירה, והנשיא קארטר לא רק נשיא ארצות-הברית אלא גם מנהיגו של העולם החפשי, לפי טבע הדברים והעוצמה. אולי כשיקראו ישראלים מסמך אמריקני מטויים בעוד יום או יומיים ייווכחו לדעת שממשלת הליכוד — ייתכן שתתקבל דווקא בסבר פנים יפות. למה לומר: אתם מכניסים אותנו לסיכ-סוך עם העולם, וקודם כל עם ארצות-הברית של אמריקה? הרי תחת ממשלתכם היה הוויכוח הגדול. האם ראש הממשלה לשעבר, חבר-הכנסת רבין, לא צריך היה לומר באמריקה גופה: לעולם לא נשוב לקווי ה-4 ביוני 1967?

יחקק רבין (המערך):

הוא אמר את זה.

מנחם בגין (הליכוד):

בוודאי. לכן אני אומר, לכן אני מזכיר. אני מצטט נכונה, חבר-הכנסת רבין אמר את זה. אני מודה לו שהוא מאשר את הדברים האלה.

אני מקווה שבפגישה שלי עם הנשיא קארטר, משיש-אל אותי, אני אוכל לומר, לא רק על דעת ממשלת הליכוד אלא על דעת הכנסת כולה — אולי וולת סיעה אחת — שעל עניין זה יש לנו קונסנסוס, הסכמה לאומית של למעלה ממאה ועשרה חברי כנסת המייצגים את העם הזה. דעתנו נחושה: העם הזה לא ישוב לקווי ה-4 ביוני 1967, גם לא עם תיקונים קלים.

שר החוץ לשעבר, חבר-הכנסת אבא אבן, קרא פעם לקווים ההם קווי אושביץ, ביטוי חריף מאוד, ואנחנו דור של אושביץ. זה פיקוח נפש, אם מישוה פה ליגלג על פיקוח נפש, זה פיקוח נפש לעם ישראל כולו, זו הסכנה לשפיקות דמים, זו הסכנה לכל איש ואשה בישראל.

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (תשובת ראש הממשלה) (בגין, פרס, ידין, פעיל) —

כל עוד ד"ש תהיה באופוזיציה אקיים אותן שיחות עם חברי הכנסת ידין. אבל ראש האופוזיציה הוא ראש הסיעה הגדולה ביותר. זה מעמדו. נכבד אותו, את מעמדו, ונכבד את האופוזיציה. ובעניינים לאומיים כלליים שבהם נוכל למצוא לשון משותפת בוודאי נבקש דעתה ועצתה.

באשר לד"ש, כפי הנראה שהיו אי-הבנות במשא ומתן. אהת מאי-הבנות אלה קראתי עליה בדיעבד, בדו"ח של דיוני מועצת ד"ש בירושלים, שבה הוחלט להפסיק את המשא ומתן. חברי הכנסת ידין, ראש ד"ש, אמר שה"כ לידוד התייחס אל תנועתו כאל שותף זוטרי. שמעתי מלים אלה, "שותף זוטרי", בפעם הראשונה לא מפיו של חבר הכנסת ידין. שמעתי אותן בפעם הראשונה מפיו של חברי הכנסת רובינשטיין. הוא אמר מספר שבועות לפני הבחירות את הדברים הבאים: "ד"ש תרכיב את הממשלה הבה ואין זה כלל חשוב כי יהיה השותף הזוטרי שלה".

ראו, לפני הבחירות ד"ש התכוננה להרכיב את הממשלה ולהפוך גם את המערך וגם את הליכוד לשותף זוטרי מלכתחילה. אנו לא התייחסנו אל ד"ש כאל שותף זוטרי.

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

זוטרי שבזוטרי, אמרתי.

מנחם בגין (הליכוד):

זה לא משנה את הרעיון. זו רק תוספת, תוספת רטורית. כפל לשון זה רטוריקה, יפה, נאה, אבל לא משנה את תצם הרעיון.

חברי הכנסת רובינשטיין גם אמר, לאחר שהורכבה ממשלת הליכוד, שממשלה זו תתמוטט כבניין קלפים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

אינשאללה.

מנחם בגין (הליכוד):

מאיר'קה, אם אתה מתחיל לדבר ערבית זה סימן רע מאוד — — —

מאיר פעיל (מחנה שלי):

בעברית זה ארוך מדי.

מנחם בגין (הליכוד):

אני אינני נותן שום בטחונות. אנחנו בידי הכנסת. הלילה תיתנו בנו אמון, כפי שאנו מקווים. אם תביעו אי-אמון בגיש התפטרותנו ננשיא. אנו מתכוונים לכהן ארבע שנים. אם תקצרו את תקופת הכהונה גלך אל העם והעם יחליט. אבל בינתיים חברי הכנסת רובינשטיין, החלומות שלך התמוטטו כבניין קלפים. ד"ש אינה מרכיבה ממשלה ואיננה לשון המאזניים. יש מספר חברים בד"ש שיש להם לשון ארוכה, אבל הם לא לשון המאזניים.

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי):

אתה ממשיך מה שעשית כל הזמן. אתה לא רוצה אותנו — תגיד.

מנחם בגין (הליכוד):

לא, טעות.

(קריאה: היה לך ספק בזה?)

אמרתי דברים נכונים.

מאיר פעיל (מחנה שלי):

הוא רוצה אתכם, אבל קצת כפופים.

מנחם בגין (הליכוד):

חברי הכנסת וילנר, הנח לי, מספיק, תן לי לדבר, הרי יש גבול.

ובאיון מדיניות מדובר? שלנו. אמר ראש האופוזיציה שלעמים המדיניות הזאת היא רק שלי, רק שלי. רק שלי? "אל לך להתפתות לכל מיני יועצים ועוזנים ולח" וור לארץ שרוחב מתניה 14 עד 16 ק"מ. אסור להתפתות על אף כל הקשיים ביהודה, בשומרון ובגליל. אם נחזור לארץ שרחבה 16 ק"מ נעמוד בפני בעיה שההגנה תהיה כמעט בלתי-אפשרית. הכול אומרים שצריך להגן על רמת-הגולן מזהם ששם יש הרים גבוהים. גם בשומרון יש פסגות גבוהות. אומרים שלמרגלות הגולן שוכנים ישובים חקלאים — נכון, אבל גם למרגלות השומרון שוכנת רוב האוכלוסיה של ישראל". מי אמר את הדברים האלה? מר שמעון פרס. אז לא אני לבד, לפחות חבר הכנסת שמעון פרס יהיה אתי, לפי הדברים האלה. לא, אינני לבד. רוב הכנסת תומך במדיניות הזאת. למדנו, למדנו גם מה שהיה לפני מלחמת ששת הימים ואנחנו יודעים מה פירוש הדבר אם תותחי האויב יאיימו על כל ערי ישראל, מושבותיה, מושביה וקיבוציה. נמנע את זה.

שמעון פרס (המערך):

אם מותר לי לענות. אני התכוונתי לדברך בחודש אוגוסט 1970 שאחז, יותר מחברך, היית בעד פרישה מן הממשלה בגלל עניין יארינג 242.

מנחם בגין (הליכוד):

אתה טועה, אני אביא לך "מעריב" ותיווכח לדעת שמאז אמרת את הדברים האלה שציטטתי חלפו שלוש שנים, לא, סליחה, ארבע שנים.

שמעון פרס (המערך):

לא, לא.

מנחם בגין (הליכוד):

הנח, אבל לא זה העיקר.

אבל נכון, חברי הכנסת פרס שינה את דעתו. באחד הימים הוא התליט לרשות את חברי הכנסת רבין ולהיות מועמד של המערך לראשות הממשלה. כדי לאפשר לעצמו תקווה של קבלת רוב הוא צריך היה למצוא חן בעיני חברי הכנסת אבא אבן, הוא צריך היה גם למצוא את תמיכתו של חברי הכנסת שריד, ונכון שמהשקפתו זו לא נותר אלא שריד. אבל האם אני אשם? הוא שינה את דעתו ואז מה קרה? היום חברי המערך אמרו: לממש לה הזאת יש מיעוט קטן. הלכו לבחירות ומר רבין נבחר, באיזה רוב? — 0.7. חברי הכנסת פרס, אתה צריך לדעת שרוב הוא רוב, גם רוב קטן הוא רוב. ואחר-כך קרה משהו, חברי הכנסת רבין פינה את המקום, חברי הכנסת פרס היה מועמד של המערך והיה בטוח שהעם יתן גוש פסקה — ולא נתן. אז צריך לקבל את דין הציבור ברוח טובה ולא לדבר ביום הצגת הממשלה, שיש לה אמון העם, שיהיה לה אמון הכנסת, בנימה של תוקפנות.

אנחנו גתייחס אחרת לאופוזיציה. קודם כול אנו מכירים, גם מבלי שישתנה החוק, במעמד של ראש האופוזיציה, הוא מר שמעון פרס. ואני אשתף פעולה עמו. ומדי פעם אקיים איתו פגישות ואמסור לו על המצב לא שורה. זה לא היה לפני כן. אנו ננהיג נוהג כזה, זה מקובל במדינות דמוקרטיות. בעלות משטר פארלאמנטארי, טארי.

— התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת (תשובת ראש הממשלה) (בגין, רובינשטיין, ידן, י. שמיר, ברעם); הצהרת אמונים של חברי הממשלה (י. שמיר, בגין, אבוחצירא, ארליך, בורג, דיין) —

מנחם בגין (הליכוד):

ד"ש נאמנה מאוד לעקרונות, ואני מעריך מאוד עקרונות. ולא פחות מזה אני מעריך נאמנות לעקרונות. ידידים ויריבים יקרים, אנחנו הלכנו — כפי שהייתם אומרים — במדבר האפוזיציוני 29 שנה ולא ויתרנו על עקרונותינו אפילו יום אחד. והיו אומרים לי שאנו סובי לים הפסד קולות בגלל נאמנות זו לעקרונות. נשארנו נאמנים להם. לכן אני כל כך מעריך נאמנות לעקרונות, לפחות מוצהרת.

יש עקרון אחד, סעיף 14 בתכנית ד"ש: "יש להעניק בחוק לראש הממשלה סמכויות ביצוע רחבות בקנה אחד עם כובד האחריות המוטלת עליו.

ראש הממשלה יוכל לבחור באופן חפשי את שריו, לחלק ביניהם את התפקידים וכן לשחררם מתפקידם ומכה הונתם ובלבד שיוודע על כך לכנסת."

אמנון רובינשטיין (התנועה הדמוקרטית לשינוי): זה שינוי השיטה שאתם מתנגדים לו.

מנחם בגין (הליכוד):

אני מעולם לא ביקשתי סמכות כזאת לעצמי. אבל נראה שאתם לא כתבתם את הדברים האלה בשביל ראש ממשלת ישראל. אתם כתבתם אותם בשביל ראש ממשלה מסויים, ומשנכונה תקוותכם, אתם באים בכל הטענות שאין להן שחר, ממש אייבהנות. הבה נסלק אותן.

אני מבקש להודיע, על אף קריאת הביניים שלך, חבר הכנסת ידן, שכל הליכוד כולו והמפלגה ואגודת ישראל — כל הקואליציה רוצה בשיתופה של ד"ש בממשלה מתוך נאמנות לעקרונות. ואדרבה, ממחר אני מוכן לחדש את המשאומתן.

יגאל ידין (התנועה הדמוקרטית לשינוי): ללא תנאים מוקדמים והכל נתון לוויכוח.

מנחם בגין (הליכוד):

ללא תנאים מוקדמים, ואם תרצה אני אפילו מוכן להתחיל מחר במשאומתן אתכם.

ה. הצהרת אמונים של חברי הממשלה

הי"ר י. שמיר:

אני מזמין לדוכן את חברי הכנסת שמחה ארליך.

שמחה ארליך:

אני, שמחה ארליך, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

הי"ר י. שמיר:

אני מזמין לדוכן את חברי הכנסת יוסף בורג.

יוסף בורג:

אני, שלמה בן אברהם וצביה בורג, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת.

(חותם על ההצהרה)

הי"ר י. שמיר:

אני מזמין לדוכן את חברי הכנסת משה דיין.

משה דיין:

אני, משה דיין, מתחייב כחבר הממשלה לשמור

אהרן אבוחצירא:

אני, אהרן אבוחצירא, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

— הצהרת אמונים של חברי הממשלה (דיון, י. שמיר, הורביץ, המר, ויצמן, לוי, מודעי, פת, שוסטק, שרון) —

היו"ר י. שמיר:
אני מזמין לדוכן את חברי הכנסת יצחק מודעי.

יצחק מודעי:
אני, יצחק מודעי, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

היו"ר י. שמיר:
הנני מזמין לדוכן את חברי הכנסת גדעון פת, גדעון פת:

אני, גדעון פת בן שושנה וישראל, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

היו"ר י. שמיר:
הנני מזמין לדוכן את חברי הכנסת אליעזר שוסטק, אליעזר שוסטק:

אני, אליעזר שוסטק, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

היו"ר י. שמיר:
הנני מזמין לדוכן את חברי הכנסת אריאל שרון, אריאל שרון:

אני, אריאל בן שמואל ודבורה שרון, מתחייב כחבר הממשלה לשמור אמונים למדינת ישראל ולחוקיה, למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה ולקיים את החלטות הכנסת. (חותם על ההצהרה)

היו"ר י. שמיר:
חברי הכנסת, ישיבת הכנסת הבאה תתקיים ביום שני הבא בשעה 16:00. ישיבה זו בעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 00:23.

נספחות

א. סדר-היום לישיבה ב' בחירת סגני יושב-ראש הכנסת.
ב. סדר-היום לישיבה ג' התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת.

סיכום הישיבות

- ג. חברי הכנסת מ. בגין מסר הודעה עם התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת.
- ד. מזכיר הכנסת ג. לורך הודיע על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.
- ה. בדיון על התייצבות הממשלה החדשה לפני הכנסת השתתפו: ש. פרס, ג. פת, י. ידין, י. בורג, מ. קצב, י. משל, מ. וילנר, י. מ. אברמוביץ, מ. שמיר, מ. תלמי, א. אליאב, י. נבון, ש. ארבל-אלמוזלינו, ר. מילוא, ש. אלוני, ג. יעקבי, ג. האוזנר, ד. רוזר, לוי, מ. סבידור, ע. ברעם, מ. שחל, י. בן-מאיר, ד. לוי, י. שריד, מ. דיין, מ. בגין השיב למתווכחים. הוחלט: להביע אמון לממשלה.
- ו. חברי הממשלה הצהירו הצהרת אמונים.

ישיבה ב' (ד' בתמוז תשל"ז — 20 ביוני 1977)
היו"ר — י. שמיר.

ח. קורפו (יו"ר הוועדה המסדרת) הציע לבחור בשישה סגנים ליושב-ראש הכנסת. בוויכוח השתתפו: ת. טובי, מ. פעיל, ת. קורפו השיב למתווכחים. הוחלט: לקבל את הצעת ת. קורפו.

ישיבה ג' (ד' בתמוז תשל"ז — 20 ביוני 1977)
היו"ר — י. שמיר; פ. שינמן; ש. ארבל-אלמוזלינו.
א. חברי הכנסת מ. וילנר הצהיר הצהרת אמונים.
ב. יושב-ראש הכנסת י. שמיר הביא לידיעת הכנסת את הודעתו של חברי הכנסת מ. בגין בדבר הרכבת הממשלה.